

SOS: SHPËTONI MOTRAT TONA

Një udhëzues veprimi për të ndihmuar gra dhe vajza në
rrezik anembanë botës

Deborah Meroff

SOS: SHPËTONI MOTRAT TONA

Një udhëzues veprimi për të ndihmuar
gra dhe vajza në rrezik anembanë botës

Deborah Meroff

eBooks for download
east.om.org/ebooks

Originally published in English under the title
SOS: Save Our Sisters by Deborah Meroff
Copyright © 2014 Deborah Meroff

© 2016 OM EAST for the Albanian edition

ISBN 9780981869698

Të gjitha të drejtat të rezervuara.

Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet ose transmetohet në asnjë formë dhe me asnjë mjet, elektronik apo mekanik, përfshirë fotokopjimin, regjistrimin apo çfarëdolloj sistemi për ruajtjen dhe rikthimin e informacionit, pa lejen me shkrim të botuesit.

Përkthyes: Albert Hysa
Redaktor: Kathryn Church

Shtypur nga Vernon Publishing
Tiranë, Shqipëri 2017

Tartalom

Parathënie	5
Hyrje	7
1. SOS: Nuse në Rrezik	9
2. SOS: Punësimi i Fëmijëve	17
3. SOS: Martesat e Fëmijëve	29
4. SOS: Lindja e Fëmijëve	39
5. SOS: Gratë me Aftësi të Kufizuara	44
6. SOS: Dhuna Shtëpiake*	51
7. SOS: Shkollimi	61
8. SOS: Gjymtimi Gjenital i Femrave	70
9. SOS: Vrasja e Foshnjave të Lindura dhe të Palindura Femra	76
10. SOS: Pabarazitë Gjimore	83
11. SOS: Vajzat Ushtarë	93
12. SOS: Vajzat në Rrugë	100
13. SOS: Shëndeti dhe Jetëgjatësia	111
14. SOS: Vrasjet për “Nder” – Mosdënimi për Vrasje	119

15. SOS: Varfëria	128
16. SOS: Përdhunimi si Armë Luftë dhe Ekstremizmi Fetar	135
17. SOS: Refugjatët.	143
18. SOS: Skllëvërit Fetarë	151
19. SOS: Trafikimi i Vajzave dhe Grave	155
20. SOS: Vejushat.	171
21. SOS: Gratë dhe Pandemia e SIDA-s*	178
Shtojca 1	186
Shtojca 2	189
Shtojca 3	197
Shtojca 4	200

Parathënie

Është privilegj i madh të shkruaj një parathënie për këtë udhëzues veprimi, i cili është version i shkurtuar i Guximi i Vërtetë: Ndeshja e Grave me Botën, për Hir të Perëndisë, një prej librave më të rëndësishëm në jetën time, veçanërisht gjatë 10 viteve të fundit. Ka qenë gëzim të dhuroj si dhe të shes dhjetëra mijëra kopje anembanë botës, në pesë gjuhë të ndryshme përveç anglishtes. Ky ishte libri im i vitit kur doli për herë të parë, e më pas libri i dhjetëvjeçarit. “Projektet e Veçanta” të OM-së financuan shumë prej përkthimeve dhe jemi të entuziazmuar për këtë version të ri e të dobishëm.

Ndoshta e keni të vështirë të lexoni shumë rreth këtyre çështjeve çdo herë që lexoni. Realitetet e atyre që vajzat dhe gratë kanë vuajtur dhe vazhdojnë të vuajnë përbëjnë disa prej shkeljeve më të rënda të të drejtave të njeriut në botën tonë sot. Megjithatë, këto faqe na nxisin gjithashtu për të parë çfarë mund të bëjë Perëndia përmes nesh.

Lutja ime është që jo vetëm ta lexoni këtë udhëzues të rëndësishëm që vjen në kohën e duhur, por edhe që të përfshihen në shpërndarjen e tij. Të gjithë ne jemi njerëz të thirrur për shërbesë dhe mund ta shtojmë ndikimin tonë duke dhuruar libra të tillë fantastikë. Perëndia ju bekoftë gjersa bëni pjesën tuaj.

Dr. George Verwer

Themelues dhe Drejtor Ndërkombëtar Emeritus
OM International

Hyrje

Dhjetë vjet më parë, nën shtysën e dymbëdhjetë vjet vëzhgimesh si gazetare ndërkombëtare, shkruajta botimin e parë të GUXIMI I VËRTETË: Ndeshja e Grave me Botën, për Hir të Perëndisë. Shpresoja se kur të botohej ky udhëzues i rishikuar dhe i përditësuar SOS, të mund të raportoja përparime marramendëse përtej gjendjes vendnumëro të vajzave dhe grave anembanë botës. Megjithatë, paçka se disa masa të shkëlqyera për të drejtat e njeriut po miratohen në shumë vende, përpjekjet për zbatimin e këtyre ligjeve të reja kanë qenë larg nivelit të duhur. Realiteti tragjik është se dhuna, trafikimi dhe dallimet gjinore në shumë aspekte po shtohen për miliona femra që jetojnë në shekullin XXI.

SOS: SHPËTONI MOTRAT TONA nëntitullohet qëllimisht Një Udhëzues Veprimi për të Ndihmuar Gra dhe Vajza në Rrezik Anembanë Botës. Ky libër qëndron edhe pa historitë e grave nëpër botë të përfshira tek GUXIMI I VËRTETË; ai është referencë e thjeshtësuar, në rend alfabetik, e çështjeve të të drejtave të njeriut që prekin më shumë gjysmën e popullsisë së botës. Ndonëse kjo pamje e përgjithshme nuk është aspak shtruese, ajo duhet të shërbejë si udhëzues i dobishëm dhe stimul për hetim të mëtejshëm.

Qëllimi im për shkruajtjen e kësaj SOS-je nuk është vetëm për të informuar, gjithsesi. Shpresoj fort që faktet shqetësuese t'i nxisin lexuesit për të vepruar. Për shumë njerëz, përgjigjja e parë më e dukshme dhe më e fuqishme do të jetë ndërmjetësimi, por grupeve dhe individëve u bëhet thirrje edhe për të ndërmarrë “Hapat e Veprimit” të sugjeruar. Çdo zë, çdo letër proteste dhe

çdo qindarkë mbështetjeje është shumë e rëndësishme nëse duam të bashkohemi në solidaritet kundër këtyre abuzimeve të përhapura dhe të sjellim ndryshim.

Kujdes! Lutjet plot pasion nuk ndryshojnë vetëm botën, por janë një mënyre për të transformuar njerëzit që i bëjnë këto lutje. Gjersa Perëndia dërgon shqetësimin e Tij përmes jush, ndoshta do ta shihni veten duke u përgjigjur në mënyra të papritura. Këtë shpresoj. Ka ardhur koha që ne të gjithë të marrim atë vendim të shprehur aq mirë nga aktivisti dhe kleriku Edward Everett Hale:

“Unë jam vetëm një; prapëseprapë, jam një. Nuk mund të bëj gjithçka, por mund të bëj diçka.... Dhe atë që duhet ta bëj, me hirin e Zotit, do ta bëj.”

Debora Meroff

<http://Women-Without-Borders.net>

1

SOS: Nuse në Rrezik

Çdo vit deri në 25,000 nuseve u vihat flakë qëllimisht në Indi, Pakistan, Bangladesh dhe Nepal. Vetëm në Indi, afërsisht çdo një orë ndodh një vdekje që ka lidhje me pajën.¹ Për shumicën e këtyre vrasjeve, fajtorët nuk dënohen.

DJEGIA E NUSEVE

Indi dhe Nepal: Ndonëse pagesa e pajës është e ndaluar me ligj prej 50 vjetësh në Indi dhe më vonë në pjesë të tjera të nënkontinentit, dhuratat e martesës nga familja e nuses zakonisht konsiderohen akoma të domosdoshme. Meqenëse një bashkëshorte shpesh shihet si barrë, pritet që ajo të paguajë për hyrjen e saj në familje. Kjo do të thotë që të vijë me sasi të mëdha të hollash dhe gjërash të çmuara (mesatarisht sa pesëfishi i të ardhurave vjetore të familjes). Kësisoj, nuk është çudi kur familjet e varfra i druhen lindjes së një vajze. Në fakt, sistemi i pajës është shkaktari kryesor i rritjes së numrit të vrasjeve të foshnjave femra. (Shikoni ***Vital Statistics: Female Infanticide and Feticide***, “Statistika Jetësore: Vrasja e foshnjave të lindura dhe të palindura femra”). Është bërë e ditur që disa vajza adoleshente, duke ditur se

1 http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2012-01-27/india/30670050_1_dowry-death-harassment-and-cruelty-section-498a

baballarët e tyre nuk mund ta paguajnë çmimin për nusen, kanë kryer vetëvrasje.

Statusi i një gruaje në shtëpinë e bashkëshortit përcaktohet nga paja që ajo sjell me vete. Mund të bëhet nami nëse familja e dhëndrrit vendos që paja e paramiratur nuk është e mjaftueshme. Ato mund të përpiqen të bëjnë shantazh, dhe nëse familja e saj nuk mund të plotësojë kërkesat, nusja rrezikon abuzim, divorc e madje vdekje në mënyrë që dhëndrri të martohet sërish për të marrë një pajë tjetër.

Gratë e dhunuara kanë pak mundësi. Shumë rrallë ndodh që familjet t'i pranojnë që të kthehen në gjirin e tyre për shkak të turpfit të mbajtjes së një vajze të martuar. Qeveria siguron pak streha për gratë e abuzuara. Shumica e atyre që egzistojnë kanë nam aq të keq për trajtimin e grave të cënueshme sa që ato parapëlqejnë goditjet e burrave ose të familjarëve të burrave.

Për ironi, shkalla e vdekjeve është rritur bashkë me rritjen e begatisë së Indisë. Vdekjet e regjistruara zyrtarisht janë shtuar nga 1,912 në vitin 1987, në 8,391 në vitin 2010, që do të thotë se një nuse është djegur çdo 90 minuta sipas statistikave të nxjerra nga Zyra e Regjistrave të Krimeve Kombëtare në Indi. Në shumicën e rasteve bashkëshorti i nuses ose familja e tij i hedhin vajguri përsipër dhe i japin flakë, me shpresën se ngjarja do të merret si vetëvrasje ose aksident me sobën e gatimit. Gra të tjera janë djegur me acid. Ato që mbijetojnë mbartin gjithë jetën shenja plagësh fizike, mendore dhe emocionale. Megjithatë, statistikatat përmbajnë vetëm shifrat zyrtare. Mijëra vdekje nuk raportohen dhe shumë pak vrasës dënohen.

Bangladesh: Sistemi i pajës bie në kundërshtim edhe me fenë edhe me ligjin në këtë vend me shumicë muslimane. Fillimisht

familja e dhëndrrit i bënte një pagesë familjes së nuses. Megjithatë, dhënie e pajës nga familja e nuses janë aq të kërkuara tani, edhe mes të pasurve edhe mes të varfërve (pavarësisht nga Ligji i Ndalimit të Pajës i vitit 1980), sa që shumë familje të varfra e kanë të pamundur t'i martojnë vajzat e tyre. As Akti i Dhunës në Familje, i miratuar në vitin 2010, nuk duket se ka sjellë ndryshim të madh. Sipas të dhënave të policisë, ka pasur 7,079 raste të dhunës në lidhje me pajën në vitin 2011 dhe 4,563 gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2012.²

Pakistan: Djegia e nuseve ka pushtuar edhe Pakistanin. Sipas “Shoqatës së Grave Përparimtare” të vendit, djegia shkakton vdekjen e të paktën 300 grave çdo vit, shumicën e rasteve nga duart e bashkëshortëve ose familjeve të tyre. Përsëri, policisë i thuhet se viktimat u vra nga shpërthimi i një sobe dhe nuk ka më ndjekje të rastit. Paçka se divorci është i mundur në Pakistan, disa familje vendosin t'i heqin qafe gratë e padëshiruara duke i vrarë.

“NUSET E KURANIT”

Dita e dasmës erdhi. Miqtë dhe të afërmit e nuses së ardhshme e të re në moshë e përgatisin për ceremoninë, duke e larë dhe duke e veshur me mëndafshin më të bukur dhe stoli. Disa orë të tjera i kushtohen rregullimit plot art të flokëve të saj dhe makiazhit. Më në fund nusen e nxjerrin përpara. Ajo vendos dorën mbi librin e shenjtë të Islamit dhe përsërit betimet e saj. Tani është grua e martuar.

Vetëm se nuk ka burrë.

2 <http://www.ipsnews.net/2012/10/violence-against-women-persists-in-bangladesh/>

Prindërit e saj sapo kanë ndjekur një traditë shumë të vjetër por jo të pazakontë të pranuar në zonat rurale të Pakistanit nga familjat e ngritura (*Syed Sindh* dhe në disa pjesë të *Punjab* (Panxhabit).³ Vajzat mund të martohen vetëm brenda fisit, shpesh me kushërinjtë e parë, për të ruajtur linjën e pastër të familjes dhe pasurinë e familjes. Kësisoj, nëse mbarojnë kandidatët e përshtatshëm, vajzat mund të martohen me Kuranin. Martesa të tilla nuk miratohen nga Islami tradicional kështu që ato kryhen në fshehtësi – madje edhe shumica e pakistanezëve nuk janë në dijeni të kësaj praktike të çuditshme.

Vajzat e përfshira mund të jenë vetëm 10 ose 15 vjeçare, por ceremonia mbetet në fuqi gjithë jetën. “Nusja” pas kësaj qëndron mbyllur, pa i lejuar kontaktet me çfarëdo mashkulli mbi 14 vjeç, përfshirë pjesëtarët e vetë familjes së saj. Në disa raste nuk i lejohet as edhe të shohë një burrë në TV.

Gratë e këtilla pa burra mund të përpiqen t’i mbushin orët pa fund duke studiuar Kuranin. Nuk është çudi që disa prej nuseve, përafërsisht 3000, kalojnë në çmendi.

Në librin, *Why I am not a Muslim* (Pse nuk jam musliman), autori *Ibn Warraq* citon një grua që i është dorëzuar këtij fati: “Ah sikur të kisha lindur kur arabët i varrosnin vajzat e tyre të gjalla! Edhe ajo do të kishte qenë më mirë se kjo torturë.”

SHITJA E NUSEVE

Politika kineze e “fëmijës së vetëm”, e cila nxiti parapëlqimin e djemve, ka çuar në një raport shumë të pabarabartë mashkull-femër. Miliona

3 http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?page=2007\03\13\story_13-3-2007_pg12_10

burra në moshë martese nuk mund të gjejnë gra. Grupet kriminale dhe ndërmjetësit e martesave – në thelb kontrabandistë sklevërish – kërkojnë nëpër zona fshatare, rrëmbejnë dhe blejnë gra dhe vajza për t’ua ofruar burrave të mundshëm. Gra të tjera bashkëpunojnë me ndërmjetësit e martesave me shpresën e shpëtimit të familjeve të tyre nga uria. Autoritetet kineze kanë liruar mesatarisht 8,000 gra dhe vajza të rrëmbyera çdo vit që nga viti 1990. Megjithatë, rrëmbimi vazhdon të rritet si industri shumë-milionë dollarëshe.⁴

Mijëra gra të reja po ashtu futen ilegalisht në Kinë nga Burma dhe vende të tjera fqinje për t’u martuar me të huaj. Nuset e kontrabanduara mund të shiten 4,500-7,500 dollarë. Ministria e Sigurisë Publike në Kinë deklaroi se ka në vitin 2012 shpëtoi dhe riatdhesoi 1,281 gra të huaja.

Edhe vende të tjera janë përfshirë në tregtinë e martesave. Vajza burmeze dërgohen përtej kufirit për t’u martuar me burra nga Tajlanda, Malajzia dhe Singapori. Vajza vietnameze trafikohen rëndom për në Tajvan, Kore të Jugut, dhe Singapor.

NUSET ME POROSI POSTARE

Bëni kërkim për temën “nuse me porosi postare” (*mail order brides*) në internet dhe do të gjeni mijëra faqe interneti që ofrojnë e-nuse. Nuk është çudi; ky është biznes me shumë fitim. Disa ndërmjetës janë të specializuar në bazë kombësie, psh ruse, japoneze, afrikane ose latine. Të tjerë mburren me “magazinën” e grave në dispozicion. Klientë të shtresës së lartë ndërmarrin udhëtime të organizuara për në vende të ndryshme dhe t’i sjellin nuset në shtëpi. Paçka se ka pasur gra dhe burra që padysim

4 <http://85.21.179.94/publications/interns/IOM%20Report%20Heggs%20Russian%20Mail-Order%20Brides.pdf>

kanë krijuar lidhje të lumtura në këtë mënyrë, shumë mijëra gra përfundojnë në kurthin e marrëdhënieve të dhunshme abuzive. Sipas një hetimi, një sërë burrash që kërkojnë nuse me porosi postare kanë të dhëna kriminale dhe historik dhune në familje. Nëse gratë e dhunuara emigrante guxojnë të protestojnë, burrat e tyre kërcënojnë t'i dëbojnë nga ai vend. Shpesh ato kanë probleme me gjuhën dhe nuk kanë ku të kërkojnë ndihmë. Paçka se kjo industri nuk mund të quhet “trafikim” meqenëse është bërë me vullnet të lirë, ajo është kryesisht e parregulluar me ligj dhe prodhon një numër gjithnjë e më të madh viktimash nëpër botë.

Legjislacioni Mbrojtës

Akti Rregullues i Agjentëve të Migrimit (ARAM) (*Australia's Migration Agents Regulation Act – MARS*) në **Australi** u kërkon nuseve të mundshme t'u nënshtrohen kontrolleve të shëndetit dhe penaltetit. Megjithatë, kontrollet e penaltetit për meshkujt sponsorizues kryhen vetëm si ta gjykojë qeveria, dhe asnjë informacion për rezultatet e kontrollit nuk i jepet nuses të ardhshme, gjë që mund ta rrezikojë atë. **Kanadaja** ka një akt të ngjashëm, por kërkon kontroll të meshkujve sponsorizues dhe ua refuzon aplikimet nëse ka të dhëna kriminale gjatë pesë viteve të fundit. Nusja e mundshme, e cila mund të jetë një 16 vjeçare, nuk informohet pse aplikimi nuk pranohet.

Zelanda e Re dhe **Mbretëria e Bashkuar** kanë akte të ngjashme emigrimi me atë të Kanadasë, por kërkojnë që nusja të jetë përkatësisht të paktën 18 dhe 21 vjeç.

Qeveria e **Sh.B.A.**-së miratoi në vitin 2005 Aktin Rregullator të Ndërmjetësve Martesorë i cili trajton tekstualisht sesi të informohen nuset e mundshme me porosi postare rreth të dhënave kriminale të sponsorëve të tyre. Qeveria gjithashtu u kërkon nuseve të

nënshkruajnë një formular miratimi për publikimin e të dhënave të tyre. Akti lindi nga shqetësimi se ndërmjetësit e paskrupujt martesorë po futnin në vend gra të reja të cilat përfundonin si shërbëtore ose skllave seksi. Shkelja e këtij ligji dënohet me gjoba dhe dënime me burg.

MARTESAT E PËRKOHSHME

Ndjekësve shi'itë të islamit (shumica e të cilëve jetojnë në **Iran**) u lejohet një formë e pashoqe martese që mund të zgjasë nga pak minuta deri në 99 vjet. Në shumicën e rasteve marrëveshja e quajtur "*nika mut'a*" është thjesht prostitucion i ligjësuar. Një burrë dhe një grua nënshkruajnë një kontratë për të qëndruar bashkë për një kohe të përcaktuar. Zakonisht burri bie dakord të sigurojë disa përfitime financiare. Pas kësaj, kontrata regjistrohet dhe miratohet nga një klerik. Burrat mund të marrin sa gra të duan dhe t'i japin fund martesës kur të duan. Gruaja, gjithsesi, nuk mund ta ndërpresë marrëveshjen dhe mund të ketë vetëm një burrë në një kohë të caktuar, në mënyrë që të përcaktohet atësia në rast se ngelet shtatzënë. Fëmija i lindur nga ky lloj bashkimi rritet nga burri dhe grua e tij e përhershme.

Ndonëse kjo praktikë është e ndaluar mes muslimanëve sunitë, ajo ka miratim zyrtar fetar mes shi'itëve dhe nuk konsiderohet mëkatore; kësisoj, askënd nuk ka pse ta vrasë ndërgjegjja. Martesat e përkohshme janë shumë normale në Iran, të rinjve madje u këshillohet ta shohin si mënyrë për të çliruar nxitjet e tyre seksuale derisa të jenë gati për të pasur një martesë të përhershme. Në Irak, praktika ishte e ndaluar nën Sadam Huseinin, por tani është rivendosur. Ajo egziston edhe në Arabinë Saudite dhe Egjipt, dhe po gëzon popullaritet gjithnjë e më të madh mes komuniteteve muslimane në Perëndim.

Klerikët që mbështesin martesat e përkohshme thonë se u ofrojnë grave liri seksuale dhe financiare. Nga ana tjetër, familjet e varfra bien dakord me këto marrëveshje për shkak të varfërisë, jo të dëshirës; e njëjta gjë vlen ato mijëra vejusha në Irak dhe Iran. Ndonëse u vjen turp, ata marrin pjesë në këto marrëveshje si rruga e vetme për të mbijetuar.

HAPA VEPRIMI:

Nevojitet më shumë legjislacion specifik për të ulur mundësinë e përfshirjes së këtyre grave në situata abuzimi dhe shfrytëzimi. Shkruajuni ligjvënësve në vendin tuaj dhe nxitini që të ndërmarrin ose përmirësojnë masa të tilla.

Vrasja e foshnjave të lindura dhe të palindura femra do të vazhdojë të pakësojë numrin e grave në moshë martese në disa vende dhe kjo pastaj do të nxisë industrinë e trafikimit. Shtoni ndërgjegjësimin për këtë shkak rrënjësor të trafikimit dhe bashkoni përpjekjeve lobuese të grupeve si ato që janë rradhitur nën “Vrasja e foshnjave femra” tek Shtojca 2, duke firmosur kërkesa dhe duke shkruajtur letra.

“A nuk ju bën fare përshtypje, o ju që kaloni afër?”
Vajtimet 1:12

2

SOS: Punësimi i Fëmijëve

Të paktën 215 milionë fëmijë në botë janë të detyruar të punojnë në mënyrë të jashtëligjshme për të siguruar jetesën, dhe thuajse gjysma e tyre u nënshtrohen kushteve të rrezikshme. 152 milionë punëtorë janë vetëm 5 deri në 14 vjeç. Treguesi dhe Harta e Punësimit të Fëmijëve¹ rradhitin 68 vende me “rrezikshmëri të skajshme” për fëmijët; Bangladeshi, Kina, India, Nigeria dhe Pakistani janë mes atyre vendeve me abuzim më të përhapur të punësimit të fëmijëve.

Një pjesë e madhe e fëmijëve, rreth 60 milionë, punojnë në sektorin e bujqësisë, ku vetëm një në pesë fëmijë paguhet. 14 milionë të tjerë punojnë në prodhim, shumica e të cilëve në punishte të vogla, industri familjare dhe furra tullash. Varfëria është e lidhur në mënyrë të drejtpërdrejtë me punësimin e fëmijëve: Organizata Botërore e Punësimit (OBP) raporton se përqindja e përfshirjes së fëmijëve 10-14 vjeç në krahun e punës është 30-60% në vende me të ardhura vjetore \$500 a më pak për person. Përlllogaritet gjithashtu se rreth 5.7 milionë fëmijë janë të detyruar të punojnë në punë me detyrim për të shlyer borxhet që familjet e tyre kanë marrë për nevoja bazë.

1 <http://maplecroft.com/about/news/child-labor-index.html>

Vajzat e vogla kërkohen posaçërisht në disa fusha të veçanta sepse ato mund të paguhen më pak se gjithkush tjetër. Shërbimi në shtëpi është punëdhënësi më i madh i fshehtë i vajzave minorene në botë. Ai është gjithashtu një prej sektorëve më të rrezikshëm meqenëse vajzat mund të bëhen pre e abuzimit fizik. Shumë vajza punojnë mbi 12 orë në ditë, shtatë ditë në javë, për një pagesë shumë larg pagës minimale.

AFRIKA

Afrika nënsahariane ka shpeshhtësinë më të madhe të punësimit të fëmijëve; në fakt, shifrat janë rritur vitet e fundit duke prekur nivelin e një në katër fëmijë të moshës 5-17 vjeç që punojnë. Në gjithë Afrikën, rreth dy të pesta e fëmijëve fitojnë njëfarë të ardhurash.

- **“Shërbëtoret e Vogla” të Marokut:** Ndonëse praktika është teknikisht e jashtëligjshme, rreth 23,000 vajza të vogla dërgohen çdo vit nga zonat fshatare për të punuar si shërbëtore shtëpie në shtëpi private, vetëm në Kazablankë. Sipas OBP-së, 50,000 vajza në total shërbejnë anembanë Marokut, disa edhe pesë ose gjashtë vjeçare. Këto vajza shpesh bëhen pre e abuzimit, detyrohen të punojnë 13-15 orë në ditë, shtatë ditë në javë; flenë mbi dysHEME dhe hanë ushqimin që mbetet. Shumë detyrohen të punojnë edhe kur janë të sëmura. Disa vajza janë lidhur me zinxhirë kur pronarët e tyre janë larguar për fundjavë, Disa të tjera vdekur nga uria, janë djegur me hekur, ose përdhunuar dhe hedhur në rrugë kur kanë ngelur shtatzënë. Ato pak para që fitojnë u shkojnë baballarëve të tyre. Ndonëse u mor një vendim në vitin 2009 për eliminimin e fenomenit të “shërbëtoreve të vogla” dhe futjen e vajzave nën 15 vjeç në shkolla, praktika vazhdon akoma gjerësisht.²

2 <http://www.alarabiya.net/ar/ticles/2012/05/29/217283.html>

- **Mali:** Përafërsisht 20,000 deri në 40,000 fëmijë duke filluar nga gjashtë vjeç janë të përfshirë në hapjen e gropave për nxjerrjen artizanale të arit, punë në tunele, transportimin e gurëve dhe përdorimin e kimikateve si mërkuri për ndarjen e arit dhe xeherorëve. Shumica punojnë mesatarisht mbi nëntë orë në ditë, gjashtë ditë në javë për shumë pak para ose pa pagesë fare.³
- **Afrika Perëndimore:** Fëmijë tre vjeç e lart shfrytëzohen si punëtorë në shtëpi dhe bujqësi në disa vende. Rreth dy milionë fëmijë merren me kultivimin e kakaos, shumë prej të cilëve trafikohen për këtë qëllim. Disa prindër i shesin pasardhësit e tyre në shtetet e Gjirit Arabik, Liban dhe Evropë. Fëmijë të tjerë, shumë prej të cilëve jetimë, joshen nga trafikantët që u premtojnë arsim cilësor dhe përgatitje profesionale jashtë shtetit. Në vend të mbajtjes së këtyre premtimeve, ata trajtohen si skllavër. Shumica përfshijnë rrahje dhe abuzim psikologjik, përfshirë kërcënimet për vdekje dhe kërcënime se nuk do t'i shohin më kurrë prindërit e tyre. Vajzat që arratisen flenë në rrugë, trokasin në dyert e kishave ose pranojnë ftesa për të shkuar në shtëpitë e të panjohurve. Disa detyrohen të prostitutojnë dhe të bëhen viktima të SIDA-s.⁴
- **Bregu i Fildishtë:** Ky vend siguron 40% të kakaos në botë. Sipas përlllogaritjeve të UNICEF-it, thuajse gjysëm milioni fëmijë të moshave 10 deri 14, shumica e të cilëve nga vende fqinje si Mali dhe Togo, u shiten plantacioneve të kakaos. Të detyruar për të punuar si skllavër me orar të zgjatur, ata nuk paguhen fare, ushqehen pak dhe rrihen nëse përpiqen të arratisen.⁵

3 <http://www.moroccoworldnews.com/2013/01/75104/child-housemaids-in-morocco-as-unstoppable-as-the-wind-4/>

4 http://educationenvoy.org/child_labor_and_education_US.pdf

5 <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2012/01/19/child-slavery-and-chocolate-all-too-easy-to-find/>

Hap Veprimi: Përfshihuni në Forumin Ndërkombëtar të të Drejtave të Punës “Cocoa Campaign” (Fushata e Kakaos) për të luftuar punën e detyruar të fëmijëve në industrinë miliarda-dollarëshe të kakaos. www.laborrights.org/stop-child-labor/cocoa-campaign

- ***Malai:*** Ky është vendi me shpeshtësinë më të lartë të punësimit të fëmijëve në Afrikën Jugore, sipas Institutit FAFO për Shkencën e Aplikuar Sociale. Fakti tronditës është se 78% e fëmijëve 10-14 vjeç, si dhe 55% e fëmijëve 5-9 vjeç (rreth 78,000 gjithsej) punojnë me kohë të plotë ose të pjesshme bashkë me prindërit e tyre në fermat e duhanit, deri në 12 orë në ditë. Shumë vuajnë me simptoma të rënduara meqenëse nuk përdorin veshje mbrojtëse dhe thithin tepër nikotinë.⁶

AZIA JUGORE

Përpos ligjeve që e ndalojnë praktikën, punësimi i fëmijëve është i zakonit në industrinë e qilimave të bërë me dorë në Azinë Jugore. Rreth 250,000 fëmijë të moshave 4 deri 14 vjeç janë rrëmbyer ose shitur dhe janë detyruar të punojnë deri në 18 orë në ditë për të endur qilima me qëllim eksportimin në tregjet evropiane dhe amerikane.

Hapa Veprimi: Kur blini një qilim të ri, shikoni nëse ka etiketën “GoodWeave”. GoodWeave International është organizatë joqeveritare që po punon për t’i dhënë fund punësimit të fëmijëve në industrinë e qilimave të bërë me dorë dhe për t’i ofruar mundësi shkollimi fëmijëve të Azisë Jugore. Mbështetni shitësit e produkteve me etiketën “GoodWeave”.⁷

6 <http://www.laborrights.org/stop-child-labor/tobacco-campaign>

7 <http://www.laborrights.org/stop-child-labor/tobacco-campaign>

- **Bangladesh:** Thuajse një e treta e fuqisë punëtore janë fëmijë, sipas UNICEF-it. Rreth 4.7 milionë prej tyre janë 5 deri 14 vjeç dhe 1.3 milionë punojnë në kushte të rrezikshme.⁸ Sipas një kërkimi të bërë, pothuajse 70 për qind e vajzave të përfshira në shërbimin në shtëpi në Bangladesh kanë përjetuar abuzim fizik dhe rrahje të vazhdueshme.⁹ Një zjarr i madh në një fabrikë veshjesh që shkaktoi vdekjen e mëse 1,100 punëtorëve afër Dakës zuri faqet e para të lajmeve në vitin 2013. Më shumë se 3 milionë bengalë punojnë në industrinë e veshjeve, 90% e të cilëve janë gra dhe vajza.
- **Indi:** Ky vend, shtëpia e një të pestës së fëmijëve në botë, ka gjithashtu forcën më të madhe punëtore të fëmijëve. Meqenëse marrin vetëm një pjesë të pagës që marrin të rriturit, fëmijët luajnë rol të rëndësishëm në prodhimin e beedive [cigare të vogla], shkrepëseve, bizhuterive, qilimave, litarëve prej pambuku, në punën në shtëpi, gurorë, miniera dhe bujqësi. Rreth 400,000 punojnë në fermat e farës së pambukut në Indi. Sipas agjencive të besueshme, është përlogaritur se **12 deri në 50 milionë** fëmijë nën moshën 14 vjeç punojnë. Ndonëse e gjithë puna dhe shërbimi i detyruar u hoqën zyrtarisht në vitin 1975, të paktën 15 milionë fëmijë sot janë “skllever” të borxhdhënësve për të paguar borxhet e familjes. Shumë djem dhe vajza abuzohen ose sëmuren për shkak të kushteve të dëmshme ose ekspozimit ndaj kimikateve. Pagesa e ulët dhe normat e fryra të interesit e bëjnë thuajse të pamundur që borxhet të shlyhen.¹⁰ Ndonëse po miratohen ligje të reja, si Ligji i Ndalimit të Punësimit të Fëmijëve dhe Adoleshentëve, frytshmëria e tyre do të varet nga shkalla e zbatimit.

8 http://www.unicef.org/bangladesh/Child_Labour.pdf

9 http://educationenvoy.org/child_labor_and_education_US.pdf

10 <http://www.dalitfreedom.org.au/trafficking/bonded-labour.html>

“Motra ime është 10 vjeçare. Në orën shtatë çdo mëngjes ajo shkon tek borxhdhënësi ku punon, dhe çdo natë kthehet në shtëpi në orën nëntë. Ai e trajton keq; e godet nëse mendon se po punon ngadalë ose nëse flet me fëmijët e tjerë, i bërtet, vjen ta kërkojë nëse është sëmurë dhe nuk mund të shkojë në punë Nuk më interesojnë shkolla ose lojërat. Nuk më interesojnë fare këto. Dua vetëm që motra të kthehet në shtëpi e të mos punojë për atë borxhdhënësin. Për 600 rupi mund ta sjell në shtëpi—kjo është mundësia jonë e vetme për ta kthyer. Nuk i kemi 600 rupi... nuk do t’i kemi kurrë 600 rupi.”¹¹ –*Lakshmi, dredhës cigaresh 9-vjeçar në Tamil Nadu, Indi. 600 rupi në atë kohë ishin rreth \$17.50.*

- **Pakistan:** Ndonëse sondazhi i fundit qeveritar i vitit 1996 tregon se 3.3 milionë fëmijë të moshave 5-14 ishin në punë, UNICEF-i përlllogarit se shifra e përafërt sot është të paktën 10 milionë, me të paktën tetë milionë nën 15 vjeç. Skllavëria për borxhet mban lidhur shumicën prej tyre. Paçka se puna për shlyerjen e borxheve ka qenë shkelje e dënueshme me ligj që nga viti 1992, të paktë kanë qenë punëmarrësit që janë ndjekur penalisht për shkeljen e ligjit.
- **Afganistan:** Sipas UNICEF-it, varfëria e detyron një në tre fëmijë të moshës shkollore për të punuar. Rreth gjysma e forcës punëtore në furrat e tullës në Afganistan përbëhet nga fëmijë.

¹¹ <http://www.hrw.org/reports/1996/India3.htm>

AZIA LINDORE/PAQËSORI

Numri më i lartë i punëtorëve minorenë (113.6 milionë) jetojnë në rajonin e Azisë Lindore dhe Paqësorit.

Një “sigurues” zakonisht u premtonte prindërve të varfër se do t’u gjejë fëmijëve të tyre punë të mirë dhe shkollim në qytet. Fëmijë të tjerë rrëmbehen për të punuar në fabrika dhe punishte shfrytëzimi. Shumica nuk paguhen fare dhe mbyllen në kushte të tmerrshme jetese, rrihen me shkopinj dhe shufra hekuri dhe nuk u lejohej të takojnë prindërit. Janë gjetur fëmijë të damkosur me hekur të nxehtë, të djegur me cigare, duke vdekur urie, të fshikulluar, të rrahur gjersa ishin varur kokëposhtë, të lidhur me zinxhirë, të abuzuar në mënyrë intime, dhe të mbyllur në dollape për ditë të tëra.¹²

- **Kambodha:** Më shumë se gjysma e fëmijëve të grupmoshës 7 deri në 15 vjeç janë pjesë e forcës punëtore. Ndonëse legjislacioni mbrojtës egziston, ai është shpesh i dobët dhe i shpërfillur.
- **Filipine:** Sipas një raporti të vitit 2011 Organizata Botërore e Punësimit, 6.5 milionë fëmijë shkojnë në punë në këtë vend. Tre milionë prej tyre u punojnë në ambiente të konsideruara të rrezikshme për deri në 16 orë në ditë. Këto punëtorë nën moshë, disa më pak se 7 vjeç, detyrohen të mbështesin familjes e tyre përmes bujqësisë, minierave, peshkimit, punës në fabrika, shërbimit në shtëpi dhe turizmit të seksit.¹³

12 <http://www.anti-slaverysociety.addr.com/slaverysasia.htm>

13 <http://www.childfund.org/child-labor-in-the-philippines/>

- **Indonezi:** Rreth 690,000 nën moshë janë të punësuar si ndihmëse në shtëpi, shpesh të detyruara të punojnë deri në 18 orë në ditë për, në disa raste, vetëm 6 qindarka në ditë ose pa pagesë fare dhe pa ditë pushimi. Në rastet më të këqija, fëmijët abuzohen fizikisht, psikologjikisht dhe seksualisht. [Raport i Human Rights Watch, 2009]
- **Australi:** *New South Wales* nuk ka moshë minimale për punë, dhe për punësimin e fëmijëve ka rregulla vetëm në disa industri. Fushata Fair Wear (Veshje me drejtësi) përlllogarit se 50-70% e veshjeve të prodhuara në Australi prodhohen nga të tjerë, zakonisht nga gra emigrante dhe fëmijët e tyre që punojnë në shtëpi ose në punishte të fshehura me krah të lirë pune në periferitë e qyteteve australiane. Dhjetëra mijëra punojnë në kushte të papërshtatshme me pagesë shumë të ulët, të ekspozuar ndaj rreziqeve që çojnë në plagosje të rënda dhe vdekje çdo vit.

EVROPË, AZI QENDRORE, LINDJE E MESME

- **Fëmijët romë** janë veçanërisht të cënueshëm për punë të detyruar në shumë pjesë të Evropës, meqë 80% jetojnë në varfëri. Mijëra vajza dhe djem **romë të Shqipërisë**, për shembull, dërgohen në **Itali** dhe **Greqi** për të fituar para për “pronarët” e tyre të rritur duke lypur dhe pastruar këpucë ose xhama makinash. [Shikoni gjithashtu “Statistika Jetësore: Trafikimi”]
- Në **Azinë Qendrore dhe Kaukaz**, shumë fëmijë rrugësh bien pre e formave më të këqija të punësimit. Fëmijë të zonave fshatare shpesh trafikohen në zona qytetare dhe vende të tjera për t’u shfrytëzuar. Puna migruese është gjithashtu e përhapur. Human Rights Watch ka dokumentuar punësim të

jashtëligjshëm të fëmijëve duke filluar nga 10 vjeç në fermat e duhanit në **Kazakistan**. Bashkë me prindërit, ata përballen me parregullsi me pagat, robërim për shkak borxhesh, orar pune tepër të gjatë, ekspozim ndaj pesticideve dhe mungesë uji të pijshëm. Koalicioni Cotton Campaign (Fushata e Pambukut) [<http://www.cottoncampaign.org>] me mbrojtës të tjerë të të drejtave të njeriut prej kohësh ka tërhequr vëmendjen tek përdorimi në **Uzbekistan** i më shumë se një milion punëtorëve të detyruar, të rritur dhe fëmijë, në fushat e pambukut.

- **Irak:** Pothuajse një e treta e 15 milionë fëmijëve kanë humbur një prind për shkak të luftës. 700,000 prej tyre nuk shkojnë në shkollë fillore dhe rreth 800,000 fëmijë të moshave 5 – 14 vjeç janë në punë.

AMERIKA QENDRORE & JUGORE

Shtatë përqind e fëmijëve 5-14 vjeç që punojnë në botë janë në Amerikën Latine. Një e gjashta marrin rrogë. Mëse dy milionë shfrytëzohen seksualisht meqenëse një numër turistësh të seksit i drejtohen Amerikës Qendrore.

- **Guatemala** ka shpeshësinë më të lartë të punësimit të fëmijëve në Amerikën Latine. Mosha zyrtare minimale për të punuar është 14 vjeç, por shumë nën atë moshë përfshihen tek grupi me mëse një milionë fëmijë që priten të kontribuojnë për të ardhurat e familjes.
- **MINIERAT:** Fëmijët përdoren rëndom në minierat e vogla të arit, argjendit dhe mineraleve të tjera në Amerikën Latine.

Ekspozimi ndaj toksinave dhe kushteve të rrezikshme shpesh çon në çrregullime në lëkurë dhe mushkëri, si dhe shkakton dëme në rritjen e kockave dhe organeve. Deri në 65,000 fëmijë janë të përfshirë vetëm në Bolivi, Ekuador dhe Peru.

- **PLANTACIONET E BANANEVE:** Ndonëse janë hedhur hapa përpara për të ulur numrin e atyre qindra mijëra fëmijëve që punojnë në plantacionet e bananeve, problemi qëndron akoma, veçanërisht në Ekuador, i cili është eksportuesi më i madh. Përveçse mungojnë në shkollë, këta fëmijë punojnë deri në 12 orë në ditë dhe janë të ekspozuar ndaj pesticideve dhe aksidenteve me thika.

Hapa Veprimi: Zbuloni më shumë rreth BananaLink.org.uk, që punon në interes të punëtorëve në plantacionet e bananeve dhe ananasit.

AMERIKA VERIORE

- **Kanada:** Në Kolumbinë Britanike (British Columbia), një fëmijë mund të nisë të punojë në moshën 12 vjeçare kudo përveç minierave, tavernave, bareve dhe salloneve (të trenave etj), dhe të punojë në çdo orë të ditës ose natës përveç orarit të shkollës. Provinca e uli moshën e punës në 12 vjeç në vitin 2003; që atëherë ka pasur rritje të dhjetëfishit të raportimeve të lëndimeve të fëmijëve në punë.¹⁴ Prej vitesh vazhdon një fushatë për rrëzimin e ligjeve shpërfillëse të punësimit të fëmijëve në Kolumbinë Britanike.

14 <http://www.theglobeandmail.com/commentary/bcs-child-labour-laws-are-the-most-neglectful-in-the-world/article627018/>

- **ShBA:** 800,000 fëmijë migrues udhëtojnë me familjet e tyre anembanë Shteteve të Bashkuara për të punuar në fermat industriale. Ndonëse mund të jenë vetëm shtatë ose tetë vjeç, ato mund të sfiliten deri në 12 e madje 16 orë në ditë dhe shpesh mungojnë në shkollë për muaj të tërë. Sipas ekspertëve deri në 65% e lënë shkollën. Kushtet e jetesës janë shpesh të këqija dhe ekspozimi ndaj pesticideve mund të shkaktojë acarim të lëkurës dhe vështirësi në frymëmarrje.

Përveç fëmijëve të lindur amerikanë, shumë të tjerë trafikohen nga vende të tjera për në ShBA prej kontrabandistëve profesionistë. Në vitin 2010, mëse 8,000 fëmijë emigrantë të pashoqëruar u ndaluan nga autoritetet e imigrimit në kufijtë dhe aeroportet e ShBA-së.

Sipas Departamentit Amerikan të Drejtësisë, përllogaritet se 100,000 deri në tre milionë fëmijë shfrytëzohen seksualisht në këmbim të parave, drogës, ushqimit ose strehimit.

Deri më sot (2013) Shtetet e Bashkuara dhe Somalia janë të vetmet shtete anëtare të OKB-së që nuk e kanë miratuar Konventën e të Drejtave të Fëmijëve (KDF), e cila u ndryshua në vitin 1989. KDF-ja ka katër pika kyçe: të drejtën e fëmijëve për mbijetesë; për t'u zhvilluar sipas potencialit të tyre; për mbrojtje nga abuzimi, lënia mbas dore dhe shfrytëzimi; për të marrë pjesë në jetën familiare, kulturore dhe shoqërore.

HAPA VEPRIMI:

Shikoni faqet e mëposhtme të internetit nën “Punësimi i Fëmijëve” tek Shtojca 2 për fushata të tjera që mund të mbështesni.

Nxitini fëmijët dhe familjet që njihni të përfshihen në “Ditën Botërore Kundër Punësimit të Fëmijëve” më 12 qershor për të nxjerrë në pah hallin e fëmijëve të shfrytëzuar.

“Ngrihu, klith natën...derdhe zemrën tënde si ujë në praninë e Zotit. Ngri duart drejt Tij për jetët e fëmijëve të tu, që u bie të fikët nga uria në çdo krye rruge.”

Vajtimet 2:19

3

SOS: Martesat e Fëmijëve

Çdo ditë rreth 25,000 vajza nën moshë detyrohen të martohen. Një e shtata e vajzave në vendet në zhvillim martohen pra se të mbushin 15 vjeç. Mëse 60 milionë vajza në mbarë botën martohen para se të mbushin 18 vjeç.

Në vende si Niger, Çad, Mali, Bangladesh, Guine and Republika e Afrikës Qendrore, shkalla e martesave të parakohshme dhe të detyruara është 60 përqind e lart. Nusët e mitura janë gjithashtu të zakonshme në Azinë Jugore (46 përqind e vajzave) dhe në Afrikën nënsahariane (38 përqind).¹ Megjithatë ka vajza që martohen me detyrim edhe në kombet perëndimore.

Pse ndodhin martesat nën moshë dhe martesat e detyruara?

Sipas organizatës botërore bamirëse “Plan” prindërit që i detyrojnë vajzat e tyre të martohen pa pëlqimin e tyre nxiten kryesisht nga varfëria, pabarazia gjinore, praktikat negative tradicionale dhe fetare, pa aftësia për të mundur zbatimin e ligjit, si dhe të papriturat dhe konfliktet.² Sipas organizatës “Fund Prostitucionit, Pornografisë

1 <http://www.plan-uk.org/early-and-forced-marriage>

2 Ibid.

dhe Trafikimit të Fëmijëve për Qëllime Seksuale”, (ECPAT në ang.), martesat e të miturve mund të jenë formë velhollë e turizmit të seksit, veçanërisht në Lindjen e Mesme dhe Azinë Jugore. Një burrë udhëton në një vend tjetër dhe martohet me një vajzë të re në këmbim të parave ose përfitimeve të tjera për prindërit e vajzës. Pasi kalon një javë me të, ai kthehet në shtëpi, duke i shkëputur lidhjet me të ose me familjen e saj. Në raste të tjera, një turist martohet ose premtun të martohet me një vajzë të mitur dhe e merr në vendin e tij. Pas kësaj viktimi shfrytëzohet vazhdimisht seksualisht meqë është e re dhe plotësisht e varur prej tij.³

Cilat janë pasojat?

Nuset e mitura detyrohen të lënë shkollën, duke kontribuar kështu në shtimin e analfabetizmit dhe paditurisë. Po ashtu, ka më shumë gjasa që ato t’u nënshtrohen dhunës dhe marrëdhënieve të detyruara seksuale me bashkëshortët e tyre më të mëdhenj në moshë. Kjo mund të sjellë edhe shëndet të dobët riprodhues.

Shkaktari kryesor i vdekshmërisë së nënave

Vajzat e mitura nuk janë fizikisht gati për të lindur fëmijë. Sipas Organizatës Botërore të Shëndetit, vdekjet për shkak të shtatzanisë janë shkaktari kryesor i vdekjes së vajzave 15 deri 19 vjeç. Përafërsisht 70,000 vajza nën 15 vjeç vdesin çdo vit për shkak të komplikimeve gjatë shtatzanisë ose lindjes, shkallë vdekshmërie 25 herë më e lartë se normalja. Për vajzat 15 deri 19 vjeç shkalla e vdekshmërisë është dy herë më e lartë. Dështimet, lindjet e vdekura dhe komplikime si fistulat kanë më shumë gjasa të ndodhin.

3 http://www.ecpat.net/ei/Publications/CST/CST_FAQ_ENG.pdf

NË BOTËN MUSLIMANE

Në shumë pjesë të botës muslimane, madje edhe në Evropë dhe Amerikë, nuk është e pazakontë që vajzat nëntë vjeçare të martohen me burra që kanë moshën e gjyshërive të tyre. Ndonëse praktika mund të jetë zyrtarisht e jashtëligjshme, ajo pranohet meqë vetë Profeti Muhamed e la këtë precedent. Në moshën 52 vjeçare ai mori një vajzë gjashtë vjeçare si një nga nuset e tij; martesë u konsumua seksualisht kur ajo mbushi nëntë vjeç.

Në vitin 2011 një klerik i njohur dhe anëtar i këshillit më të lartë fetar të Arabisë Saudite, Dr. Salih bin Fawzan, bëri bujë kur nxorri një *fatwa* (vendim ligjor) që shpallte se nuk ka moshë minimale për martesën e vajzave. Vajzat mund të martoheshin “edhe në djep.”⁴

- **Afganistan:** Deri në 80 përqind të martesave në Afganistan bëhen pa miratimin e nuses, e cila shpesh është fëmijë. Vdekja brutale e një vajze 14 vjeçare bëri bujë në dhjetor 2012. Dy vëllezër e prenë Gastinën me thikë në fyt pasi i ati, Noor Rahman, nuk pranoi që ajo të martohej duke thënë se ishte tepër e re. Shumë vajza kanë arritur në përfundimin se vetëvrasja është e vetmja rrugëzgjdhje.⁵ Përpjekjet për vetëvrasje përmes hedhjes nga ndërtesat, vetëflirimeve dhe pirjes së helmeve janë shtuar mes vajzave që detyrohen të martohen kundër vullnetit të tyre.
- **Iran:** Në vitin 2012 ligjbërësit iranianë shpallën një vendim për të lejuar që nëntë vjeçarët të kishin mundësi të martoheshin, duke e quajtur “joislamike” moshën e lejuar të ligjshme për martesë, e cila ishte trembëdhjetë vjeç. Numri i nuseve nën 10

4 <http://forum09.faithfreedom.org/viewtopic.php?f=4&t=10258>

5 <http://world.myjoyonline.com/pages/news/201304/104829.php>

vjeç po rritet shumë. Dhjetëra mijëra vajza nën moshën 15 vjeç në Iran jepen për martesë nga familjet e tyre çdo vit.⁶

- **Bangladesh:** Ndalimi i ligjshëm i martesave të vajzave nën 18 vjeç rrallë është zbatuar. Deri në 66 përqind e vajzave në Bangladesh martohen para se të mbushin 18 vjeç dhe 20 përqind martohen para se të bëhen 15 vjeç. Disa nuse janë vetëm 10 vjeç.
- **Malajzi:** Ministri i Çështjeve Ligjore ka vendosur se vajzat nën 16 vjeç mund të martohen nëse marrin lejen e gjykatave fetare islamike.
- **Marok:** Në vitin 2012 BBC raportoi rastin e një vajze 16 vjeçare që gëlltiti helm miu pasi e detyruan të martohej me një burrë që e kishte rrëmbyer dhe përdhunuar. Kodi penal i vendit nuk i dënon burrat që rrëmbejnë minorene për t'u martuar me to.⁷
- **Nigeri:** Pjesa më e madhe e veriut musliman i ka bërë rezistencë Aktit të të Drejtave të Fëmijëve të këtij vendi i cili mbron vajzat minorene. Sipas Këshillit Britanik (*British Council*) në Nigeri, mëse gjysma e femrave nigeriane në veri martohen jo më vonë se moshë 16 vjeçare dhe pritet të lindin fëmijë gjatë vitit të parë të martesës.
- **Etiopi:** Ka pasur raste kur vajza në zonat fshatare të jenë martuar në moshën tetë vjeçare; kësisoj, familjet kanë shpërfillur ligjin federal që përcakton se moshë e ligjshme për martesë është 18 vjeç. 48% martohen para moshës 15 vjeç. Rrëmbimi

6 <http://frontpagemag.com/2012/frank-crimi/iranian-child-brides-get-younger-and-more-numerous/>

7 <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17416426>

i grave, ndonëse përbën krim, konsiderohet akoma mënyrë e përligjur për të siguruar një nuse, veçanërisht në jug.

Nuset e Urisë: Në vitin 2012 u vu re një rritje në numrin e “nuseve të thatësirës ose urisë” në rajonin e Sahelit në Afrikën Perëndimore, të prekur nga zia e bukës, si dhe në Bririn e Afrikës në Lindje. Në pamundësi për të ushqyer fëmijët e tyre, ka pasur prindër që i kanë shitur vajzat e tyre të reja për martesë si strategji mbijetese, madje edhe për \$170. Kjo po ndodh në Niger, ku edhe në kohët më të mira një e treat e vajzave martohen jo më vonë se 15 vjeç, si dhe në Etiopi, Kenia dhe Somali. Sa më e re të jetë vajza, aq më i mirë është pazari.

- **Pakistan:** Krimi më i përhapur kundër femrave në Pakistan është martesë e detyruar, sipas një raporti të koalicionit joqeveritar “Për Zgjedhje të Lira e të Ligjshme në Pakistan”. Pothuajse 68 përqind e popullsisë së Pakistanit banon në zona fshatare, dhe shumë vajza të grupmoshës 12 – 14 vjeç janë ose shtatzënë ose nëna tashmë. Për të anashkaluar ligjin, në certifikatën e martesës prindërit e regjistrojnë vajzën si të ishte 16 vjeç. Meqenëse certifikata e lindjes nuk është akoma detyrim ligjor për martesat në Pakistan, nuk ka asnjë mënyrë për të provuar falsifikimin e moshës.⁸

“Akti i Martesave” në Pakistan

Një ligj i miratuar gjatë diktaturës ushtarake të Zia ul-Hakut në vitin 1985 shpall se nëse një grua jomuslimane kthehet në

8 <http://www.girlsnotbrides.org/national-marriage-registration-to-enforce-child-marriage-laws-in-pakistan/>

muslimane, martesë e saj e mëparshme bëhet e pavlefshme. Disa muslimanë e marrin këtë ligj si ftesë për të rrëmbyer, përdhunuar dhe për t'u bërë presion grave dhe vajzave të krishtera për t'u bërë muslimane. Ato janë pjesë e “plaçkës së luftës”. Viktimat, përafërsisht 700 vajza çdo vit, detyrohen të martohen me rrëmbyesit e tyre muslimanë, të cilët pretendojnë se prindërit dhe bashkëshortët e tyre nuk kanë më të drejta ndaj grave dhe vajzave të rrëmbyera. Për shkak të shpërfilljes, rënies dakord ose frikës, pjesa më e madhe e policëve lokalë thjesht e pranojnë pa bërë gjë.⁹

Nazir Bhatti, presidenti i Kongresit të Krishterë të Pakistanit, ka deklaruar se mëse 99.9 përqind e rasteve të përdhunimit të grave të krishtera nuk dënohen meqenëse raportimi i tyre do t'u sillte turp familjeve dhe do t'i pengonte për të gjetur burrë.

NË BOTËN E HINDUIZMIT

- **Indi:** India ka numrin më të madh të nuseve fëmijë në botë, sipas Fondit të Popullsisë të Kombeve të Bashkuara (UNFPA), 2013. Ndonëse ligji indian përcakton moshën 18 vjeç si moshë minimale të femrave për martesë, 47% martohen para kësaj moshe.¹⁰ UNFPA parashikon gjithashtu se ndër 140 milionë vajzat që do të jenë të martuara nën 18 vjeç deri në vitin 2020, 50 milionë do të jenë nën moshën 15 vjeç.¹¹ Në shtete veriore si Utar Pradesh lindor, një pjesë e vajzave mund të martohen nga disa muajshe deri në tetë vjeç. Nusët qëndrojnë në shtëpitë e

9 <http://www.christianfreedom.org/the-christian-winter/persecution-in-pakistan/>

10 <http://www.hindustantimes.com/India-news/NewDelhi/India-leading-world-s-child-marriages-UN/Article1-1023307.aspx>

11 <http://www.cbn.com/cbnnews/world/2012/June/Innocence-Lost-Indias-Children-Marrying-at-Age-8/>

prindërve të tyre deri sa të arrijnë pubertetin; më pas dërgohen tek shtëpitë e burrave të tyre.

Në një vendim historik në Rajasthan në vitin 2012, martesat që kishte ndodhur 17 vjet më parë mes një vajze njëvjeçare dhe një djali trevjeçar u anulua. Martesat e hershme janë të zakonata në këtë shtet, dhe jo të gjitha familjet e burrave janë të gatshme të presin deri në pubertet. Festivali hindu *Akshaya Tritiya*, çdo prill ose maj, është kohë tradicionale për dasma në masë të fëmijëve,¹² përpos kundërshtimeve të qeverisë indiane. Në shumë raste të dokumentuara nga sociologët, vajza duke filluar nga gjashtë ose shtatë vjeç janë marrë nga familjet e burrave të tyre për të nisur punë si shërbëtore ose krah pune në ara. Raportohet se shumë bashkëshortë mërzhiten me martesat e tyre pas lindjes së fëmijës së tretë, katërt apo pestë, ndërkohë që bashkëshortet e tyre janë akoma adoleshente.

- **Nepal:** Mëse 34 përqind e martesave të reja në këtë vend himalajas përfshijnë nuse nën 15 vjeç, pavarësisht se është e ndaluar, sipas Ministrisë së Grave, Fëmijëve dhe Mirëqenies Sociale. Nëse vajza është tepër e mitur, martesat zakonisht bëhen fshehurazi meqë paja që paguhet është më e vogël. Sa më e mitur të jetë nusja, aq më e vogël është sasia që duhet të sigurojë familja e saj. Ndonëse është e paligjshme, nuk është e pazakonit që burrat nepalezë, veçanërisht në zonat fshatare, të kenë dy e madje tre gra. Mëse 240,000 fëmijë nuk shkojnë në shkollë në Nepal sipas statistikave zyrtare, dhe zyrtarët besojnë se shumica prej tyre janë vajza, veçanërisht ato që martohen në moshë të mitur.¹³

12 <http://www.raonline.ch/pages/np/npwom05.html>

13 <http://www.hcn.org/issues/44.10/flds-continues-abusive-polygamist-practices-in-utah-and-arizona>

NË BOTËN PERËNDIMORE

- **ShBA:** Kisha Fundamentaliste e Jezus Krishtit e Shenjtorëve të Ditëve të Fundit (FLDS) është sekt i shkëputur nga Kisha Mormone rreth 70 years më parë pas mosmarrëveshjeve të ashpra rreth martesave të shumëfishta, poligamisë dhe nuseve të mitura duke filluar nga 14 vjeç. 6,000 – 10,000 ndjekës jetojnë në gjashtë shtete. FLDS-ja mëson se mënyra e vetme që një burrë të mund të arrijë nivelin më të lartë të parajsës është duke pasur të paktën tre gra në këtë jetë. Ndonëse poligamia është e jashtëligjshme në Utah dhe jokushtetuese në Arizonë, anëtarët e FLDS-së kurrë nuk e kanë fshehur mënyrën e tyre të jetesës. Shifra më e pranuar, e përllëguar nga Kathryn Daynes, profesoreshë në Universitetin *Brigham Young*, dhe nga ekspertë të tjerë, nxjerr 30,000-50,000 poligamistë në ShBA.¹⁴ Fondacioni Tahirih për Drejtësinë ka identifikuar gjithashtu 3,000 raste martesash të detyruara në ShBA dy vitet e fundit. Shumica e viktimave ishin emigrantë nga vende muslimane, por kërkimi gjeti viktimë edhe me prejardhje hindu, budiste dhe të krishterë (kryesisht katolikë meksikanë).
- **Evropë:** Norvegjia, Danimarka, Gjermania, Austria, Malta, Belgjika dhe Qipro kanë miratuar ligje që e dënojnë si krim martesën e detyruar. Megjithatë mëse 12 vende kanë caktuar moshën 14 ose 15 vjeç si moshë për marrëdhënie seksuale me miratim. Vetëm në vitin 2013 Spanja e ngriti minimumin e moshës martesore që kishte qenë 14 vjeç.
- Në **Mbretërinë e Bashkuar**, Urdhrat e Mbrojtjes kundër Martesave të Detyruara u miratuan në vitin 2008 dhe qeveria

14 <http://www.tahirih.org/site/wp-content/uploads/2011/09/REPORT-Tahirih-Survey-on-Forced-Marriage-in-Immigrant-Communities-in-the-United-States-September-2011.pdf>

britanike shpalli se kishte ndërmend për t'iu bashkuar shumë vendeve të tjera evropiane për t'i quajtur martesat e tilla akte kriminale, ndoshta në vitin 2013 ose 2014. Njësia e Martesave të Detyruara ndërhyri për të ndihmuar 400 fëmijë në vitin 2011 dhe 250 në vitin 2012, përfshirë një dyvjeçare. Njësia gjithashtu dha këshilla dhe mbështetje në 1,485 raste të tjera;¹⁵ prapëseprapë, sipas kërkimeve të bëra nga Departamenti i Fëmijëve, Shkollave dhe Fëmijëve, në gjithë Anglinë rastet e raportuara të martesave të detyruara përllongaritej të ishin 5,000 – 8,000. Martesat e të miturve shpesh bëhen fshehurazi dhe shumë vajza dërgohen në vende të tjera për t'u martuar.

- **Australia & Zelandë e Re:** Në vitin 2012, Pru Goward, Komisioneri për Gratë në *New South Wales*, tha se kishte rreth 1,000 raste martesash të detyruara ose skllavërie seksuale çdo vit në Australi. Në Zelandën e Re, po ashtu, dihet që shumë martesa të tilla bëhen pa zhurmë, veçanërisht në komunitetet e emigrantëve.

Autoritetet në Perëndim shpesh ngurrojnë të ndërhyjnë në rastet e martesave të detyruara; ata i konsiderojnë çështje kulturore dhe i druhen kundërgoditjeve nga grupet e fuqishme të pakicave.

HAPA VEPRIMI

“*Vajza, Jo Nuse*” (*Girls not Brides*) është një ortakëri mbarëbotërore e përkushtuar për t'i dhënë fund praktikës së dëmshme tradicionale të martesave të fëmijëve. Shikoni faqen e tyre në Internet www.girlsnotbrides.org.

¹⁵ <http://www.guardian.co.uk/world/2013/mar/05/two-year-old-forced-marriage-risk>

girlsnotbrides.org. Organizata Bamirëse Mbarëbotërore “Plan” (*Global Charity Plan*) ka gjithashtu një thirrje kundër martesave të parakohshme dhe të detyruara: www.plan-uk.org. Shqyrtoni anëtarimin në Rrjetin e Veprimit Barazia (*Equality Action Network*) për të marrë njoftime dhe përditësime rreth fushatave: www.equalitynow.org.

SOS: Lindja e Fëmijëve

Në mbarë botën, mëse 500,000 gra në vit—mesatarisht mëse 1,300 në ditë—humbin jetën për shkak të ndërlikimeve që kanë lidhje me shtatzaninë ose lindjen e fëmijëve. Megjithatë, 90% e këtyre vdekjeve janë të parandalueshme.

Një raport i vitit 2013 nga *Save the Children* i titulluar “Gjendja e Nënave në Botë” (*State of the World’s Mothers*) përmendi 10 vende afrikane si vendet më të këqija për t’u bërë nënë, në bazë të një sërë faktorësh rreth shëndetit dhe mirëqenies së tyre. Në fund të listës gjendeshin Republika Demokratike e Kongos, pasuar nga Somalia, Sierra Leone, Mali, Nigeri, Republika Qendrore Afrikane, Gambia, Nigeria, Çadi dhe Bregu i Fildishtë. Vendet më të mira ishin, fillimisht, Finlanda, pastaj Suedia, Norvegjia, Islanda, Hollanda, Danimarka, Spanja, Belgjika, Gjermania dhe Australia. **Mëse një milion fëmijë vdesin çdo vit po atë ditë kur lindin.**

Gratë që jetojnë në vende në zhvillim kanë 97 herë më shumë gjasa të vdesin gjatë shtatzanisë ose lindjes së fëmijëve sesa gratë në vendet e zhvilluara. Ndërkohë që vetëm një në mëse 17,000 gra në Suedi, për shembull, rrezikon të vdesë për shkaqe amënore gjatë jetës së saj, në Afrikën Perëndimore dhe Qendrore raporti është

1 me 26. Në Bangladesh raporti është 1 me 51. Guatemala ka raportin më të lartë të vdekjeve për shkaqe amënore në Amerikën Latine, me 1 në 71 gra që vdesin për këtë arsye. [OBSh (WHO)/ UNICEF/BANKA BOTËRORE]

Mëse 90% e njerëzve që jetojnë sot kanë lindur në shtëpi. Më pak se 6 në 10 gra në botën në zhvillim linden fëmijë me ndihmën e profesionistëve të aftë si doktorë apo mami. Shumë gra thjesht nuk kanë para për të paguar lindjen në një klinikë ose spital, edhe kur ambienti mjekësor egziston.

- “Vdekja amënore” është vdekja e një gruaje gjersa është shtatzanë ose brenda 42 ditësh nga përfundimi i shtatzanisë. Vetëm 5% e grave përfitojnë përkujdesje gjatë kësaj periudhe në vende dhe rajone të varfra, ndonëse sipas Organizatës Botërore të Shëndetësisë, dy të tretat e vdekjeve amënore dhe foshnjore ndodhin dy ditët e para pas lindjes. Për krahasim, të gjitha nënat e reja në vendet e zhvilluara përfitojnë përkujdesje pas lindjes.
- Hemorragjia është shkaktari kryesor i vdekjeve gjatë shtatzanisë dhe lindjes së fëmijëve, duke përbërë një të tretën e vdekshmërisë amënore. Më pas vijnë infeksionet, abortet e pasigurta, lindjet me pengesa dhe çrregullimet që kanë të bëjnë me tensionin e lartë.
- Lindja e fëmijëve është vrasësi numër një i adoleshentëve në botë. Gjashtëmbëdhjetë milionë adoleshente bëhen nëna çdo vit.¹ Një në pesë nëna linden fëmijë para se të mbushin 18 vjeç dhe gjasat që ato të vdesin janë pesë herë më të larta. Gjasat që foshnjat e tyre të vdesin janë 60% më të larta.

¹ <http://www.unfpa.org/public/adolescents>

- Kequshqyerja e nënave të ardhshme është shpesh faktor kontribues në vdekjen amënore. [Shikoni shënimet tek “Statistikat Jetësore: Pritshmëritë për Shëndetin dhe Jetëgjatësinë”] (*Vital Statistics: Health and Life Expectancy*)
- Edhe mungesa e higjienës bazë mund të jetë vdekjeprurëse. Sipas një studimi të kohëve të fundit, larja e duarve me sapun nga ato që ndihmojnë në lindje dhe nga nënat e rrit në mënyrë domethënëse shkallën e mbijetesës foshnjore deri në 44%.

NDËRLIKIMET

Për çdo grua që vdes, përafërsisht 20 të tjera (*një total prej 10 deri në 15 milionë gra në vit*) marrin infeksione ose ndërlikime serioze që u lënë infeksione afatgjata, dëmtime ose paaftësi afatgjata turpëruese dhe të dhimbshme.²

Lindjet me Pengesa

Një ndërlikim i shpeshtë është pamundësia e fetusit për të zbritur nëpër kanalin e lindjes për shkak të njëfarë pengese, pavarësisht kontraktimeve të mitrës. Një faktor që kontribuon në shpeshtësinë e lartë të kësaj gjendjeje në botën në zhvillim është martesë e parakohshme. Vajzat që janë 10 vjeçare ose më të vogla e kanë kanalin e lindjes shumë të vogël. Kjo mund të shkaktojë dëmtim të përhershëm të nervit dhe përkeqësim muskular të këmbëve dhe shputave të këmbëve. Në rastet më të rënda ndodh gjymtim.

2 <http://www.factsforlifeglobal.org/01/1.html>

Në disa pjesë të Afrikës Perëndimore arabe, mamitë nganjëherë fusin një thikë të gjatë në vaginat e ngushta për t'i zgjeruar për lindje. Prerja që shkaktojnë mund të shkaktojë dëmtime të tmerrshme. Nganjëherë thika futet në urethër për të kryer prerjen, duke zbuluar gjithë aparatin e poshtëm urinar. Shumë gra vdesin menjëherë për shkak të hemoragjisë.

Fistula

Rreth dy milionë gra në Azi dhe Afrikën nënsahariane kanë fistula të patrajtuar obstetrike, sipas Fondacionit “Fistula”. Kjo gjendje mund të lindë pasi një grua ka përjetuar ditë të gjata plot agoni lindjeje me pengesë dhe ka lindur një foshnjë të vdekur. Fistula është një vrimë mes kanalit të vaginës dhe rektumit ose fshikëzës, e cila sjell pamundësi të plotë e të përhershme për të mbajtur urinën nëse nuk kryhet ndërhyrje kirurgjikale. Të pakta janë ato që mund ta përballojnë financiarisht, edhe kur fshati i tyre i thellë e ka këtë shërbim.

Turpi i të jetuarit në papastërtinë dhe kundërmimin e vazhdueshëm që shkakton kjo gjendje është mjaft i madh, por folklori në disa zona e konsideron fistulën obstetrike pasojë të tradhtisë bashkëshortore ose sëmundje seksualisht të transmetueshme. Kështu, vajzat dhe gratë e reja që vuajnë nga fistulat përjetojnë shmangien e komunitetit dhe braktisjen e familjeve. Shumë prej tyre u duhet të lypin për të jetuar.

Një ritual pastrimi i praktikuar nga shumë kultura afrikane mund të shkaktojë gjithashtu fistula. 40 ditë me rradhë pas lindjes së fëmijës, një mikeshë ose e afërm hedh një solucion me përmbajtje kaliumi në vaginën e nënës. Nëse solucioni nuk është përgatitur siç duhet, alkalina shkakton shkatërrim kimik të indit vaginal dhe krijim të fistulës.

Duhet vetëm një operacion i thjeshtë e me kosto të ulët për t'u kthyer jetën normale këtyre mijëra grave të mënjanuara.

HAP VEPRIMI:

Mbështetni punën e Fondacionit “Fistula” (*The Fistula Foundation*), të Fondacionit “Liri nga Fistulat” (*Freedom from Fistula Foundation*) si dhe të grupeve të tjera të përmendura në Shtojcën 2, të cilat po përpiqen të merren me këtë nevojë kritike në shumë vende.

5

SOS: Gratë me Aftësi të Kufizuara

GRATË ME DËGJIM TË KUFIZUAR

- Sipas kërkimeve, përlogaritët që numri i përgjithshëm i njerëzve që vuajnë nga njëfarë humbjeje dëgjimi i kalon 700 milionët në gjithë botën. Ky numër do të rritet në mbi 900 milionë burra, gra dhe fëmijë në vitin 2025.
- 35.5 milionë janë zyrtarisht të shurdhër.
- Afërsisht gjysma e rasteve mund të ishin parandaluar.
- Mëse gjysma e të prekurve jetojnë në botën në zhvillim, dhe 80% e këtyre njerëzve nuk kanë mundësi shkollimi.
- Rreth 70 milionë të shurdhër përdorin gjuhën e shenjave si gjuhë të parë ose gjuhë amtare.

Shurdhët janë grupi i katërt njerëzve të paarritur me ungjillin në botë. Për një listë të grupeve të paarriturve të njerëzve të shurdhër me ungjillin në të gjitha vendet në botë, shikoni

tek Projekti “Xhoshua” [www.joshuaproject.net]. Shurdhët rradhiten si grup njerëzish “më pak i arritur” në 30 vende.

- 90% e individëve të shurdhër kanë prindër që dëgjojnë. Vetëm një në 10 nga këta njerëz mund të komunikojë me fëmijën duke përdorur gjuhën e shenjave. Në disa vende është e ndaluar të përdorësh gjuhën e shenjave edhe në shkolla.
- Çdo vend ka një a më shumë gjuhë shenjash. Përshtatja e një gjuhe shenjash universale si International Sign (IS) [Shenjat Ndërkombëtare, shqip] do të nxiste shumë prodhimin dhe ndarjen e burimeve, por shumica e njerëzve akoma nuk e dinë këtë gjuhë.
- Prodhimi aktual i pajisjeve të dëgjimit plotëson më pak se 10% të nevojave botërore, sipas Organizatës Botërore të Shën-detësisë.
- **ShBA:** Komuniteti i shurdhër rradhitet nga shumë misione si grupi më madh i njerëzve të paarritur në Amerikë, me 23 milionë njerëz që kanë njëfarë mangësie në dëgjim. Gjuha vendase e të shurdhërve këtu, Gjuha Amerikane e Shenjave (ASL), është gjuha e tretë më e përdorur në Amerikën e Veriut. Më pak se 8% e të shurdhërve në ShBA. frekuentojnë kishën. Më pak se 4% pohojnë se kanë marrëdhënie personale me Krishtin.
- Popullsia e shurdhër e **Kinë**s, rreth 72 milionë njerëz, mund të klasifikohet si grupi më i madh minoritar në Kinë.¹ Ata jetojnë në çdo qytet, çdo qytezë dhe në mijëra fshatra të vogla. Rreth një milion nga 1.6 milionë fëmijë të shurdhër në Kinë e kanë humbur dëgjimin si pasojë e përdorimit të gabuar të antibiotikëve.²

1 <http://www.heartsandhandschina.com/>

2 http://news.xinhuanet.com/english2010/health/2011-02/10/c_13725709.htm

Probleme të veçanta të grave të shurdhëra të abuzuara:

- Çështjet që përfshijnë policinë, sistemet gjyqësore, strehat dhe shërbime të tjera mbështetëse janë më problematike meqë shumë pak njerëz e kuptojnë gjuhën e shenjave.
- Gratë e shurdhëra shpesh pësojnë diskriminim në punë, duke pasur shka llë më të lartë papunësie dhe paga më të ulta.
- Varësia ekonomike nga të tjerët shpesh çon në rënien pre të situatave abuzive për periudha më të gjata.
- Ndjenja e fajit, turpi dhe vetëvlerësimi i ulët shpesh ndikojnë në vuajtjen e grave të shurdhëra pa protestuar.

GRA DHE FËMIJË ME PAAFTËSI TË TJERA

Sipas Bankës Botërore dhe Organizatës Botërore të Shëndetësisë, mëse një miliard njerëz në botë kanë njëfarë paaftësie; 300 milionë prej tyre janë gra. Abuzimi që ata përjetojnë është në shkallë epidemike dhe gratë janë veçanërisht të cënueshme. Disa vende nuk kanë as ligje për t'i mbrojtur.

- Në disa kultura, njerëzit me paaftësi konsiderohen të mallkuar. Ata mund të fshihen, shpërfillen ose të mos marrin kujdesin e të tjerëve, e madje të lihen të vdesin.
- Individët me paaftësi, përfshirë ata që mezi dëgjojnë, janë më të cënueshëm ndaj trafikimit dhe shfrytëzimit për punë të detyruar.

- Neni 24 i Konventës Ndërkombëtare të të Drejtave të Njerëzve me Paaftësi shpreh të drejtën për shkollim, e prapëseprapë 16 milionë fëmijë me paaftësi nuk janë në shkollë, një e katërta e të cilëve janë të verbër. Për disa, shkollimi i këtyre fëmijëve është shpërdorim parash. Vajzat, në veçanti, përjashtohen nga kjo e drejtë.
- Gratë me paaftësi kanë dy deri në pesë herë më shumë gjasa të abuzohen sesa gratë pa paaftësi, në varësi të qëndrimit në komunitet apo në një institucion. Ata kanë gjithashtu më shumë gjasa të përfetojnë abuzim për periudha më të gjata kohore dhe të vuajnë dëmtime më të rënda.

Abuzimi Institucional

Sipas Udhëzuesve Shëndetësorë Hesperianë, këto janë disa shembuj të keqtrajtimit në institucione:

- marrëdhënie të detyruara seksuale me punonjës, kujdestarë ose banorë të tjerë
- rrahje, qëllime me shuplakë ose lëndime
- sterilizime ose aborte të detyruar
- mbyllje vetëm në dhomë
- banjo me akull ose dushe e ftohta për dënim
- dhënie ilaçesh me detyrim (qetësuesit)
- detyrim për t'u zhveshur ose për të qëndruar zhveshur para të tjerëve
- shikim i të tjerëve gjersa abuzohen ose lëndohen
- lidhja ose pengimi i lëvizjes së lirë

Në Shtëpi

Edhe nëpër shtëpi, abuzimi i individëve me paaftësi mund të marrë formën e lënies mbas dore, si në rastin e mosdhënies së ushqimit ose përkujdesjes; sulmeve fizike ose seksuale apo trajtimit të ashpër ose rritjes së dozës së ilaçeve; abuzimit psikologjik në formën e kërcënimeve verbale si dhe të përjashtimit ose izolimit emocional. Njerëzit me paaftësi mund të bëhen pre edhe e shfrytëzimit financiar, kur të tjerët keqpërdorin të ardhurat që ligjshmërisht u takojnë atyre. [Rrjeti i Grave me Paaftësi, Ontario]

Sterilizimi

Gratë me paaftësi janë veçanërisht të cënueshme nga sterilizimet e detyruara që i bëjnë të paafta për riprodhim seksual. Këto mund të kryhen nën mbrojtjen e kujdesit të ligjshëm mjekësor ose me miratimin e të tjerëve në emër të tyre, gjoja në “interesin më të mirë” të gruas. Megjithatë, sterilizimi është procedurë e pakthyeshme mjekësore me efekte të thella fizike dhe psikologjike.³ Programet eugjenetike për të përmirësuar shoqërinë duke ulur aftësinë riprodhuese të njerëzve që konsiderohen me të meta mendore dhe fizike përmes sterilizimeve të detyruara ishin shumë të zakonata gjatë viteve para Luftës së Dytë Botërore, veçanërisht në Evropën Veriore. Në disa vende, si në Suedi dhe Kanada, këto programe zgjatën deri në vitet '70.⁴ Më së fundmi në Indi, histeroktomi të detyruara u kryen tek gra me probleme të ndryshme mendore të moshës 18 deri 35 vjeç në Spitalin e Përgjithshëm “Sassoon” në Pune, në 1994, meqenëse ato nuk ishin në gjendje të mbanin higjienën menstruale dhe personeli i spitalit e konsideroi barrë për

3 <http://www.hrw.org/news/2011/11/10/sterilization-women-and-girls-disabilities>

4 http://en.wikipedia.org/wiki/Compulsory_sterilization

burimet dhe kohën e tyre.⁵ Në Australi, si në shumë vende të tjera, prindërit e vajzave me paaftësi mund të kërkojnë vendime gjyqi për të lejuar sterilizimin e pavullnetshëm të fëmijës së tyre, qoftë edhe për vajza vetëm 11 vjeçare, sikurse ndodhi në vitin 2013.⁶ Nuk dihet sa shkelje të të drejtave të njeriut ndodhin anembanë botës.

- Gratë me çrregullime mendore përballen pabarazimisht me më shumë faktorë rreziqesh se burrat, përfshirë dhunën me bazë gjinore, disavantazhet socio-ekonomike, të ardhurat e ulta dhe pabarazinë e të ardhurave, si dhe statusin dhe rangun e ulët ose të nënshtruar shoqëror. [Organizata Botërore e Shëndetësisë]

Rrezik i Trefishtë për Femrat

Në vende ku lindja e foshnjave femra nuk është aq e mirëpritur dhe ku vrasja e femrave në bark është shumë e përhapur, si në Indi, një vajzë ose grua me paaftësi është edhe shënjestër edhe më e madhe për përçmim dhe lënie mbas dore. Sipas një studimi të CREA, grup i të drejtave të njeriut, për gratë në Indi, Bangladesh dhe Nepal, gratë me paaftësi përballen me diskriminim të vazhdueshëm në shoqëri.⁷ Projekti kërkimor “Rrezik i Trefishtë” (Triple Jeopardy) në Kamboxhë, publikuar nga AusAID në vitin 2013, nxjerr në pah ndërveprimin mes pabarazisë gjinore, paaftësisë dhe varfërisë, duke shumëzuar disavantazhet me të cilat përballen gratë me paaftësi.⁸ Madje në Afrikë, ku ekziston një mit sipas të cilat marrëdhënia seksuale me një të virgjër mund ta shërojë dikë nga HIV-i ose SIDA, gratë dhe vajzat me paaftësi bëhen shënjestra për përdhunim

5 <http://infochangeindia.org/disabilities/backgrounder/protecting-women-with-disabilities-from-violence.html>

6 <http://www.hrw.org/news/2013/04/16/protect-rights-women-girls-disabilities>

7 <http://web.creaworld.org/files/cmnr.pdf>

8 <http://www.usaid.gov.au/HotTopics/Pages/Display.aspx?QID=1035>

meqenëse mendohet se janë pa gjini, e kësaj janë të virgjëra.⁹ Gratë me paaftësi mendore dhe fizike janë ndër grupet e njerëzve më të diskriminuar dhe të rrezikuar në shoqëritë tona, shpesh të trajtuara si njerëz pa gjini e madje “të padukshëm.”

Konventa e OKB-së për të Drejtat e Njerëzve me Paaftësi (UNCPRD) është i pari traktat i të drejtave të njeriut i shekullit XXI. Kjo konventë hyri në fuqi në vitin 2008, duke ritheksuar të drejtat e njerëzve me paaftësi dhe duke shënuar një hap tjetër të madh në udhëtimin e njerëzve me paaftësi për t’u bërë nënshtetas të plotë e të barabartë. Deri tani, 155 shtete anëtare e kanë firmosur.

HAPA VEPRIMI:

Mbështesni 3 dhjetorin, Ditën Ndërkombëtare të Njerëzve me Paaftësi. Bëjeni pikë përqendrimi të kishës suaj ose të grupit tuaj të interesit dhe përdoreni si katapultë drejt arritjes së pjesëtarëve të shpërfillur të komunitetit tuaj. Përpikuni të organizoni mbledhje fondesh për një projekt për të ndihmuar njerëzit me paaftësi, në vendin tuaj ose në një vend tjetër.

*Tallja më ka thyer zemrën dhe më ka lënë të pashpresë;
prisja keqardhje, por nuk kishte, ngushëllues,
por nuk gjeta.
Psalmi 69:20*

9 http://www.stopvaw.org/women_with_disabilities

SOS: Dhuna Shtëpiake*

Dhuna shtëpiake është forma më e përhapur e abuzimit ndaj grave dhe fëmijëve në botë sot. Dy gra në javë vriten nga partneri ose ish-i në Mbretërinë e Bashkuar, dy gra në ditë në Guatemalë dhe një në 35 minuta në Ukrainë. Një e katërta e grave pësojnë dhunë shtëpiake gjatë jetës së tyre. Vetëm 44 vende kanë mbrojtje specifike të grave nga dhuna shtëpiake.

- **ShBA:** Rrahja është shkaktari i vetëm më i madh i lëndimit të grave 15-44 vjeç në Shtetet e Bashkuara sipas Drejtorit të Përgjithshëm të Shëndetësisë në Sh.B.A., më shumë se vjedhjet, aksidentet me makinë dhe përdhunimet të mbledhura bashkë. Një grua sulmohet ose rrihet çdo nëntë sekonda. Dhuna e partnerit intim çon në 16,800 vrasje në vit dhe i kushton publikut mëse 5.8 miliardë dollarë. 3.3 milionë fëmijë amerikanë vuajnë gjithashtu nga abuzimi çdo vit, ndërsa 10 milionë bëhen dëshmitarë të njëfarë forme të dhunës shtëpiake. [Koalicioni Kombëtar Kundër Dhunës Shtëpiake]
- **Britani e Madhe:** Mëse 1.2 milionë gra britanike pësuan dhunë shtëpiake në 2012 sipas Ministrisë së Brendshme. Ekspertët besojnë se numri aktual i incidenteve i afrohet shifrës

13 milionë, meqë shumica dërrmuese nuk raportohen. Shtatë në dhjetë gra që flenë jashtë thonë se i janë larguar dhunës së partnerëve të tyre.¹ Gratë me paaftësi kanë dy herë më shumë gjasa që të pësojnë dhunë, ndërsa gratë që janë martuar me burra muslimanë kanë më shumë gjasa të vriten nga bashkëshortët e tyre se çdo grua tjetër në Britani. Prokuroria Mbretërore e Mbretërisë së Bashkuar ka ngritur shqetësimin se një numër në rritje gjykatash të sharias (islamike) në vend po i vënë gratë në rrezik dhune prej burrave abuzues. Vendimet e tyre nganjëherë bien ndesh me ligjin britanik dhe ka prova se në disa raste dhuna shtëpiake është mbështetur.²

Muslimanët me disa gra mund t'i marrin gratë me vete kur emigrojnë dhe një numër në rritje burrash muslimanë britanikë po marrin gra të dyta ose të treta, paçka se poligamia është e jashtëligjshme. Gratë konsiderohen nëna beqare nga sistemi i ndihmës ekonomike, kështu që disa “familje” me baba të njëjtë mund të kërkojnë ndihmë. Punonjësit socialë përllëgarisin se popullsia përmban të paktën 20,000 martesë bigamike ose poligamike.

- **Suedia:** Sipas hetuesve të fshehtë të televizionit shtetëror suedez, më vitin 2012, tetë në dhjetë xhami i nxisin gratë të mos raportnin abuzimin nga burrat dhe se poligamia është nganjëherë e pranueshme.
- **Itali:** Aq shumë gra po vriten nga partnerët e tyre ose ish-partnerët, saqë kohët e fundit ka nisur të shfaqet një fjalë e re në media: *femminicidio*, që do të thotë vrasje me bazë gjinore ose femërvrasje. Në shumicën e rasteve një grua vendos të lërë

1 <http://www.wlv.ac.uk/default.aspx?page=33020>

2 <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/9976822/Sharia-courts-putting-women-at-risk-CPS-warns.html>

bashkëshortin ose të dashurin e saj dhe ai e vret. Sipas një strehe grash në Firence, *çdo dy ditë vritet një grua për shkak të dhunës shtëpiake*. Në vitin 2013, qeveria italiane miratoi njëzëri Konventën e Këshillit të Evropës për “parandalimin dhe luftimin e dhunës kundër grave si dhe të dhunës shtëpiake”.

AMERIKA LATINE DHE KARAIBET

Kjo zonë ka shkallët më të larta të abuzimit në botë, të cilat prekin 35-40% të grave. Kjo ndodh kryesisht për shkak të kulturës maçoiste e cila mbështet superioritetin e meshkujve dhe lejon mbizotërimin e tyre mbi femrat. Ka gjykata në shumë vende që ngurrojnë të marrin vendime kundër dhunës shtëpiake, duke e konsideruar çështje familjare, jashtë jurisdiksionit të gjykatës.

- **Bolivia** ka nivelet më të larta të dhunës shtëpiake në Amerikën e Jugut, sipas të dhënave të mbledhura nga OKB-ja në vitin 2011. Një ligj i ri për mbrojtjen e grave u miratua nga Kongresi i Bolivisë në vitin 2013.³
- **Guatemala** renditet e treta në botë për vrasjen e grave, shpesh nga të dashurit abuzues. Pak nga fajtorët shpallen fajtorë dhe dënohen.⁴
- **Kolombi:** Në vitin 2011, të dhënat zyrtare tregojnë se 42 gra në Kolumbi u bënë pre e sulmeve me acid. Në vitin 2012, numri puthuajse u katërfishua, me 150 raportime sulmesh me acid. Qeveria shpenzon 74 milionë dollarë në vit për asistencë për gratë e keqtrajtuara. 70% e rasteve nuk denoncohen.⁵

3 <http://csis.org/publication/latin-america-women-still-confront-violence>

4 Po aty.

5 Po aty.

- Ligjet e **Meksicës** nuk i mbrojnë siç duhet gratë dhe vajzat; rrahja e grave dhe fëmijëve nuk konsiderohet shkelje dhe 90% e grave nuk e denoncojnë dhunën para autoriteteve. [Vëzhguesit e të Drejtave të Njeriut]
- Në Sao Paulo, **Brazil**, një grua sulmohet çdo 15 sekonda.⁶

AFRIKË

- **Svazilandë:** Gratë në këtë vend afrikan duhet të heshtin kur abuzohen. Në fakt, një përkufizim i gjuhës suati për fjalën “grua” është: *një që vdes pa treguar çfarë ka pësuar*. Svazilanda nuk ka asnjë ligj specifik që e njeh dhunën shtëpiake si krim; vetëm kohët e fundit kanë nisur të nxjerrin projektligje kundër krimeve seksuale dhe të ndjekin rastet e përdhunimit.
- **Ganë:** Pothuajse 10,000 raste dhune u denoncuan në Njësinë e Policisë së Ganës për Mbështetje kundër Dhunës Shtëpiake në vitin 2012.
- **Ugandë:** Sipas një raporti të publikuar në faqen e internetit të UNHCR-së, e cila citon shifra nga burime të ndryshme, 60% e burrave dhe 70% e grave e miratojnë rrahjen e gruas nëse, për shembull, ajo djeg ushqimin ose refuzon kryerjen e marrëdhënieve seksuale. Ndonëse ky vend më në fund ka miratuar një ligj kundër dhunës shtëpiake, deri në vitin 2013 ky ligj nuk kishte gjetur zbatim. Përdhunimi bashkëshortor nuk është krim në Ugandë.
- **Afrika e Jugut:** Sipas statistikave njëvjeçare të Shërbimeve Policore Afrikanojugore të vitit 2011/12, shtatë gra ishin

6 <http://saynotoviolence.org/issue/facts-and-figures>

vrarë në ditë. Hetuesit e krimeve llogarisin që përdhunohet një grua çdo 17 sekonda dhe një fëmijë çdo 13 minuta, duke i vënë Afrikës së Jugut titullin e dyshimtë të kryeqendrës së përdhunimeve në botë, sipas Interpolit. Megjithatë, më pak se 1% e përdhunimeve denoncohen në polici. [allafrica.com]

AZI

- **Japoni:** Dhuna shtëpiake ka qenë aq e përhapur për aq shumë kohë saqë konsiderohet pjesë normale e martesës dhe vazhdon të përkeqësohet. Disa fajësojnë rënien ekonomike për dhunën e përditshme që u kërcënon jetën, jo vetëm grave, por edhe fëmijëve dhe të moshuarve. Statistikat janë të pasakta meqë nëntë ndër dhjetë viktimë nuk janë në gjendje ose të gatshme (për shkak të frikës ose turpit) për të kërkuar ndihmë. Numri i strehave për gratë e dhunuara është shtuar, por është akoma i pamjaftueshëm.
- **Indi:** Çdo 43 minuta ndodh një rrëmbim, çdo 75 minuta një vrasje për pajë, çdo 34 minuta një përdhunim, çdo 33 minuta një akt dhune dhe çdo 7 minuta një krim kundër grave sipas të dhënave të përpiluara nga organizatat e grave.⁷ Nga 15 milionë vajza të lindura çdo vit, vetëm 25% e arrijnë ditëlindjen e pesëmbëdhjetë. Një Akt për Mbrojtjen e Grave nga Dhuna Shtëpiake hyri në fuqi në vitin 2006, por zbatimi i tij është shpesh me gjysmë zemre. Në vitin 2012, incidentet e raportuara u rritën me 6.5% në krahasim me vitin paraardhës.⁸

7 <http://www.infochangeindia.org/women/news/one-rape-every-half-hour-in-india-a-dowry-death-every-75-minutes.html>; <http://www.indianchild.com/girlchild/rights-of-girl-child.htm>

8 <http://in.reuters.com/article/2013/06/14/india-rape-women-2012-report-idINDEE95D0B920130614>

Sipas një raporti të UNICEF-it, të vitit 2012, 52% e vajzave adoleshente dhe 57% e djemve adoleshentë mendojnë se është e justifikueshme që një burrë të rrahë gruan e tij. Sipas Zyrës Kombëtare të Regjistrimit të Krimeve ka pasur 7.1% rritje të krimeve të regjistruara ndaj grave mes viteve 2010 dhe 2011. Rritja më e lartë ishte në rastet e “aktit të ndalimit të pajës” (rritje 27.7%), rrëmbimeve (rritje 19.4%) dhe përdhunimeve (rritje 9.2). [Shikoni gjithashtu “Statistika Jetësore: Nuse në Rrezik”]

- **Bangladesh:** Të paktën 174,691 gra në këtë vende pësuan dhunë, përfshirë sulme me acid, rrëmbime, përdhunime, vrasje, trafikim dhe dhunë për shkak të pajës, mes viteve 2011 dhe 2012, sipas një raporti të policisë vendase. Dhjetëra mijëra të tjera pësojnë rrahje të përditshme që nuk raportohen kurrë në polici. Rritja e torturës fizike dhe mendore provohet nga fakti se vetëvrasje është shkaktare madhore e vdekjes së grave në këtë vend. Gjithashtu, sipas Raportit të Kombeve të Bashkuara për Zhvillimin Njerëzor, Bangladeshi ka të dhënat më të këqija për përdhunimin në rajon; statistikisht një në 1000 gra përdhunohet.⁹

Mëse 3,000 grave bengale u është hedhur acid në fytyrë dekadën e fundit, kryesisht nga burra që thonë se i kanë turpëruar në njëfarë mënyre, për shembull, duke mos pranuar të martohen me ta. Ka pasur edhe fëmijë të lënduar. Një burrë mund të hakmerret ndaj armikut të tij duke djegur fytyrat e gruas dhe bijave të tij; viktimat e shfityruara shumë rrallë kanë mundësi të kërkojnë ndërhyrje kirurgjikale. Ky krim është më i zakonit në Bangladesh dhe Afganistan, por ndodh edhe në Pakistan dhe Indi, si dhe në pjesë të tjera të botës.

9 <http://globalvoicesonline.org/2013/02/22/bangladesh-raises-voice-to-end-violence-against-women/>

Gratë po sulmohen gjithnjë e më shumë nga bashkëshortët e tyre për arsye banale si vonesat në përgatitjen e ushqimit dhe mospranimi për të kryer marrëdhënie seksuale. Fajtorët rrallëherë ndiqen penalisht.

- **Butan:** Sipas një studimi të vitit 2011 nga Zyra Kombëtare e Statistikave, pothuajse një e katërta e femrave pjesëmarrëse pranuan abuzimin shtëpiak. Shtatëdhjetë përqind e grave pjesëmarrëseve në studim besonin se rrahja e grave është e pranueshme.
- **Afganistan:** Presidenti afgan Hamid Karzai nxorri një dekret në vitin 2009 që ndalonte dhunën ndaj grave. Prapëseprapë, mëse 87% e grave në këtë vend pësojnë keqtrajtime shtëpiake sipas përlllogaritjeve të OKB-së. Sipas një kërkimi të Fondacionit Tompson Rojters në vitin 2011, Afganistani mbante vendin e parë për rrezikshmëri për gratë.
- **Egjipt:** Një nen i kodit penal të Egjiptit thotë se nëse një grua është rrahur nga bashkëshorti i saj “me qëllime të mira”, ajo nuk përfiton zhdëmtim ndëshkimor.
- **Liban:** Një komision parlamentar, i cili shqyrtoi një projektligji për të parandaluar dhunën ndaj grave në vitin 2012, përjashtoi përdhunimin bashkëshortor si dhe dhunën psikologjike dhe ekonomike. Një anëtar i komisionit deklaroi se përdhunimi bashkëshortor nuk ekziston, ndonëse ka qindra raste të raportuara çdo vit.
- **Arabia Saudite:** Përdhunimi dhe dhuna shtëpiake janë probleme të përhapura, por gratë nuk kanë ku të drejtohen.

- **Turqi:** Sipas një studimi të vitit 2011, 42% e femrave në këtë vend përjetojnë abuzim seksual ose fizik në një pikë të jetës së tyre.
- **Emiratet e Bashkuara Arabe:** Kodi penal u jep burrave të drejtën ligjore për të disiplinuar gratë dhe fëmijët e tyre dhe Gjykata e Lartë Federale ka mbështetur të drejtën e burrit për të “ndrequr” gruan dhe fëmijët e tij me abuzim fizik.
- **Jemen:** Aktualisht nuk ka ligje të shkruara kundër përdhunimit bashkëshortor.
- **Pakistan:** Senati miratoi Ligjin kundër Dhunës Shtëpiake në vitin 2012, i cili e konsideron krim dhunën ndaj grave dhe fëmijëve. Më parë, një burrë që rrihte gruan ose fëmijët nuk mund të arrestohej meqenëse konsiderohej çështje familjare. Nëse zbatohet, ky ligj do të jetë hap i madh përpara. Megjithatë, moskokëçarja policore është pengesë e vazhdueshme.

Sipas Komisionit të të Drejtave të Njeriut në Pakistan *“ndodh një përdhunim çdo dy orë dhe një përdhunim në grup çdo tetë orë. Një në 12,500 gra pëson përdhunim.”* E njëjta gjë ndodh edhe me një numër të madh fëmijësh çdo vit, shumica të krishterë dhe hindu, pjesëtarë të feve minoritare, sipas Shoqatës për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës.

- Në bazë të Dekretit Hudud të vitit 1979 në Pakistan, i cili trajton dënimet për përdhunimin dhe shkeljen e kurorës, përdhunimi i dënueshëm (më parë i përcaktuar si marrëdhënie seksuale me ose pa miratimin e një vajze nën 14 vjeç), nuk konsiderohej më krim. Përveç kësaj, mundësia ligjore e përdhunimit bashkëshortor u eliminua. Kjo e fundit mbetet akoma, ndonëse në vitin 2006 u miratua Ligji për Mbrojtjen

e Grave për të bërë ndryshime në Dekretin Hudud. Ky ligj i lejon gjyqtarët të shqyrtojnë rastet e përdhunimit nën ligjin civil e jo nën ligjin e shariatit (islamik), duke eliminuar domosdoshmërinë e katër dëshmitarëve.

Shumica dërmuese e policëve, doktorëve dhe prokurorëve në Pakistan piren jo vetëm për të mos besuar, por edhe për të përçmuar gratë që raportojnë një përdhunim. Është bërë e ditur se ka pasur raste që policët kanë kërcënuar viktimat dhe kanë marrë rryshfet nga meshkujt e akuzuar.

Një prokuror ka deklaruar hapur: *“Unë nuk besoj tek rastet e përdhunimeve. Miratimi i grave ekziston gjithmonë. Nëse përdhunimet ekzistojnë, mund të ndodhë vetëm 1% të rasteve.”* Në fakt, gruaja që bën një kallëzim kundër një burri rrezikon të ndiqet penalisht, nëse nuk arrin të provojë se nuk ishte bashkëpunëtoresh në shkelje kurore ose imoralitet seksual. Me fjalë të tjera, vetë viktimat është fajtoresh derisa të provohet pafajësia e saj. Aktivistët e të drejtave të njeriut thonë se afërsisht gjysma e grave që raportojnë përdhunimin dënohen për shkelje kurore pa prova konkrete dhe dërgohen në burg. Edhe kur nxirren të pafajshme, gra të tilla mund të bëhen pre e “vrasjeve të nderit” nga pjesëtarë meshkuj të familjes së tyre, të cilët mendojnë se u është cënuar nderi. Në fshatra tradicionale, *vajzat ose gratë që lindin femijë jashtë martese pasi janë abuzuar mund edhe të vriten me gurë.*

Pakistani nuk ka legjislacion të veçantë kundër dhunës shtëpiake. Abuzimi në shtëpi ka shumë gjasa të shpërfilllet me justifikimin e çështjes familjare. Në rastet e rralla kur shkon deri në gjykatë, mund të caktohet marrëveshje monetare (para gjaku) ose shpagim.

- Përqindja e femrave të moshës 15 deri 49 që mendojnë se një bashkëshort/partner mund të shfajësohet për goditjen ose rrahjen e bashkëshortes/partneres në rrethana të caktuara:¹⁰

Afganistani dhe Jordania	90%
Mali	87%
Guinea and Timo-Leste	86%
Laosi	81%
Republika e Afrikës Qendrore	80%
Sudani i Jugut	79%
Somalia and Republika Demokratike e Kongos	76%
Gambia	75%
Taxhikistan	74%
Sierra Leone and Burundi	73%
Nigeri, Tuvalu and Uzbekistani	70%
Algjeria and Butani	68%

HAPA VEPRIMI:

25 nëntori është caktuar nga OKB-ja si Dita Ndërkombëtare për Eliminimin e Dhunës ndaj Grave. Shqyrtoni burimet e disponueshme prej disa prej faqeve të Internetit të rradhitura në Shtojcën 2 të këtij libri dhe mbështesni agjencitë që punojnë për të zhdukur dhunën gjinore.

*Shikoni gjithashtu pjesën e titulluar “Statistika Jetësore: Vrasjet për Nder”

¹⁰ http://www.childinfo.org/attitudes_data.php

SOS: Shkollimi

Dy të tretat e 774 milionë analfabetëve në botë janë gra. Nga 72 milionë fëmijë që po rriten të pashkolluar, 34 milionë janë vajza. Më pak se një e treta e vajzave regjistrohen në arsim të mesëm.¹

FAKTORËT KRYESORË TË ANALFABETIZMIT

- *Varfëria*: Familjet që mezi ia dalin të mbijetojnë ka pak gjasa ta bëjnë shkollimin përparësi. Njerëzit me paaftësi, të zhvendosurit, fëmijët emigrantë dhe të miturit që jetojnë në zona konfliktesh ose zona që kanë kaluar fatkeqësi natyrore gjenden po ashtu në disavantazh. Gjendja e varfër zakonisht çon në punësim të fëmijëve dhe, në rastin e vajzave, martesë të parakohshme.
- *Gjuhët e shumta*: Shumica e analfabetëve në botë jetojnë në kombe me ku fliten shumë, madje qindra gjuhë. Disa gjuhë ose dialekte vendase të minoriteteve nuk kanë alfabet të shkruar ose shumë pak materiale të shkruara.

¹ <http://dayofthegirl.org/girls-issues/>

- *Diskriminimi gjinor*: Ky problem është i zakonitë veçanërisht në shoqëritë patriarkale. Në vendet arabe, Azinë qendrore, jugore dhe perëndimore, meshkujt zakonisht trajtohen në mënyrë të privilegjuar. Vajzave u ka rënë për pjesë të martohen ose të punojnë në shtëpi, ndërsa djemtë kanë të drejtë të shkollohen.² Djemtë konsiderohen “investim afatgjatë” meqë pritet që të kujdesen për prindërit e moshuar.

Bota është shumë larg arritjes së synimit të zhvillimit ndërkombëtar të OKB-së për vitin 2015 për dhënien e arsimit fillor si djemve ashtu edhe vajzave.

Pritshmëria e Jetës Shkollore të Femrave *

Vendet ku vajzat kanë mesataren më të ulët të viteve të shkollimit:

- Somalia (2 vjet)
- Eritrea (4 vjet)
- Republika e Afrikës Qendrore, Çadi, Bregu i Fildishtë, Xhibuti, Nigeri (5 vjet)

Vendet ku vajzat kanë mesataren më të lartë të viteve të shkollimit:

- Australia (21 vjet)
- Islanda dhe Zelanda e Re (20)
- Kuba (19)
- dhe Danimarka, Finlanda, Irlanda, Norvegjia, Sllovenia (18)

**Burimi: Libri Botëror i Fakteve, 2013 (World Fact Book, 2013)*

² <http://childrensrightsportal.org/world/right-to-education/>

Shkalla e Lexim-shkrimit të Femrave*

Vende me nivelin më të ulët të aftësisë për lexim-shkrim:

- Afganistani (12.6%)
- Nigeri (15.1%)
- Burkina Faso (15.2%)
- Sudani i Jugut (16%)

Vende me nivelin më të lartë të aftësisë për lexim-shkrim:

- Andora, Finlanda, Groenlanda, Lihtenshtaini, Luksemburgu (100%),
- Azerbajxhani, Barbadosi, Lituania (99.7%)
- Armenia (99.4%)
- Belgjika, Bermuda, Islanda, Irlanda, Japonia, Korea e Veriut, Monakoja, Holanda, Zelanda e Re, ShBA (99%)

*Burimi: Libri Botëror i Fakteve, 2013 (World Fact Book, 2013)

AZI

Vetëm rreth gjysma e femrave 15 vjeç e lart mund të lexojnë e të shkruajnë. Një e treta e vajzave indiane nuk e përfundojnë shkollën fillore. Shumica e familjeve nuk e lejojnë një grua të punojë, përveç fushave ku mbizotërojnë femrat si në mësimdhënie dhe kujdes shëndetësor. Megjithatë, gratë e qytetit dhe nënat e klasit të mesëm po bëhen gjithnjë e më të ndërgjegjshme se vajzat e tyre do të kenë mundësi më të mëdha në vendin e punës përmes shkollimit.

- **Pakistan** Në zonat fisnore të administruara nga federata në kufitin veriperëndimor të Pakistanit, analfabetizmi i femrave

është 96 përqind, shumë më i lartë se në pjesët e tjera të vendit. Talibanët shkatërruan qindra shkolla dhe kërcënuan se do të përdornin dhunë ndaj familjeve të zhvendosura nëse i dërgonin vajzat në shkollë.³ Rasti i një vajze 14 vjeçare në Luginën Suat (Swat Valley), e cila u qëllua në kokë pasi kundërshtoi talibanët duke vendosur të arsimohej, bëri bujë në botë në vitin 2012. Malala Yousafzai u dërgua me avion në Britani dhe jetoi falë një ndërhyrjeje në kafkë; ajo vazhdon të jetojë në Britani dhe të ndjekë shkollën atje. Në vitin 2013, Shahnaz Nazli, një mësuese 41 vjeçare u qëllua për vdekje rrugës për në shkollën e vajzave ku punonte, gjersa shoqërohej nga fëmija i saj. Qeveria pakistaneze ka rënë dakord për herë të parë për të nxjerrë një ligj për arsimin e detyruar falas dhe për të siguruar mbështetje financiare për 3 milionë fëmijë.

- **Afganistan:** Vetëm gjashtë përqind e grave 25 vjeç e lart kanë marrë shkollim formal. Ndikimi i talibanëve po rritet sërish dhe sulmet nga grupet e armatosura që kundërshtojnë shkollimin e femrave vazhdojnë ta bëjnë shkollimin të vështirë. Disa vajza janë gjymtuar nga sulmet me acid, kurse disa të tjerave u kanë helmuar ujin e pijshëm.⁴
- Presidenti i **Turqisë** miratoi një projektligj që ngjalli polemika në vitin 2012, i cili e zgjati arsimin e detyrueshëm duke e çuar në 12 vjet, por lejoi shkollimin në shtëpi pas klasës së tetë, gjë që, sipas kritikëve, mund të nxisë praktikën e nuseve fëmijë.

3 <http://www.brookings.edu/research/opinions/2009/06/11-pakistan-education-winthrop>

4 <http://www.cnn.com/2012/09/26/world/asia/cnnheroes-afghan-schoolgirls>

AFRIKË

Nga 22 vendet ku gjysma e popullsisë është analfabete, 15 janë në Afrikë. Në 47 nga 54 vendet afrikane, vajzat kanë më pak se 50% mundësi për të përfunduar shkollën fillore. Në **Afrikën nënsahariane**, ndryshimi ndërgjinor rritet dukshëm në arsimin e mesëm, ku raporti vajzë-djalë për regjistrimet në shkollë është 6 me 10 [UNESCO]. Shkalla e përfundimit të shkollës së mesme për vajzat adoleshente është nën 5% në nëntëmbëdhjetë vende.

- **Somali:** Vetëm 42 përqind e fëmijëve në moshë për shkollë fillore janë në shkollë; vetëm 36 përqind e tyre janë vajza. 28 përqind e vajzave janë në shkollë të mesme. Vetëm 15 përqind e forcës mësimdhënëse janë gra, shumica e të cilave të pakualifikuara [UNICEF].
- **Ugandë:** 85 përqind e vajzave e lënë shkollën para kohe [GirlEffect].

LINDJA E MESME

Regjistrimi në shkollë i vajzave në Jemen është më i ulët në vendet e Lindjes së Mesme, me vetëm rreth gjysmën e vajzave që ndjekin arsimin fillor. Shkollimit nuk i jepet aq përparësi sa pastërtisë seksuale. Për shkak se shkollat janë me gjini të përziera dhe mësueset janë të pakta, vajzat shpesh mbahen në shtëpi, veçanërisht në zonat fshatare. Martesat e parakohshme janë traditë.

- Në **Arabinë Saudite**, vetëm 23% e vajzave regjistroheshin në shkollë të mesme në vitin 1980. Megjithatë, tani përqindja e vajzave me arsim të lartë është rritur shumë dhe qeveria siguron shumë programe bursash. Rezultatet e femrave në provimet

universitare në Arabinë Saudite zakonisht i tejkalojnë rezultatet e meshkujve. Prapëseprapë, atyre u ndalohej të studiojnë disa lëndë si gazetaria, arkitektura dhe inxhinieria, si dhe nuk u lejohet të merren me ligjin. 85 përqind janë të punësuar në arsim.

AMERIKA LATINE

Ka ecur më mirë në tërësi përse i përket shkollimit të vajzave, por ka akoma hendekë madhorë. Për shembull, më pak se një e treta e grave në Bolivi mund të lexojnë dhe shkruajnë, sipas UNESCO-s. Grupet e njerëzve indigjenë nëpër vende të ndryshme shpesh shpërfillen dukshëm. Përhapja e madhe e punës së migruesve dhe fëmijëve në miniera, bujqësi dhe plantacione babanesh në disa zona shpesh ndikon në ndjekjen e pabarabartë të shkollës si për djemtë ashtu edhe për vajzat. Në lidhje me arsimin e lartë, në kulturat e Amerikës Latine dhe Karaibeve, që u japin përparësi meshkujve, gratë janë nxitur të mos përfshihen në fushat e inxhinierisë dhe shkencave të sakta, me përjashtim të mjekësisë. Ndonëse vajzat arrijnë rezultate më të larta se djemtë në shkollë dhe më shumë vajza e vazhdojnë shkollimin në shkallë më të larta të arsimit, meshkujt fitojnë shumë më tepër në vendin e punës dhe dhuna ndaj grave mbetet në nivele të larta.

AMERIKA E VERIUT

Në **ShBA**, çuditërisht një e katërta e vajzave nuk e përfundojnë shkollën e mesme. Shkalla e largimit nga shkolla është edhe më e lartë për vajzat nga minoritetet [Qendra Ligjore Kombëtare e Grave] Njëzet përqind e amerikanëve të rritur janë analfabetë funksionalë. Vajzat në **Kanada** janë më të përkushtuara ndaj shkollimit të tyre sesa djemtë dhe ka më pak gjasa që ta lënë

shkollën. Megjithatë, 42% e të rriturve në Kanada mes moshave 16 dhe 65 vjeç kanë aftësi të ulta lexim-shkrimi.⁵

“ANALFABETËT FUNKSIONALË” TË EVROPËS

Një në pesë 15 vjeçarë, si dhe pothuajse 75 milionë evropianë të rritur, shfaqin mungesë të aftësive bazë të leximit dhe shkrimit sipas një raporti të BE-së.⁶ Një raport i vitit 2012 i Fondacionit për Lexim-shkrimin në Botë shton se 47% e të rriturve në Itali kanë probleme në lexim dhe shkrim, sikundër edhe një e pesta e të rriturve në Irlandë dhe Mbretërinë e Bashkuar, 18% e banorëve në Belgjikë, 16% në Zvicër, 14% në Gjermani dhe 11% në Hollandë. Kjo do të thotë se ata mund të kenë vështirësi në plotësimin e një kërkesë për punë, leximin e një deklarate bankare ose të një etikete të një produkti ushqimor.⁷

- Evropa ka një popullsi prej 10 deri në 12 milionë **Romësh**. Niveli i shkollimit është veçanërisht i ulët mes këtyre njerëzve në mbarë botën. UNESCO shprehet se gjysma e fëmijëve romë nuk arrijnë të përfundojnë arsimin fillor. Vajzat shpesh martohen tepër të reja, gjë që u mophon rastet për shkollim.

Ndikimi i Shkollimit në Rritjen e Popullsisë, Nivelin e Vdekshmërisë Foshnjore dhe të Ardhurat

- Gratë e shkolluara kanë mesatarisht dy fëmijë për familje ndërsa gratë analfabete kanë zakonisht gjashtë deri në tetë fëmijë.

5 <http://www.literacy.ca/literacy/literacy-sub/>

6 <http://ec.europa.eu/education/literacy/what-eu/high-level-group/documents/literacy-report.pdf>

7 <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/politics/4226467/Illiterate-Britain-Scandal-of-one-in-5-adults-battling-to-read-and-write.html>

- Shëndeti i nënës dhe fëmijëve të saj ka lidhje të drejtpërdrejtë me shkollimin. Përveçse kanë më pak fëmijë, gratë e shkolluara ka më shumë gjasa të përdorin klinikat shëndetësore dhe të shkojnë atje sërish nëse nuk kanë përmirësim. Në fakt, shkollimi është ndër faktorët kryesorë që ndikojnë në shkallën e vdekshmërisë së fëmijëve nën pesë vjeç. Një fëmijë i lindur nga një grua që mund të lexojë ka 50% më shumë mundësi që të jetojë më shumë se pesë vjet. Për çdo vit shkollim të nënës, mundësia e vdekjes së fëmijës së saj të mitur ulet me 10%.
- Sipas një studimi të kohëve të fundit në 63 vende, përmirësimet në shkollimin e grave luanin “rolin e vetëm më të madh” në *uljen e kequshqyerjes* së fëmijëve.
- Familjet e grave me njëfarë shkollimi kanë prirjen të kenë strehim, veshje, të ardhura, ujë dhe higjienë më të mirë. Me dyfishimin e shkallës së lexim-shkrimit, dyfishohen edhe të ardhurat mesatare për frymë.⁸
- Rreth **75 përqind** e fëmijëve që lënë shkollën fillore në vendet në zhvillim kanë nëna që nuk kanë ndjekur shkollën [UNICEF].

Pothuajse një miliard njerëz e kanë nisur shekullin XXI të paaftë për të lexuar një libër ose për të firmosur.

HAPA VEPRIMI:

OKB-ja ka caktuar “Ditën Ndërkombëtare të Vajzës” më 11 tetor, 2012, për të theksuar faktin se martesat

8 http://www-01.sil.org/literacy/wom_lit.htm

e fëmijëve nuk i lejojnë vajzat të përmbyllin shkollimin e tyre dhe të përmbushin potencialin e tyre.

Bëni të njohur Fushatën 10x10 (10x10 Campaign), një nismë globale që ngre zërin për përmirësimin e shkollimit të vajzave nëpër botë. Mbështetni gjithashtu fushatën “Sepse jam Vajzë” (Because I am a Girl) nga Plani-MB (Plan-UK) dhe nisma të tjera që mund të gjenden tek Shtojca 2 nën “Shkollimi”. Shikoni pjesën që ka lidhje me këtë pjesë në libër, e titulluar

“Statistika Jetësore: Martesat e Fëmijëve” (Vital Statistics: Child Marriages”).

SOS: Gjymtimi Gjenital i Femrave

Rreth 140 milionë vajza dhe gra nëpër botë jetojnë me pasojat e gjymtimit gjenital sipas Organizatës Botërore të Shëndetësisë. 6000 të tjera në ditë përballen me këtë rrezik.

Praktika e prerjes ose gjymtimit gjenital të femrave (GjGjF) shpesh njihet si rrethprerja femërore, por ky term është i pasaktë nga ana anatomike dhe gjen vend vetëm për një procedurë të veçantë. Po ashtu, kjo krijon një analogji të rremë me rrethprerjen mashkullore, e cila është praktikë që, ndryshe nga GjGjF-ja ka rëndësi fetare dhe përfitime të njohura shëndetësore.

Ndonëse GjGjF-ja nuk ka bazë në shkrimet ose ligjin islamik, një e pesta e vajzave muslimane sot jetojnë në komunitete që përlligjin një formë të kësaj praktike. Të paktë kanë qenë drejtuesit fetarë që kanë folur kundër tij.

Shkalla më e lartë e përhapjes është në Afrikë, ku praktikohet në 29 vende paçka se është i paligjshëm në shumë prej tyre. Më shumë se gjysma e të gjitha grave dhe vajzave në disa vende i janë nënshtruar prerjes. Këto shifra nuk janë në rënie.

ÇFARË ËSHTË SAKTËSISHT GJGJF-JA?

Gjymtimi gjenital i femrave ka të bëjë me heqjen e një pjese ose të gjithë organit gjenital femëror. Ka tre tipe, më i rëndi prej të cilëve është infibulacioni, të cilit i nënshtrohen 15% e vajzave që pësojnë GjGjF. Kjo procedurë përfshin klitoridektominë (heqjen e gjithë ose një pjese të klitorit) dhe prerjen (heqjen e të gjithë ose një pjese të *labia minora*, buzëve të brendshme që rrethojnë vaginën; dhe prerjen e *labia majora* ose e “buzëve” të jashtme) për të krijuar sipërfaqe të zbuluara. Këto më vonë qepen ose bashkohen për të formuar një cipë sipër vaginës kur të shërohet. Lihet një e hapur e vogël për të lejuar daljen e urinës dhe gjakut menstrual. Në disa forma më pak të zakonata të infibulacionit hiqet më pak ind dhe lihet një e hapur më e madhe. Shumica dërmuese (85%) e GjGjF-së përfshin klitoridektominë ose prerjen. Kjo praktikohet edhe në Lindjen e Mesme: Egjipt, Oman, Jemen dhe Emiratet e Bashkuara Arabe. Në Xhibut dhe Republikën e Afrikës Qendrore përlllogaritet se 95% e grave i janë nënshtuar infibulacionit.

Një vajzë mund të pritët që pak pas lindjes deri në kohën e shtatzanisë së parë. Nganjëherë ajo konsiderohet ritual i mbushjes së moshës. Megjithatë, mosha më e zakonitë është 4-8 vjeç. Personi që e kryen mund të jetë një grua e vjetër ose berbere, një mamí, një shëruese tradicionale ose një mjeke e kualifikuar.

Vetëm të pasurit mund të marrin mjek e të përdorin anestezi. Shumicës së vajzave nuk u bëhet përgatitje e nuk u jepen qetësues. Ata thjesht mbahen shtrirë gjersa “kirurgu” i caktuar përdor një xham të thyer, kapak metalik, gërshërë, brisk ose një mjet tjetër prerës. Kur bëhet infibulacion, mund të përdoren gjemba ose qepje për të mbajtur dy anët e *labia majora* të bashkuara, ndërsa këmbët e vajzës mund të mbahen të lidhura bashkë deri në 40 ditë. Nganjëherë përdoret pudër antiseptike, ose, më rëndom,

masa të qullëta që përmbajnë bimë mjekësore, qumësht, vezë, hi ose pleh, të cilat besohet se lehtësojnë shërimin. Vajza mund të dërgohet në një vend të posaçëm për të marrë veten ku edhe i jepen mësimet tradicionale në rastin kur gjymtimi është bërë si pjesë e një ceremonie të mbushjes së moshës.

PSE NDODH GJGJF-JA?

Në shumicën e shoqërive ku praktikohet rrethprerja femërore, ajo është pjesë e ngulitur thellë në kulturë. Vajzat që i nënshtrohen konsiderohen më të pastra dhe më femërore. Meqenëse ato nuk do të pranohen si gra – dhe sigurisht jo si bashkëshorte – pa këtë ritual, trysnia për të ndjekur shumicën është e madhe. Prindërit besojnë po ashtu se GjGjF-ja ul dëshirën seksuale duke ruajtur dëlirësinë e bijave të tyre, ndonëse shumë gabimisht besojnë se rrit pjellorinë! Infibulacioni, në veçanti, shihet si masë për të ruajtur nderin e familjes.

Gratë e Mauritanisë shënuan një fitore në vitin 2012 kur klerikët dhe studiuesit muslimanë shpallën një *fatua*, ose dekret fetar, kundër kësaj praktike shekullore. Rreth 72% e grave në Muritani i janë nënshtuar GjGjF-së.

Sipas statistikave, deri në 90% e femrave egjiptiane pësojnë gjymtim. GjGjF-ja u ndalua me ligj në vitin 2008, por përdoret akoma gjerësisht, dhe disa politikanë vazhdojnë të bëjnë thirrje për rizgjim ligjor të kësaj praktike.

***“Si mund t’i lëmë vajzat tona të parrethprera”, – citohet të ketë thënë një kryebashkiak egjiptian.
“Qeveria mund të bëjë ç’të dojë, por edhe ne do të***

bëjmë ç'të duam. Të gjithë ne do t'i rrethpresim vajzat tona, pavarësisht nga dënimet."

Një profesoreshë biologjie 43 vjeçare nga Sudani shpjegon: “Na kanë rritur me besimin se do të na ndodhin të gjitha të këqijat nëse nuk rrethprite mi. Kjo ndodh në një moshë tepër të vogël.... Në të vërtetë nuk arrijmë ta konceptojmë çfarë është bërë dhe problemet e mëvonshme kur je bërë grua duket sikur nuk kanë fare lidhje me të.”

PASOJAT

Nuk ka përfitime shëndetësore nga GjGjF-ja. Pasojat e menjëhershme mund të përfshijnë dhembjen e tmerrshme, tronditjen, gjakrrjedhjen, tetanosin ose infeksionin bakterial, mbajtjen e urinës, plagët e hapura dhe madje vdekjen. Vajzat që i nënshtrohen marrin plagë të përhershme, qoftë mendore, qoftë fizike. Në ditët pas procedurës, shpesh ndodhin infeksione të rënda dhe abscese. Infibulacioni mund të shkaktojë edhe infeksione afatgjata të traktit urinar, dëmtime të veshkave, gurë, ciste, infeksione për shkak të pengimit të rrjedhjes menstruale e madje shterpësi.

Një rrezik tjetër i mundshëm nga të gjitha tipet e gjymtimit gjenital të femrave është se përdorimi i vazhduar i të njëjtit mjet në disa vajza, sikurse ndodh nganjëherë, mund të shkaktojë përhapjen e HIV-it. Dëmtimi i përhershëm i zonës gjenitale mund të shtojë edhe rrezikun e përcimit të HIV-it gjatë aktit seksual.

Shumë gra raportojnë se natën e martesës burrave të tyre u është dashur të përdorin thikë për të zgjeruar të hapurën për aktin seksual. Sikundër mund të merret me mend, një prerje e tillë e

menjëhershme mund të shkaktojë dëme edhe më të mëdha për nuset e reja.

Gjatë lindjes së fëmijës, indi i lidhur i plagës së prerjes gjenitale mund të këputet. Gratë që i janë nënshtruar infibulacionit duhet të priten që të bëhet e mundur lindja e fëmijës. Pas çdo lindjeje e çara duhet riqepur.¹

KOMUNITETET E EMIGRANTËVE NËPËR BOTË

Emigrantët dhe refugjatët i kanë mbartur praktikat e prerjeve të femrave në vende të zhvilluara. Përpos ndalimit me ligj në pjesën më të madhe të Perëndimit, gjysëm milioni vajza akoma detyrohen t'i nënshtrohen kësaj procedure mizore dhe të panevojshme në Evropë: deri në 75,000 në Britani, 65,000 në Francë dhe 30,000 në Gjermani.² Mijëra të tjera vujanë në heshtje në Australi dhe ShBA. Për të shmangur ndjekjen penale, prindërit shpesh i dërgojnë të bijat në vendet e origjinës për këtë ritual.

“Kam makthe. Kurrë nuk e kam marrë veten.... Kam nevojë për operacion. Kam inde të ngjitura.... Do të jetoj me këtë gjithë jetën.... Por për një gjë jam e sigurt: kurrë nuk do të resht së ngrituri zërin kundër GjGJF-së. Jetoj për të dëshmuar dhe për të qenë zë për ata që nuk kanë zë.” – Mashua, një viktimë në Kenia.

Një sërë grupesh po bëjnë fushatë kundër këtij dhunimi të përhapur të të drejtave të njeriut. (Shikoni agjencitë e rradhitura tek Shtojca 2.) Megjithatë, në disa vende ka gjithnjë e më shumë raportime për sulme dhe kërcënime me jetë për vajza dhe gra që ngrenë zërin kundër prerjes gjenitale të femrave.

1 <http://www.desertflowerfoundation.org/en/what-is-fgm/fgm-in-europe-facts/>

2 <http://www.desertflowerfoundation.org/en/what-is-fgm/fgm-in-europe-facts/>

Në vitin 2008, Asambleja Botërore e Shëndetësisë miratoi një rezolutë për zhdukjen e gjymtimit gjenital të femrave, ndërsa në dhjetor 2012, Asambleja e Përgjithshme e OKB-së miratoi një rezolutë të ngjashme. Kombet janë akoma shumë larg bërjes realitet të kësaj rezolute.

HAP VEPRIMI

“GjGJF” tek Shtojca 2 rradhit një sërë nismash mbarëbotërore që synojnë të ndalojnë këtë praktikë gjymtuese. Të gjithë ne duhet të mbështesim përpjekjet e tyre dhe të nxisim të tjerët të na bashkohen.

*“O Zot, dëgjo lutjen time dhe vëri veshin britmës sime;
mos u trego i shurdhër ndaj lotëve të mi, sepse para teje
unë jam një i huaj dhe një shtegtar si të
gjithë etërit e mi.”*

Psalmi 39:12

9

SOS: Vrasja e Foshnjave të Lindura dhe të Palindura Femra

Vrasja e qëllimtë e foshnjave femra, para dhe pas lindjes, është quajtur “holokausti i pashoq më i madh në histori”.

Numri i vrasjeve për shkak të gjinisë përgjatë shekujve do të arrijnë në shumë milionë. Foshnjat femra janë vrarë për shkak të parapëlqimit për djemtë që në kohën e Romës së lashtë. Në ditët tona vrasja e foshnjave të palindura femra (fetusvrasja e femrave) ndodh kryesisht në Azinë jugore, juglindore dhe qendrore.

INDI

Rreth tre milionë vajza indiane u shpallën “të humbura” në popullsinë e këtij vendi në vitin 2011 për shkak të vrasjes së foshnjave të palindura femra, sipas *Analizës Statistike: Fëmijët në Indi, 2012*. Parapëlqimi për djemtë ka çuar në abortimin e 12 milionë vajzave gjatë tre dekadave të fundit [*Lancet*].

Lindja e një vajze është shpesh lajm i keq për një familje të varfër indiane për shkak të pajës së stërmadhe që do t'i kërkohet familjes kur vajza të martohet. Ndonëse zakoni i pagimit të familjes së dhëndrrit u ndalua ligjërisht nga Akti i Pajës i vitit 1961, sistemi është akoma plotësisht i gjallë. Paja mund të kushtojë disa herë më shumë se ajo që fiton kreu i familjes në vit, duke sjellë falimentimin e familjes. Një bir, përkundrazi, do të mbajë emrin e familjes dhe do të tërheqë një pajë që do të sjellë begati në familje. Për këtë arsye, prindërit mund të zgjedhin t'i japin fund jetës së një vajze që para se jeta të nisë. Zhvillimi i testeve të përcaktimit gjinor para lindjes në vitet '70 çoi në aborte në shumta për shkak të përzgjedhjes së gjinisë. Edhe familjet e kastave të larta mund ta shohin fetusvrasjen si zgjidhje. Abortet për shkak të përzgjedhjes së gjinisë janë të jashtëligjshme prej 20 vjetësh, por shumë pak mjekë janë ndjekur penalisht. India ka më shumë se 40,000 klinika të regjistruara me ultratinguj si dhe shumë të tjera të paregjistruara. Reklamat nxisin investimin e pak qindra rupive për një përcaktim gjinie në mënyrë që të kursehen mijërat që do të duheshin për pajën e ardhshme.

Gratë shtatzëna që nuk i përballojnë dot testet para lindjes janë të detyruara të presin deri sa të lindin për të përcaktuar gjininë e foshnjave të tyre. Vajzave të vogla mund t'u marrin frymën, mund t'u fusin duart në fyt për të mos marrë frymë ose mund të mos u japin ushqim deri sa të vdesin. Foshnjave të tjera u kanë dhënë kripë, qumësht të përzier me helm ose oriz të thatë të pazhveshur që shpon skërfyellin. Tani zakonisht përdoren metoda më moderne për të shmangur zbulimin si nxitja e diarresë së rëndë me disa pika alkool ose mbështjellja e një të sapolinduri me peshqir të lagur për të shkaktuar pneumoninë.

Ka fshatra të tëra në Rajasthan, India veriore, ku lindja e vajzave nuk lejohet prej vitesh. "Vajzat varrosen në shkretëtirë

dhe askush në fis nuk pyet për të sapolindurën e as nuk vajton për humbjen”, – konfirmon një oficer policie. Raporti i pabarabartë ndërgjyhor ka çuar në fenomenin e bashkëndarjes së grave mes burrave në Rajasthan dhe shtete të tjera.

Vetëm pak nëna kanë marrë dënim të përjetshëm për vrasje foshnjash vitet e fundit; disa të tjera janë dënuar me gjashtë muaj deri në tre vjet. Megjithatë, vendimi zakonisht merret nga bashkëshorti i gruas ose familjarët e tij; ajo është viktimë po aq sa fëmija dhe nuk ka zgjedhje tjetër përveçse të bindet ose të vuajë pasojat.

Numri i madh i fetusvrasjeve dhe foshnjavrasjeve në Indi do të thotë se raporti i femrave me meshkujt vazhdon të ulet. Raporti i vitit 2012 ishte 940 vajza për 1000 djem. Organizata indiane “KLITHMA” (CRY) për të drejtat e fëmijëve përllëgarit se ka 12 milionë vajza të lindura në Indi çdo vit; megjithatë, 1 milion prej tyre vdesin para se të bëhen 1 vjeç.

PAKISTAN

Vrasja e fëmijëve nga prindërit e goditur nga varfëria është po ashtu në rritje në Pakistan. Sipas zëdhënësit të Fondacionit Bamirës “Edhi”, gjithnjë e më shumë trupa fëmijësh po gjenden nëpër rrugë. “Do të thoja se ka pasur rritje 100% të numrit të trupave që gjejmë gjatë dekadës së fundit. Nëntë në dhjetë trupa janë vajzash.” Ai shtoi se 1,210 trupa u gjetën në vitin 2010.¹

1 <http://tribune.com.pk/story/105019/infanticide-on-the-rise-in-pakistan-statistics/>

KOREJA E VERIUT

Një numër raportesh prej të arratisurve nga Koreja e Veriut flasin rreth mundësisë që aborti i detyruar dhe foshnjëvrasja janë praktika të zakonta në kampet e internimit të Koresë së Veriut.

KINË

Kina mban vendin e parë në botë për vrasje për arsye gjinore. Në vitin 2013 Ministria e Shëndetësisë e Kinës shpalli se gjatë katër dekadave të fundit janë kryer 336 milionë aborte. Një përqindje e lartë e foshnjave që vdesin për shkak të abortit dhe të vrasjes dhe braktisjes së institucionalizuar janë vajza.

Foshnjëvrasja e vajzave në Kinë daton që shumë kohë para Republikës Popullore. Deri në fillim të shekullit të kaluar, vajzave nuk u vinin emra fare. Sot atyre që lindin në zona fshatare akoma mund t'u vënë emra si “Alidi”, “Zhaodi” ose “Yindi” – të gjithë këto emra kanë kuptimin “*Sill një Vëlla të Vogël*”. Vajzat janë quajtur gjithashtu “krimba orizi” meqenëse marrin ushqimin që mund të përdorej për të ushqyer djemtë. Në kulturën kineze meshkujt mund të fitojnë më shumë dhe kujdesen për prindërit kur këta të fundit plaken. Ndonëse fëmijëvrasja e femrave u zhduk nga vitet '50 deri në vitet '70, ridoli në sipërfaqe në vitet '80 kur qeveria vendosi ligjin e “fëmijës së vetëm”. Kjo politikë ka çuar gjithashtu në aborte dhe sterilizime të detyruara. Një grua që ka një fëmijë të jashtëligjshëm mund të marrë si gjobë “tarifën kompensuese të barrës shoqërore” prej mëse \$27,000. Qeveria e ka bërë të jashtëligjshëm përdorimin e ultratingujve për përcaktimin e gjinisë, por shumë doktorë e përdorin akoma.

Në vitin 2013 u bënë fushata në shumë provinca kineze, ku kërkohej që të gjitha gratë në moshë për t'u berë nëna të vendosnin IUD (pajisje kontraceptive intrauteriane), ose, nëse kishin dy fëmijë tashmë, t'i nënshtroheshin lidhjes gypore ose sterilizimit. Ato që e zbatonin brenda një afati të caktuar do të përfitonin shërblime financiare; atyre që nuk pranonin do t'u hiqeshin sigurimet shoqërore, shërbimet spitalore dhe mundësia për t'i regjistruar fëmijët në shkollë.²

Raporti i lindjeve djem-vajza është 120 me 100, raporti më i keq gjinor në botë. Parashikohet që në vitin 2020 do të ketë 30 milionë burra më shumë se gra në moshë martesë. Udhëheqësit kanë frikë se kjo situatë po dëmton stabilitetin shoqëror dhe ekonomik të vendit dhe po nxit më shumë tregtinë e grave të rrëmbyera.

NË PERËNDIM

Abortet për shkak të përzgjedhjes gjinore nuk kufizohen vetëm në vendet aziatike. Ato po bëhen prirje në rritje në Perëndim. Në **Suedi**, për shembull, aborti i foshnjave në bazë gjinie nuk është i jashtëligjshëm. Në vitin 2013, në **Britani**, parlamentarët i kërkuar qeverisë të hartonte statistika rreth gjinisë së foshnjave të abortuara pasi u zbulua se gratë në “disa komunitete” po lindnin një numër tepër të madh djemsh në krahasim me atë të vajzave.³ Gjashtë studime të katër viteve të fundit tregojnë se ka mijëra vajza “të humbura” edhe në ShBA, shumë për shkak të aborteve në bazë të përzgjedhjes së gjinisë, verçanërisht mes imigrantëve nga vendet në zhvillim. Vetëm tre shtete e ndalojnë këtë praktikë.

2 <http://www.christiannewswire.com/news/6515972254.html>

3 <http://www.christianconcern.com/our-concerns/abortion/mps-urge-government-to-monitor-gender-of-aborted-babies>

Akti i Mosdiskriminimit Paralindor, i cili do t'i kishte ndaluar këto aborte në gjithë vendin, u rrëzua në vitin 2012.

Kanadaja është i vetmi komb perëndimor pa mbrojtje për të palindurit. Që nga viti 1969, katër milionë foshnja janë abortuar; këtë vit 100,000 të tjera do të vriten me shpenzimet e taksapaguesve. Raportet anormale gjinore në komunitete me përqindje të lartë indianësh, bashkë me testet e përcaktimit të gjinisë, tregojnë për ekzistencën e aborteve me bazë përzgjedhjen gjinore.⁴

HAPA VEPRIMI:

11 tetori është caktuar nga OKB-ja si Dita Ndërkombëtare e Vajzës, për përmirësimin e jetëve të vajzave anembanë botës. Mësoni më shumë tek dayofthegirl.org dhe tërhiqni vëmendjen e njerëzve që njihni drejt kësaj përpjekjeje.

Mbështetni fushata si ato të Shoqërisë për Mbrojtjen e Fëmijëve të Palindur (Society for the Protection of Unborn Children), Të Drejtat e Grave pa Kufij (Women's Rights Without Frontiers) dhe Fushata "50 Milionë të Humburit" (The 50 Million Missing Campaign). Adresat e Internetit janë rradhitur tek Shtojca 2 nën "Vrasja e Foshnjave të Lindura Femra".

4 http://www.nationalreview.com/issue/2007/09_15/4_policy_politics02_15.html#top

*“Po, ti ke formuar të përbrendshmet e mia, ti më ke
endur në barkun e nënës sime ... Dhe sytë e tu panë
masën pa trajtë të trupit tim, dhe në librin tënd ishin
shkruar ditët që ishin caktuar për mua, megjithëse asnjë
prej tyre nuk ekzistonte ende.”*

Psalmi 139:13-16

SOS: Pabarazitë Gjinore

Statistikat e bëjnë të qartë se në asnjë rajon të botës nuk ka barazi për gratë dhe burrat në të drejta ligjore, shoqërore ose ekonomike.

Këto faqe trajtojnë pabarazitë mes burrave dhe grave në fusha të tjera përveç shëndetit dhe shkollimit, të cilat u trajtuan në pjesë të tjera.

TREGUESI I PABARAZISË GJINORE

Raporti i Zhvillimit Njerëzor i Kombeve të Bashkuara përfshin një Tregues të Pabarazisë Gjinore, i cili vlerëson kombet në bazë të pabarazisë mes meshkujve dhe femrave në fushat e shëndetit riprodhues, fuqizimit dhe pjesëmarrjes në tregun e punës. Studimi më i fundit nxjerr **Jemenin** si vendi me hendeqet më të mëdha gjinore, i ndjekur nga **Afganistani, Nigëri, Arabia Saudite, Republika Demokratike e Kongos, Liberia, Republika e Afrikës Qendrore dhe Mali**.

PJESËMARRJA NË POLITIKË

Gratë vazhdojnë të kenë raport të ulët përfaqësimi në shumicën e vendeve anembanë botës. Mesatarisht një e pesta e anëtarëve të parlamentit janë gra gjersa ky libër po botohet; kombet arabe kanë shifrat më të ulta, të ndjekur nga vendet e Paqësorit. Gratë në vendet nordike kanë përfaqësimin më të lartë. Gratë ministre ka më shumë gjasa të zgjidhen ose emërohen në sektorët shoqërorë më shumë se në ato ekzekutivë, politikë, ekonomikë dhe ligjorë të qeverisjes.

Pabarazia është më e dukshme kur shikohet numri i kandidateve që garojnë për poste lokale ose kombëtare. Në **Armeni**, për shembull, vetëm nëntë gra u zgjodhën si kryebashkiake ose kryetare të qeverive lokale në 397 poste të mundshme. Në zgjedhjet e përgjithshme të vitit 2013 në **Kenia**, disa kandidate u tërhoqën nga gara pas dhunës fizike dhe psikologjike që rivalët meshkuj ushtruan për t'i kërcënuar ato. Grave në **Pakistan** iu desh të sfidonin kërcënimet me vdekje të talibanëve për të garuar në zgjedhjet e përgjithshme të vitit 2013, ndonëse mundësia për të fituar ishte shumë e vogël. Një gjykatë kushteuese në **Iran** ka vendosur se gratë nuk mund të kandidojnë në zgjedhje presidenciale.

Në vitin 2013, vetëm 17 gra në 189 qeveri mbanin postet më të larta shtetërore. Çuditërisht dhe pavarësisht nga kultura maçoiste, gratë e **Amerikës Latine** po ngjisin shkallën politike, duke pasur më shumë krerë shteti se çdo zonë tjetër.

PAGAT DHE MUNDËSITË E PUNËSIMIT

“Gratë përbëjnë dy të tretat e forcës punëtore botërore, e megjithatë fitojnë një të dhjetën e të ardhurave botërore dhe zotërojnë një përqind të pronave në botë.” – Barber B. Conable Jr., ish-president i Bankës Botërore.

- Pagat e ulta të grave janë mesatarisht 17% më të ulta se të burrave. [UN Women]
- Ka një lidhje të drejtpërdrejtë mes pjesëmarrjes së shtuar të femrave në punë dhe rritjes ekonomike. Është përllogaritur se nëse niveli i pagave të grave do të barazohej me atë të burrave, Produkti i Brendshëm Bruto i Amerikës (GDP) do të ishte 9% më i lartë, ai i Eurozonës do të ishte 13% më i lartë dhe ai i Japonisë do të rritej me 16% [ESCAP].
- Në **vendet arabe**, vetëm 28% e grave janë pjesë e forcës punëtore [BANKA BOTËRORE].
- Në **ShBA**, një studim për 400 kompanitë më të mëdha të Kalifornisë nxorri rezultatin se nëntë ndër dhjetë postet më të paguara në administratë dhe bord mbaheshin akoma nga burrat.¹ Në vitin 2012, përqindja e të ardhurave javore mesatare të grave në krahasim me burrat për punësim me kohë të plotë ishte 80.9%, një rënie prej më shumë se 1% që nga viti 2011 kur përqindja ishte 82.2%. Kjo do të thotë se ka një diferencë javore të pagës prej 19.1% në vitin 2012. Të ardhurat mesatare javore të grave në vitin 2012 ishin \$691, një rënie e vogël krahasuar me vitin 2011; të ardhurat mesatare javore të burrave në vitin 2012 ishin \$854, një ngritje e vogël krahasuar me vitin 2011. [Instituti i Studimit të Politikave Femërore, Raport Gjendjeje]

1 <http://gsm.ucdavis.edu/innovator-article/glass-ceiling>

- **Amerika Latine dhe Karaibet:** Gratë me shkollim më të lartë se burrat akoma janë të përqendruara në profesione me paga më të ulta si mësimdhënie, kujdes shëndetësor dhe sektori i shërbimeve. Hendeku i pagave është vazhdon të zvogëlohet vitet e fundit, por ecuria mbetet e ngadaltë. Në **Meksikë**, gratë në punë me pagesë duhet t'u kushtojnë 33 orë të tjera në javë punëve të shtëpisë, ndërsa kontributi javor i burrave është 6 orë [UNDP].²
- Gratë përbëjnë 60-80% të forcës punëtore të prodhimeve për eksport në vendet në zhvillim, por kriza ekonomike globale pritet të shkaktojë humbjen e vendit të punës për 22 milionë gra. Kur ka shkurtime, gratë janë të parat që pushohen [ILO].

PABARAZITË NË ISLAM

Sikurse duket edhe nga Treguesi i Pabarazisë Gjimore i OKB-së (më lart), shumica e hendeqeve gjimore më të këqija ndodhen në vendet islamike. Një raport i ri rreth dhunës me bazë gjimore, nga Instituti “Hudson” në ShBA, shkruar për World Watch List, përshkruan sesi mungesa e thellë e barazisë mes burrave dhe grave në vendet muslimane do të thotë se të gjitha gratë në këto shoqëri, për shkak të strukturave, janë të cënueshme nga dhuna sistematike dhe diskriminimi në jetët e tyre të përditshme.³

Shkelja e Kurorës dhe Çështje të Tjera Morale

- Në ligjin **Iranian** shkruhet: “Vrasja me gurë e një kurorëshkelësi ose kurorëshkelëseje do të bëhet gjersa secili prej tyre është futur në një gropë dhe mbuluar me dhé – ai deri në brez dhe

2 <http://www.iadb.org/en/news/webstories/2012-10-15/wage-gap-between-men-and-women,10155.html>

3 <http://www.worldwatchmonitor.org/research/2533678>

aço deri sipër gjoksit.” Sipas ligjit islamik, nëse arrijn të dalësh e të largohesh me vrap, je i lirë. Është e qartë se asnjë grua nuk mund të largohet nëse është e mbuluar pothuajse deri tek qafa!

- Në kohën e Gadafit në **Libi**, vajzat dhe gratë që i kishin mbijetuar ngacmimeve seksuale ose ishin të dyshuara për krime morale, dërgoheshin në “qendra të rehabilitimit shoqëror”. Këto në fakt ishin burgje prej të cilave nuk mund të largoheshin nëse një burrë nuk binte dakord të martohej me to ose nëse familja nuk vinte për t’i marrë.
- Ligji i **Emirateve të Bashkuara Arabe (EBA)** nuk jep pothuajse fare rrugëzgjdhje për viktimat e përdhunimit. Mbi 50% e grave me banim në EBA që iu përgjigjën një sondazhi thanë se nuk do të bënin kallëzim në polici për përdhunim meqenëse viktimat dënohej ose kërcënohej se kishte kryer marrëdhënie seksuale paramartësore. Përdhunimi vetë nuk do të hetohej siç duhet.
- Në **Kuvajt**, edhe burrat e martuar edhe gratë e martuara që kryejnë kurorëshkelje dënohen me një deri në dy vjet burgim. Megjithatë, burrat përballen me këtë dënim vetëm kur e dinë se gruaja ishte e martuar, ndërsa gratë dënohen edhe kur nuk e dinë këtë.
- 600 gra dhe vajza në **Afganistan** u burgosën për “krime morale” në vitin 2013, 50% më shumë se 18 muajt e mëparshëm. Këto “krime morale” zakonisht janë largime nga martesat e paligjshme ose të parakohshme nën 16 vjeç, ose dhuna shtëpiake që përfshinte rrahjet, goditjet me thikë, djegiet, përdhunimet, prostituimi i detyruar, rrëmbimi dhe kërcënimet për “vrasje nderi”. Asnjë prej rasteve nuk kishte çuar në hetim të abuzimit, aq më pak në ndjekje penale dhe dënim. “Arratisja” ose largimi

nga shtëpia pa leje nuk konsiderohen krime sipas kodit penal afgan, por Gjykata e Lartë Afgane i ka këshilluar gjyqtarët e saj t'i trajtojnë gratë dhe vajzat që arratisen si kriminele.⁴

- Amnesty International dhe mediat **somaleze** raportuan në vitin 2012 se ushtria islamike kishte akuzuar një 13 vjeçare për imoralitet seksual pasi ajo u kishte thënë zyrtarëve se tre burra e kishin përdhunuar. Ajo u vra me gurë nga një dyzinë burra në një stadium të mbushur me 1,000 njerëz.⁵

Të Drejtat e Kujdestarisë

- Në **Bahrein**, ku ligji i familjes nuk është kodifikuar, gjyqtarët kanë pushtet të plotë për t'u mohuar grave kujdestarinë e fëmijëve të tyre për arsye nga më arbitrarët. Gratë bahreinese që morën guximin të nxirrnin në pah dhe të sfidonin këto dhunime në vitin 2013 u akuzuan për shpifje nga 11 gjyqtarë të gjykatës së familjes.⁶
- Në **Jemen**, kujdestaria e fëmijëve anon gjerësisht nga bashkëshortët, meqenëse burrat konsiderohen ruajtës të fëmijëve, ndërsa gratë shihen si kujdestare fizike por pa të drejta ligjore.

Divorci

- Kodi Civil i **Iranit**, neni 1133, shprehet: “Një burrë mund të divorcohet nga gruaja e tij kur të dëshirojë dhe nuk është i detyruar për ta lajmëruar paraprakisht.”

4 <http://www.hrw.org/news/2013/05/21/afghanistan-surge-women-jailed-moral-crimes>

5 http://www.huffingtonpost.com/2008/11/02/13yearold-rape-victim-sto_n_140242.html

6 <http://forums.canadiancontent.net/international-politics/61857-womens-rights-middle-east.html>

- Në **Liban**, një grua e rrahur nuk mund të kërkojë divorc bazuar në abuzim pa dëshminë e një dëshmitari okular. Raporti i mjekut që vërteton abuzimin nuk është i mjaftueshëm.⁷

Parajsa & Ferri

- “Në njëmijë burra, vetëm njëri do të shkojë në ferr. Megjithatë, në njëmijë gra, vetëm njëra do të gjendet në parajsë.”
- Muhamedi tha, “M’u tregua zjarri i ferrit; shumica e atyre që gjendeshin në të ishin gra.”

Thëniet e mësipërme janë *hadithe*, pjesë të traditës e jo të vetë Kur’anit, megjithatë respektohen fort meqenëse thuhet se Profeti i ka thënë, bërë ose lejuar. Në të gjitha shkrimet, gëzimet e parajsës u premtohen kryesisht burrave besnikë. Si rrjedhojë, shumë gra muslimane jetojnë nën frikën e vdekjes.

Trashëgimia

- “*Mashkullit i takon pjesë sa ajo e dy femrave.*” Ky citim nga Kur’ani, Sura 4:11, tregon se bija duhet të marrë trashëgimi sa gjysma e të vëllait. Kur vdes bashkëshorti i një gruaje, ajo merr vetëm një të katërtën e trashëgimisë. Nëse ka disa gra, ato duhet të ndajnë të katërtën. Në **Emiratet e Bashkuara Arabe**, femrat mund të trashëgojnë një të tretën e pronave, ndërsa meshkujve u takojnë dy të tretat.

Lutja dhe Agjërimi

- Vajzat **iraniane** nëntë vjeçare pritet që të veshin *hixhabin* (veshjen islamike), të ngrihen për lutjet e agimit dhe të rrinë

⁷ Po aty.

pa ngrëne e pa pirë nga agimi deri në muzg gjatë muajit të Ramazanit. Djemve nuk u kërkohet të agjërojnë deri në moshën pesëmbëdhjetë vjeçare.

Udhëtimi

- Bashkëshortët në **Egjipt** dhe **Bahreïn** mund të bëjnë ankesë zyrtare në aeroport për të mos lejuar që gratë e tyre të largohen nga vendi për çfarëdolloj arsyeje. Në **Irak**, **Libi**, **Jordani**, **Marok**, **Oman** dhe **Jemen**, gratë e martuara duhet të marrin leje me shkrim nga bashkëshortët e tyre për të udhëtuar jashtë shtetit dhe mund t'u refuzohet për çfarëdolloj arsyeje. Në **Ara-binë Saudite**, gratë duhet të marrin leje nga i afërmi më i afërt mashkull për t'u larguar nga vendi ose për të udhëtuar me transport publik ndërmjet pjesëve të ndryshme të mbretërisë.⁸ Përveç kësaj, grave saudite nuk u lejohen lejet e drejtimit të automjeteve.

Perçja dhe Kufizimet në Veshje

Kur'ani nuk u kërkon grave të mbulohen plotësisht ose të veçohen. Secila kulturë muslimane vendos detyrimet e veta për kodin e veshjes për femrat, i cili varion nga vendosja e një shamie të thjeshtë koke e deri tek *burka*, petku gjithëmbulues, nga koka deri tek gishtat e këmbëve, forma të të cilit vishen në Afganistan dhe Jemen. Gratë më konservative veshin gjithashtu dorashka. Është interesante që nuk i kushtohet vëmendje thjeshtësisë së burrave, ndonëse Profeti Muhamed udhëzoi që ato duhet të mbuloheshin “nga kërthiza deri tek gjuri”. Mes tuaregëve të Afrikës veriore është mashkulli, jo femra, ai që mbulon fytyrën e tij për të mos lejuar që armiku të kuptojë çfarë po mendon ai. Gratë, sipas

⁸ Po aty.

këtyre burrave, nuk kanë çfarë të fshehin! Megjithatë, shumica e muslimanëve i shpërfillin zakonet e këtij populli meqenëse në arabisht “tuareg” do të thotë “të braktisurit e Perëndisë.”

- Gratë në **Arabinë Saudite** mund të vuajnë dënim trupor nga policia fetare nëse nuk janë plotësisht të mbuluara. Rregullat për veshjen formale janë aq shtrënguese saqë në vitin 2002, policia fetare nuk i lejoi vajzat e një shkolle të largoheshin nga ndërtesa e shkollës që po digjej meqenëse ata nuk kishin veshur shamitë e duhura të kokës dhe rrobat e duhura. Një dëshmitar tha se kishte parë tre policë të rrihnin studentet që po përpiqeshin të largoheshin. 15 vajza vdiqën nga zjarri.⁹
- Janë raportuar një numër rastesh kur ekstremistët në disa pjesë të **Pakistanit** dhe **Afganistanit** u kanë hedhur acid në fytyrë grave të pambuluara. Vajza kopte në trena dhe autobusa **egjiptianë** janë sulmuar me gërshërë nga gra muslimane të veshura me hixhab dhe u janë prerë flokët meqenëse nuk kishin veshur shami koke. Shumë gra muslimanë e mbështesin vënien e perçes, ndërsa të tjera vajtojnë detyrimin për t’u mbuluar.
- Neni 102 i Kushtetutës së **Iranit** thotë: “Gratë që shfaqen në rrugë dhe në publik pa ‘hixhabin e kërkuar islamik’ do të dënohen me 74 goditje me kamxhik.”

Të Drejtat e Vetës

- Grave **kuvajtiane** iu dha më në fund e drejta e plotë e votës në vitin 2005, për herë të parë në historinë e vendit.

⁹ <http://news.bbc.co.uk/1/hi/1874471.stm>

- **Emiratet e Bashkuara Arabe** lejuan për herë të parë votimin për burra dhe gra bashkë në vitin 2006.
- Pasi e shtyu të drejtën e votës në vitin 2009 dhe më pas sërish në 2011-n, mbreti Abdulla shpalli në vitin 2013 se gratë në **Arabinë Saudite** do të lejoheshin të votonin dhe do të lejoheshin të kandidonin në zgjedhjet bashkiake në vitin 2015.
- Rreth 10 milionë gra **pakistaneze** janë të paregjistruara për të votuar, kryesisht meqenëse nuk u janë dhënë karta identiteti.

Dëshmimi

Në shumicën e gjykatave të shariatit (islamike), dëshmia e një gruaje ka gjysmën e vlerës së dëshmisë së një burri; kështu, duhen dy dëshmi grash për të kundërshtuar atë të vetëm një burri. Po ashtu, dëshmia e një të krishteri vlen sa gjysma e një muslimani.

Të Drejta të Tjera

Gratë **kuvajtiane** ndalohen akoma për të shërbyer si gjyqtare ose për t'u bërë pjesë e ushtrisë, kanë të drejta martesore të pabarabarta dhe nuk lejohen t'ua kalojnë kombësinë e tyre fëmijëve të tyre dhe bashkëshortëve që kanë lindur jashtë shtetit. Atyre gjithashtu u mungojnë të drejtat e barabarta në ligjet rregulluese të sigurimeve shoqërore, pensione dhe trashëgimisë.

“Prapëseprapë Zoti dëshiron fort të jetë i hirshëm ndaj teje; Ai ngrihet për të shfaqur dhembshuri për ty. Sepse Zoti është Perëndi i drejtësisë. Lum ata që presin për të!”

Isaia 30:18

SOS: Vajzat Ushtare

Dhjetëra mijëra vajza rradhiten mes përafërsisht 300,000 fëmijëve që luftojnë në konfliktet e armatosura anambanë botës në çdo moment. Disa prej tyre mbajnë armë sulmuese tërësisht automatike në moshën shtatë ose tetë vjeçare.

Fëmijët quhen nganjëherë “ushtarët e padukshëm” meqenëse qeveritë mohojnë se ato ekzistojnë. Ato mbahen larg vëmendjes së medias dhe shpesh zhduken: vriten, gjymtohen ose braktisen. Shumica dërrmuese e fëmijëve ushtarë janë në rradhët e grupeve të armatosura joqeveritare ose rebele.

Një 14 vjeçare e rrëmbyer për t'i shërbyer një grupi rebelësh në Sierra Leon tha: *“Kam parë njerëz që u kanë prerë duart, një dhjetëvjeçare të përdhunuar e cila më pas vdiq, si dhe shumë burra dhe gra të djegur gjallë ... Shumë herë kam qarë përbrenda në zemër meqenëse nuk guxoja të qaja me zë.”*¹

¹ Girls With Guns: An agenda on child soldiers for “Beijing Plus Five”, COALITION TO STOP THE USE OF CHILD SOLDIERS, UK, http://www.essex.ac.uk/armedcon/themes/child_soldiers/index.html

PSE VAJZA?

Edhe djemtë edhe vajzat përdoren për gatim, për të mbartur ujë dhe për të larë rrobat e një ushtrie. Ato gjithashtu mbartin furnizimet dhe pajisjet dhe mund të përdoren si mburoja njerëzore. Megjithatë mesatarisht 40% e fëmijëve ushtarë janë vajza. Këto adoleshente përdhurohen vazhdimisht dhe mund t'u dorëzohen luftëtarëve rebelë si gra ose skllave seksi.

Një numër gjithnjë e më i madh vajzash përfshihen në luftime. Kmerët e Kuq të Kamboxhës i dërgonin përpara në mënyrë që pjesa më e vështirë e luftimit të binte mbi ta. Vajzat mund të dërgohen edhe në territorin armik si gjurmuese njerëzore minash ose spiune.

Suzana, një ugandeze e rrëmbyer 16 vjeçare ndau përvojën e saj: “Një djalë u përpoq të arratisë, por u kap.... I lidhën duart dhe ne, robërit e tjerë, na detyruan ta vrisnim me shkop. Më vinte për të vjellë. E njihja këtë djalë. Ishim nga i njëjti fshat. Refuzova ta vrisja, por më thanë se do të më qëllonin. Më drejtuan armën, kështu që m'u desh ta bëja. Djali po më pyeste: ‘Pse po ma bën këtë?’ I thashë se nuk kisha zgjidhje tjetër. Pasi e vramë, na detyruan të lyenim krahët me gjakun e tij.... Na thanë ta bënim për të mos patur frikë nga vdekja dhe për të mos bërë përpjekje për t'u arratisur.... Akoma e shoh në ëndrra atë djalin nga fshati im që e vrava; më flet dhe më thotë se e vrava pa arsye, dhe qaj.”²

SI REKRUTOHEN VAJZAT?

Disa qeveri e bëjnë të detyrueshëm shërbimin në forcat ushtarake të atyre që janë nën 18 vjeç. Këtu përfshihen vende që kanë firmosur

2 Po aty.

Protokollin e Padetyrueshëm të OKB-së kundër kësaj praktike në vitin 2002 (shikoni referencën e mëposhtme). Një numër i madh vendesh, përfshirë Australinë dhe Kanadanë, pranojnë vullnetarë 17 vjeçarë. Djemtë në Bolivi mund të rekrutohen që në moshën 14 vjeçare dhe një pjesë e madhe e forcave të armatosura të këtij vendi është nën 18 vjeç. Fëmijët ushtarë janë rekrutuar prej kohësh nga ushtria jemens dhe dega e al-Kaedës në Irak, nganjëherë të quajtur “të Rinjtë e Parajsës”. OKB-ja përmend edhe ekstremistët e Al-Shababit në Somali si rrëmbyes të fëmijëve për përdorim në luftë. Në visa vende, fëmijët janë qëlluar me armë kur janë perpjekur t’i largohen rekrutimit.³

- *Grupet rebele rrëmbejnë shumë mijëra nga shtëpitë e tyre ose drejt e nga rruga, ose i rekrutojnë me forcë. Mjanmari (Burma) është vendi i vetëm në Azi ku forcat e armatosura qeveritare rekrutojnë me forcë dhe përdorin fëmijët e moshës 12-18 vjeç. Ka pasur grupe të tëra fëmijësh shkolle që janë rrethuar dhe rekrutuar.*⁴
- *Prindërit e varfër mund t’ua japin ose shesin bijat e tyre forcave të armatosura. Sipas një studimi në Sierra Leon, “shumë nëna kanë shprehur gëzimin e shikimit të dhjetëvjeçarëve të tyre, veshur me rroba fringo të reja ushtarake, me një AK-47 në dorë. Për disa familje sendet e grabitura që fëmija ka sjellë në shtëpi i kanë bindur edhe më shumë për nevojën për t’i çuar fëmijët në frontin e luftës për të shtuar të ardhurat e pakta.”*
- *Një numëri i konsiderueshëm vajzash janë vullnetare. Ato mund të kenë motivim idealist ose mund të duan të marrin hak për dhunën e ushtruar ndaj familjeve të tyre. Disa vajza dalin vullnetare për t’iu larguar abuzimit ose shfrytëzimit në*

3 http://www.child-soldiers.org/global_report_reader.php?id=97

4 <http://www.amnesty.org.nz/files/Child-soldiers-factsheet.pdf>

shtëpi. Disa të tjera bëhen pjesë thjesht për të pasur ushqim dhe veshmbathje. Në Sierra Leon, një pjesëtare e re në moshë e ushtrisë rebele shpjegoi: Më dhanë mundësinë për të zgjedhur këpucë dhe fustane. Kurrë nuk kisha pasur këpucë të mira më parë.”⁵

- *Meqenëse procedurat e vërtetimit për të përcaktuar moshën e rekrutëve të rinj janë të papërshtatshme në disa vende, ka gjasa që në forcat e sigurisë të shërbejnë ushtarë nën moshë.*

PASOJAT

Fëmijëve ushtarë u mohohen fëmijëria, ndërveprimi i zakonshëm shoqëror, mundësitë për shkollim, nganjëherë, edhe vetë jeta. Traumat që ata përjetojnë u lënë për një kohë të gjatë ndjenja faji, turp, vetëvlerësim të ulët, makthe dhe dëshpërim. Të përgatitur për të harruar shtëpinë dhe familjen, disa kurrë nuk e gjejnë rrugën për në fshatrat e tyre. Vajzat që kthehen ka gjasa të quhen “të prishura” e të mos pranohen, pavarësisht nëse janë rekrutuar me forcë apo jo.

Fëmijët e plagosur në luftime mund të braktisen ose të mos kenë mundësinë të marrin trajtimin e duhur mjekësor. Humbja e gjymtyrëve dhe shurdhëria janë më të zakonstat. Një numër i madh vajzash që kanë pësuar dhunë seksuale janë infektuar me SIDA ose sëmundje të tjera. Disave u shtohet përkujdesja për fëmijët që kanë lindur, edhe ato të damkosur. Të pakta janë vendet me programe të përshtatshme ri-integrimit për ish-fëmijët ushtarë dhe nuk janë të pajisura për t’u marrë me një problem aq të përhapur.

5 <http://www.lalkar.org/issues/contents/jul2000/Sierraleone.htm>

- **Sudani** njihet si një ndër vendet me të dhënat më të këqija të fëmijëve ushtarë, duke rekrutuar shumë mijëra fëmijë, madje edhe 12 vjeçarë. Sipas një raporti të vitit 2011 nga Këshilli Kombëtar për Mirëqenien e Fëmijëve, Ushtria Çlirimtare Popullore e Sudanit (UÇPS) sapo kishte marrë me forcë 900 fëmijë nga familjet e tyre dhe i kishte dërguar në kampe stërvitore ushtarake. Në vitet pas firmosjes së një marrëveshjeje për paqe në vitin 2005, tre mijë fëmijë u liruan; ushtria premtoi të lironte mijërat e mbetur deri në vitin 2014.⁶
- 90% e të asaj që quhet gabimisht “Ushtria e Zotit për Rezistencë” (URZ) në **Ugandën Veriore**, e udhëhequr nga Xhozef Koni (Joseph Kony) përbëhet kryesisht nga minorenë, një e treta e të cilëve janë vajza. Më shumë se 30,000 fëmijë janë rrëmbyer vazhdimisht 25 vitet e fundit. Në vitin 2003, 45 fëmijë u mbytën kur u detyruan të futeshin në një lumë për të parë sa i thellë ishte. Të paktën 591 fëmijë të tjerë u rrëmbyen mes viteve 2009 dhe 2012 dhe rekrutimi vazhdon akoma pandalur.⁷ Islamistët në kombin afrikano-perëndimor të **Malit** po blejnë fëmijë që do të shërbejnë si fëmijë ushtarë, duke u paguar familjeve \$600 për fëmijë, sipas një zyrtari të Kombeve të Bashkuara.⁸ Një numër i madh fëmijësh u rekrutuan në vitin 2012 nga ushtria kombëtare e **Çadit**.
- UNICEF-i ka shprehur shqetësim për numrin e madh të fëmijëve që po rekrutoheshin nga rebelët dhe grupet ushtarake pro-qeveritare në **Republikën e Afrikës Qendrore** në vitin 2013. Edhe para se të niste dhuna më e fundit, rreth 2,500 fëmijë ishin pjesë e grupeve të armatosura.

6 <http://learningenglish.voanews.com/content/south-sudans-army-promises-to-release-child-soldiers-142998905/608797.html>

7 <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/youth-lost-ugandan-child-soldiers-in-the-lord%E2%80%99s-resistance-army>

8 <http://www.havocscope.com/price-to-buy-child-soldier-in-mali/>

- Në Amerikën Latine, **Kolumbia** ka deri në 14,000 fëmijë të përfshirë në grupet ushtarake, një e katërta e të cilave janë vajza. Në **Sri Lanka**, vajza të reja tamile, shpesh jetime, rekrutoheshin vazhdimisht nga luftëtarët e opozitës së Tigris Tamil që nga mesi i viteve '80. Në **Nepal**, si forcat e armatosura maoiste, ashtu edhe forcat qeveritare rekrutnin, rrëmbejnë dhe torturonin fëmijë.
- Në shkurt 2013, presidenti i **Shteteve të Bashkuara** Barak Obama shfuqizoi plotësisht Aktin e Mbrojtjes së Fëmijëve Ushtarë (AMFU) (CSPA) të vitit 2008. Ky ligj u miratua njëzëri nga Kongresi si parandalim për shitjen e armëve nga ShBA-ja në vende që Departamenti i Shtetit i përcaktonte si abuzuesit më të mëdhenj të fëmijëve ushtarë në ushtritë e tyre. Sipas AMFU-së, ishte krim federal të rekrutoje ose të përdorje ushtarë nën moshën 15 vjeç. Akti i dha ShBA-së pushtet për të ndjekur penalisht, dëbuar dhe mohuar hyrjen për ata persona që rekrutnin fëmijë ushtarë, si dhe ndaloi eksportimin e armëve dhe artikujve ushtarakë drejt atyre vendeve që lejonin përdorimin e fëmijëve ushtarë.

Pavarësisht nga kjo, administrata Obama hoqi sanksionet ndaj disa vendeve në vitin 2010 dhe sërish në vitin 2011. Memorandumi i tij i fundit shpreh se nuk është në interesin kombëtar të ShBA-së që të vazhdojë me këtë [AMFU-në], e kësisoj, ka hequr zbatimin e këtij ligji në lidhje me disa vende si Libia, Sudani i Jugut, Jemeni, dhe pjesërisht, në rastin e Kongos.⁹

⁹ <http://www.mnnonline.org/article/18196>

HAPA VEPRIMI:

Fushata zero nën 18: Në vitin 2010, Zyra e Përfaqësuesit të Posaçëm të Sekretarit të Përgjithshëm për Fëmijët dhe Konfliktet e Armatosura sëbashku me partnerët e kombeve të Bashkuara nisën një fushatë për të bërë të mundur ratifikimin universal të Protokollit të Padetyrueshëm në Konventën për të Drejtat e Fëmijës rreth Përfshirjes së Fëmijëve në Konfliktet e Armatosura (OPAC). Një ndër objektivat është që të nxiten të gjitha shtetet për ta ngritur moshën minimale të rekrutimit vullnetar në 18 vjeç. Hidhuni një sy ideve për ngritje fondesh në mënyrë që t'i ndihmojmë vajzat të heqin uniformat ushtarake e të futen në shkollë; shikoni tek www.warchild.org.uk.

“O Zot, deri kur do të vazhdosh të shikosh? Shpëto jetën time nga shkatërrimet e kurdisura prej tyre, të vetmen pasuri që kam nga dhëmbët e luanëve.”

Psalmi 35:17

SOS: Vajzat në Rrugë

Të paktën 150 milionë fëmijë jetojnë dhe/ose punojnë në rrugët e botës sonë. Ata mund të gjenden edhe në vendet e zhvilluara, edhe në ato në zhvillim. Ata strehohen nën urat, në landfillet, stacionet e trenave, ndërtesat e shkatërruara dhe parqet e qyteteve tona kryesore. Ata mund të kenë lidhje familjare ose mund të jenë të braktisur, të dëbuar meqenëse ka shumë gojë për të ushqyer, jetimë për shkak të luftës ose të fatkeqësive natyrore. Shpesh u janë larguar situatave të keqija dhe kanë gjetur më keq: dhunë policore, trafikim, punë ose seks të detyruar, ekspozim ndaj HIV-it dhe infeksioneve të tjera, drogë ose banda. Pa shkollim, pa mbrojtje dhe të shfrytëzuar, jeta mesatare e fëmijeve në rrugë është katër vjet.

Turizmi i seksit

Pavarësisht nëse je biznesmen që merr pjesë në një konferencë në Vjenë apo je me pushime në Tajlandë, Meksikë ose në shumicën e vendeve të tjera të botës, shërbimet seksuale mund të perfshihen në paketën e hotelit. Përfshirja në turizmin e seksit me fëmijë (TSF) (CST) në një vend tjetër ofron anonimitet dhe mundësi gjetjeje të partnerëve nën moshë. Në fakt, mosha mesatare e

viktimave vazhdon të ulet, duke përfshirë madje edhe fëmijë shumë të vegjël dhe foshnja. Vajzat në rrugë janë shënjestrat kryesore. Në zonat e resorteve bregdetare të Republikës Dominikane, turistët e seksit me fëmijë vijnë gjithë vitin nga Shtetet e Bashkuara dhe Evropa. Është llogaritur se në Kosta Rika ka afërsisht 10,000 deri në 20,000 gra dhe vajza të reja që u bëjnë shërbim 25,000 deri në 50,000 turistëve të seksit çdo vit nga Amerika e Veriut. Në vend që ta ndalojë këtë industri shumë fitimprurëse, qeveria e ka legalizuar prostitucionin. Azia Jugore ka qenë prej kohësh destinacion i pëlqyer për TSF, dhe në Afrikë po rritet fluksi i turistëve evropianë që kërkojnë seks me fëmijë. Minorenët mund të trafikohen përtej kufijve të vendit për t'u përdorur në turizmin e seksit. Në disa raste, klientët i filmojnë episodet e shfrytëzimit për t'i shitur si pornografi me fëmijë. Disa qeveri po bëjnë përpjekje për t'u marrë me këtë çështje. Brazili, për shembull, ka bërë një fushatë ndërgjegjësimi kombëtar, dhe Italia u kërkon operatorëve të turizmit të informojnë udhëtarët rreth ligjit të tij në lidhje me shkeljet që kanë të bëjnë me seksin me fëmijë. Megjithatë, popullariteti në rritje i turizmit të seksit, vazhdon të zërë në lak qindra mijëra vajza në rrugë, çdo vit.

Jetimët e SIDA-s

Sipas UNAIDS, ka afërsisht 16.6 milionë fëmijë që kanë mbetur jetimë për shkak të SIDA-s, 90% e të cilëve jetojnë në afrikën nënsahariane. Shumë prej këtyre fëmijëve bëhen të pastrehë dhe detyrohen të lenë shkollën. Vajzat adoleshente që marrin përgjegjësinë për vëllezërit dhe motrat më të vogla nganjëherë përfshihen në “seks për mbijetesë” për t'i mbështetur ato. Vajzat jetime kanë tre herë më shumë gjasa të infektohen me HIV se vajzat që kanë prindër. Ato gjithashtu ka shumë më tepër të ngjarë të abuzohen.

Pothuajse 50% e të gjitha përdhunimeve në botë u ndodhin vajzave 15 vjeç e poshtë. [OBSh]

“Strehat” e Fëmijëve

Vajzat që nuk janë në rrugë, por në shtëpi kujdesi për t'i mbrojtur janë gjithashtu të rrezikuara. Sipas një raporti të kohëve të fundit të Qendrës Aziatike për të Drejtat e Njeriut rreth “Vrimave të Ferrit në Indi” (India’s Hell Holes)¹, gjatë dekadës 2001-2011, më shumë se 48,000 fëmijë u përdhunan në shtëpi drejtësie për të rinjtë, streha dhe jetimore. Numri i vërtetë nuk dihet meqenëse shumë raste nuk i janë raportuar policisë. Disa prej sulmeve kanë ndodhur në shtëpi private ose të administruara nga OJQ, të tjera në ambiente shtetërore. Në këto të fundit, kriminelët ishin pjesëtarë stafi, përfshirë rojet, kuzhinierët dhe shoferët, si dhe shokë qelie më të rritur dhe njerëz nga jashtë. India ka qindra shtëpi të paregjistruara të kujdesit për fëmijë, përpos detyrimit për regjistrim. Inspektimet bëhen rrallë, duke lejuar që abuzimi dhe lënia pas dore të lulëzojnë. Për viktimat nuk ka rrugëdalje.

Ky shfrytëzim nuk ndodh vetëm në Indi. Në vitin 2013, në Oxfordshire, Angli, u zbulua një rrjet seksi që kishte gjuajtur vajza që nga mosha 11 dhe 12 vjeç në shtëpi fëmijë. Pasi i merrnin vajzat, ata i përdhunonin ose i përdhunonin në grup dhe i dërgonin për të punuar në prostitucion.²

1 <http://www.achrweb.org/reports/india/IndiasHellHoles2013.pdf>

2 <http://www.independent.co.uk/voices/comment/how-could-so-many-years-of-horrendous-abuse-go-unnoticed-in-this-case-the-guilt-extends-way-beyond-oxford-sex-traffickers-8617339.html>

FOTO TË SHPEJTA

AMERIKAT

- **ShBA:** Çdo vit 2.8 milionë adoleshentë largohen nga shtëpia. Brenda 24 orëve pasi dalin në rrugë, një e treta joshen drejt prostitucionit dhe pornografisë. Qendra Kombëtare për Fëmijët e Humbur dhe të Shfrytëzuar llogarit se një në pesë vajza përdhunohen para se të bëhen të rritura. Më pak se 35% e rasteve u raportohen autoriteteve.
- **Kanada:** Të larguarit përbëjnë vetëm një pjesë të popullsisë së re të pastrehë, e cila përmban gjithashtu të rinj që jetojnë në streha me mamanë ose të dy prindërit. Një numër në rritje të minorenësh të pastrehë po bien pre e kontrollorëve të prostitutave. Në disa zona të British Colombia, të rinjtë aborigjenë përbëjnë shumicën e fëmijëve që punojnë në industrinë e seksit.

Mendohet se 50 milionë fëmijë rrugësh jetojnë në Amerikën Latine. Shumë janë viktimat e abuzimit e nganjëherë vrasjes, nga policia dhe autoritete të tjera dhe individë që duhet t'i mbronin ato.

- Vetëm në **Brazil** ka afërsisht shtatë milionë fëmijë rrugësh. Qindra janë vrarë qëllimisht nga “skuadrat e vdekjes”, të përbëra nga policë aktivë ose ish-policë, si metodë për pastrim shoqëror.³
- **Bolivi:** 60% of e fëmijëve të rrugës janë larguar nga shtëpia për shkak të dhunës. (UNICEF)

3 <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/death-to-undesirables-brazils-murder-capital-1685214.html>

- UNICEF-i dhe grupe të tjera kanë llogaritur bashkërisht se ka 20,000-35,000 viktima të shfrytëzimit seksual të fëmijëve në **Kolumbi**, me të huaj që kërkojnë në mënyrë të dukshme të miturit nëpër rrugë.
- 90% e djemve dhe vajzave në rrugët e **Guatemalës** kanë pasur kontakt me drogën dhe kanë qenë viktima të njëfarë abuzimi seksual. (Conociendo)
- 16,000 fëmijë në **Meksikë** besohet të jenë shfrytëzuar seksualisht. (ECPAT)
- **Peru**: Mendohet se 250,000 fëmijë punojnë në rrugët e qytetit, 6% prej të cilëve janë nën 6 vjeç. 97% e fëmijëve përdorin drogë (Konsorciumi për Fëmijët e Rrugës). Deri në 10,000 fëmijë rrugësh dhe fëmijë të mjeruar vdesin në qytetin e Limës çdo vit.
- Ndër 143 vajzat dhe djemtë e pastrehë që u intervistuan në **Honduras**, 100% kishin të paktën një sëmundje seksualisht të transmetueshme dhe 48.1% ishin abuzuar seksualisht nga një pjesëtar i familjes. (Konsorciumi për Fëmijët e Rrugës)
- Rreth 44% e 2,300 prostitutave që mendohet të jenë në tre zonat kryesore me drita të kuqe në **San Salvador** janë mes moshave 13 dhe 18 vjeç. (Fëmijët e Rrugëve)

EVROPË

Gjysmë milioni vajza dhe gra nga Evropa Qendrore dhe Lindore tani shërbejnë si prostituta në kombet e Bashkimit Evropian.

- Trafikantët gjejnë një burim të gatshëm vajzash të reja mes “të diplomuarave” të jetimoreve në **Evropën Lindore**. Pasi

lihen që të kujdesen për veten kur mbushin 16 ose 17 vjeç, këto vajza shpesh nuk kanë aftësitë për t'ia dalë mbanë ose për të gjetur punë. Brenda 48 orëve pasi shpërndahen nëpër rrugë ato merren nga mafia ruse ose turke. Sipas statistikave, 90% e vajzave prostituohen, shumica pa dëshirën e tyre.

- Mijëra **romë** të varfër, djem dhe vajza, janë detyruar nga bandat kriminale të dalin në rrugët e Evropës për të lypur dhe vjedhur. Policia e Madridit thotë se 95% e fëmijëve nën 14 vjeç që ata kapin duke vjedhur nëpër rrugë janë romë nga Rumania.⁴
- **Rusi:** Ky vend ka rreth 1.2 milionë fëmijë rrugësh. Shumë prej tyre bëjnë punë të rrezikshme për të mbajtur frymën gjallë. Duke jetuar nëpër papafingo dhe bodrume, ata futen nën tokë nëpër tuba të mëdhenj poshtë qytetit gjatë dimrave të ashpër, duke i marrë erë tutkallit për t'i ndihmuar që të ruajnë ngrohtësinë e për të hequr mendjen nga uria. Në moshën 11 vjeçare, shumica e këtyre djemve dhe vajzave kanë krijuar varësi nga droga. Tetë përqind kanë sëmundje ose çrregullime mendore. Rusi ka një shkallë serioze në rritje të infektimit me HIV-in, kryesisht për shkak të injektimit të drogës, që do të thotë se mijëra fëmijë rruge janë gjithashtu të infektuar dhe të pakuruar.
- **Ukrainë:** Varfëria, alkoolizmi dhe dhuna shtëpiake kanë nxjerrë të paktën 160,000 fëmijë në rrugë. Shumica e fëmijëve të pastrehë kanë një a më shumë prindër, por ata nuk janë në gjendje ose të gatshëm për të marrë përgjegjësinë për fëmijët.
- **Rumania:** UNICEF llogarit se 350,000 fëmijë janë braktisur nga të paktën një prind që ka shkuar për të gjetur punë më të mirë në Perëndim. Mijëra “jetimë migrimi” si këto jetojnë

4 <http://news.bbc.co.uk/1/hi/8226580.stm>

gjithashtu në **Moldavi**. Nganjëherë prindërit zgjedhin të rrinë larg e madje të rimartohen. Fëmijët e braktisur, në kushte shumë të varfra dhe të tejmbushura, pa shumë mbikqyrje nga të rriturit, përfundojnë duke e kaluar shumicën e kohës në rrugë. Ata janë tejet të cënueshëm ndaj shfrytëzimit që përfshin turizmin e seksit dhe trafikimin.

- **Francë:** Organizata bamirëse “France Terre d’Asile” llogarit se rreth 6,000 fëmijë të huaj, shumë nga Afganistani dhe Bangladeshi, rrezikojnë jetën për të udhëtuar ilegalisht për në Francë çdo vit. Shumica përfundojnë në Paris, ku presin të kenë mundësinë për të punuar e për t’u dërguar para familjeve. Meqenëse kjo është e jashtëligjshme, atyre u mbetet të futen në tregun e zi ose të mbijetojnë me lëmoshë.⁵
- **Gjermani:** Deri në 20,000 fëmijë dhe të rinj jetojnë në rrugë, të paktën për pak kohë. Në një prej vendeve më të pasura të Evropës, varfëria mundon një në gjashtë fëmijë, sipas statistikave të publikuara nga Shoqata Gjermane e Mbrojtjes së Fëmijëve, dhe ky është një faktor. Megjithatë disa fëmijë largohen nga shtëpia për shkak të dhunës shtëpiake ose lënies pas dore në familjet e pasura.⁶
- **Greqi:** Shpërbërja ekonomike ka çuar në lënien e një numri në rritje fëmijësh në rrugë nga prindër që nuk e përballojnë më të kujdesen për ta. Këtyre u shtohen qindra fëmijë të pastrehë emigrantë. Fëmijë të tjerë trafikohen në Greqi, kryesisht nga Shqipëria dhe Rumania, për të punuar për shefat e tyre. Përfshirja e minoreneve në tregtinë e seksit është trefishuar gjatë dekadës së fundit. Prostitucioni është i ligjshëm.

5 <http://www.cnn.com/2012/05/17/world/europe/afghan-street-kids-in-paris>

6 http://www.expatica.com/de/news/local_news/Growing-number-of-street-children-in-Germany-report-says-_3618.html

- **Britani e Madhe:** Çdo 5 minuta një fëmijë largohet nga shtëpia. Shumica e 100,000 fëmijëve nën 16 vjeç që largohen nga shtëpia çdo vit i largohen lënies pas dore dhe abuzimit. Askush nuk e di numrin e saktë të atyre që jetojnë jashtë meqë ata përpiqen të jenë të padukshëm. Mbretëria e Bashkuar ka vetëm pak streha ku fëmijët nën 16 vjeç mund të hyjnë nga rruga pa u dërguar nga një autoritet. Ka pasur vajza edhe 11 ose 12 vjeçare që janë marrë dhe skllavëruar me qëllim prostitucionin.

AZI

Azia ka qenë gjithmonë qendër e madhe e turizmit të seksit dhe shfrytëzimit të fëmijëve.

- **Filipine:** Një ndër destinacionet e parapëlqyera të turistëve të seksit nga Evropa dhe Shtetet e Bashkuara. Mendohet se 1.5 milionë fëmijë rruge punojnë si hajdutë xhepush, lypës, shpërndarës droge dhe prostituta. Rreth 20,000 vajza janë viktima të prostitucionit vetëm në Metro Manila. (ECPAT)
- **Australi:** 3,000 fëmijë punojnë në industrinë e seksit, disa më pak se 10 vjeç. Vajzat punojnë në bordello, shoqërim, prostitucion rruge, pornografi, seks për favore, dhe striptizë. Turizmi i seksit dhe pedofilia janë problem serioz.
- Llogaritet që 15-20% e fëmijëve të rrugës në **Vietnam** kanë HIV. (Konsorciumi për Fëmijët e Rrugës)
- Sipas një studimi, mendohet të ketë 1,000 fëmijë që jetojnë në rrugët e Pnom Penit (Phnom Penh), **Kamboxhë**; 15,000 të tjerë jetojnë në shtëpi por shpenzojnë gjashtë a më shumë orë çdo ditë duke rrëmuar mbeturinat nëpër rrugë për të fituar para

për familjet e tyre. Rreth 88% e fëmijëve të cënueshëm kishin patur marrëdhënie seksuale me turistët, pasi kishin zbuluar se prostituimi sillte shumë më shumë para në shumë më pak kohë. Vajzat e rrugës në Kamboxhë nuk zgjasin shumë: shpejt u shiten bordellove (Konsorciumi për Fëmijët e Rrugëve). Vetëm rreth pesë përqind e 5,000 fëmijëve të rrugës në **Nepal** janë vajza dhe puna e tyre zakonisht është të kujdesen për më të vegjëlit. Në Pokara, 90% e vajzave të tilla u zbulua se ishin abuzuar nga pronarët e hoteleve dhe restoranteve, njerëz në vendet e punës, djem më të rritur në grupin e tyre, miq dhe njerëz të tjerë të komunitetit. (Plani Ndërkombëtar)

- **Indi:** Nga *dhjetë milionë* fëmijë rrugësh, një e dhjeta janë vajza. Shumë prej tyre do të vdesin nga SIDA ose thjesht do të “zhduken”.

AFRIKË

- Shumica e fëmijëve të rrugës në **Afrikën e Jugut** janë mes moshave 13 dhe 16 vjeç. Policia në Durban ka gjetur edhe vajza 12 vjeçare që shisnin trupin në rrugë.
- Rreth një milion fëmijë besohet se gjenden në rrugët e **Egjyptit**, shumica në Kajro dhe Aleksandri dhe kryesisht për shkak të abuzimit në shtëpi. (Konsorciumi për Fëmijët e Rrugës)
- **Senegal:** Llogaritet se 20,000 fëmijë dërgohen si lypës nga zotërinjtë e tyre muslimanë kuranorë në rajonin e Dakarit.⁷
- **Republika Demokratike e Kongos,** pavarësisht nga burimet e mëdha natyrore dhe potenciali i pasurive, është një nga

⁷ <http://www.globalgiving.org/projects/unite-and-educate-10-street-kids-in-dakar-senegal/>

shtetet më të varfra të Afrikës. Nga 250,000 djem dhe vajza rrugë, 70,000 jetojnë në Kinshasa, kryeqytet. Disa largohen nga shtëpia për të shmangur trajtimin abuziv, të tjerë rekrutohen për të luftuar në grupet rebele dhe pastaj lihen të humbur.⁸

- **Kenia:** Mendohet se 250,000 deri në 300,000 fëmijë jetojnë në rrugë dhe sipas një raporti të UNICEF-it, një numër marramendës prej 30% a më shumë fëmijësh 12-18 vjeç janë të përfshirë në biznesin e turizmit të seksit. Rreth 30,000 vajza 12 deri në 14 vjeç shfrytëzohen seksualisht në hotele dhe vila private. (ECPAT)
- Shumë fëmijë në Deltën e Nígerit në **Nigeri** janë akuzuar për shtrigësi vitet e fundit. Mbi 95% e fëmijëve në rrugët e shtetit Akua Ibom (Akwa Ibom) janë damkosur si “shtriga” nga pastorët dhe janë braktisur nga prindërit për të jetuar në rrugë. Këta djem dhe vajza shpesh rrihen, torturohen dhe shfrytëzohen seksualisht nga publiku dhe policia.⁹

HAPA VEPRIMI:

Dita Ndërkombëtare e Fëmijëve të Rrugës mbahet çdo vit më 12 prill. Pse të mos e përdorni këtë ditë për të tërhequr vëmendjen tek mungesa e të drejtave të fëmijëve të rrugës? **Fundjava Botërore e Lutjes** nga Rrjeti “Viva” për fëmijët në rrezik, e mbajtur çdo fundjavë të parë të qershorit, është një tjetër mundësi. Viva po i ndihmon organizatat për të mbajtur rrjete

8 <http://www.asafeworldforwomen.org/partners-in-africa/partners-in-drc/cofapri/cofapri-blogs/1749-drc-street-children.html>

9 <http://www.steppingstonesnigeria.org/street-children.html>

më të frytshme. Shikoni Shtojcën 2 për faqe interneti dhe mënyra për t'u përfshirë.

“Kush mbyll veshin ndaj britmës së të varfërit, do të bërtasë edhe ai, por nuk do të ketë përgjigje.”

Fjalët e Urta 21:13

SOS: Shëndeti dhe Jetëgjatësia

Në zonat e varfra, shëndeti i grave dhe vajzave ndodhet shpesh në fund të listës së përparësive të vëmendjes qeveritare. Jetëgjatësia është shkurtuar dramatikisht për milionat e lindur në kombet në zhvillim, kryesisht për shkak të problemeve të mëposhtme të parandalueshme.

Mungesa e pranisë së ujit të sigurt

783 milionë njerëz në mbarë botën jetojnë pa privilegjin e ujit të pijshëm të sigurt, sipas OKB-së. Sëmundjet e lidhura me ujin janë vrasësi i dytë më i madh i fëmijëve, duke shkaktuar një humbje jete çdo tetë sekonda. Rreth 5 milionë burra, gra dhe fëmijë vdesin çdo vit pasi kanë pirë ujë të pasigurt. Më poshtë janë rradhitur vetëm disa prej pasojave të mundshme:

- *Skistosomiaza* [e quajtur edhe *bilharzia*] është sëmundje parazitore shkaktuar nga uji i ndotur në sipërfaqe, endemik në 74 vende. Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSh)* raportoi se **243 milionë** njerëz kanë kërkuar trajtim për këtë në vitin 2011. Rreth 20 milionë vuajtën pasoja të rënda si dobësi veshkore dhe kancer në fshikë.

- *Trakoma* ka verbuar gjashtë milionë njerëz. Studimet tregojnë se furnizimi i duhur me ujë mund t'i rrallojë me **25%** infektimet e trakomës.
- *Ethet e tifos*, të cilat prekin çdo vit rreth 12 milionë njerëz, janë infektim bakterial i shkaktuar nga kapërdimi i ushqimit ose ujit të ndotur.
- *Fluoroza* është sëmundje e rëndë e kockave e shkaktuar nga përqëndrimi i lartë i fluorit të gjendur në mënyrë natyrale në ujërat tokësore. Ajo është endemike në të paktën 25 vende anembanë globit, duke prekur dhjetëra miliona njerëz.

Tuberkulozi. *Zë vendin e dytë pas HIV/SIDA-s si vrasësi më i madh në botë si pasojë e një shkaktari të vetëm infektues.* Kjo sëmundje është një nga tre shkaktarët kryesorë të vdekjes për femra të moshës 15-44 vjeç, dhe një vrasës kryesor mes atyre që jetojnë me HIV-in. Përafërsisht 8.7 milionë njerëz u sëmurën me tuberkuloz në vitin 2011. Në disa pjesë të botës, damka që i bashkëngjitet TB-së çon gjithashtu në izolim, braktisje dhe divorc.

Malaria i merr jetën një fëmije çdo minutë në Afrikë, ndonëse është e parandalueshme dhe e kurueshme. Ajo shkakton gjithashtu shkallë të lartë dështimi tek gratë shtatzëna, si dhe shkallë vdekjeje amënore nga 10% deri në 50%. Anemia e malaries përlllogaritet të shkaktojë edhe 10,000 vdekje amënore çdo vit.

Hapa Veprimi: Shënoni Ditën e Malaries [www.worldmaliariaday.org] më 25 prill dhe ndihmoni për mposhtjen e kësaj vrasëseje globale. Ndani raporte, imazhe, video dhe media të tjera me

miqtë tuaj, të mundshme për t'u shkakruar nga Konsorciumi për Malarien [www.malariaconsortium.org]. Mbështesni fushatën “Asgjë Përveç Rrjetave” [<http://nothingbutnets.net>], një përpjekje popullore për të ngritur fonde për të “dërguar një rrjetë e shpëtuar një jetë”.

Fruthi është sëmundja më ngjitëse e njohur nga njeriu dhe vrasësi kryesor në fëmijëri në vendet në zhvillim, me rreth 900,000 vdekje në vit. Megjithatë, një e katërta e fëmijëve në këto vende nuk janë imunizuar nga fruthi.

TË USHQYERIT

Të ushqyerit e pamjaftueshëm vret më shumë njerëz çdo vit se malaria, tuberkulozi dhe SIDA sëbashku [USAID]. Dieta e papërshtatshme ndërpret rritjen e një të katërtës së fëmijëve në vendet në zhvillim.

Mungesa e Vitaminave

- ***Pamjaftueshmëria e vitaminës D vonon rritjen*** e 30% të fëmijëve në Kinë, Azinë Jugore dhe Afrikë, sipas OBSH-së; ajo gjithashtu ul rezistencën e tyre ndaj sëmundjeve dhe i bën më të cënueshëm ndaj çrregullimeve të shëndetit mendor. Një përqindje e lartë e fëmijëve kinezë dhe mongolë i ka zënë **rakitizmi**, një sëmundje që zbut kockat për shkak të pamjaftueshmërisë së vitaminës D.
- ***Vitamina A: Eshtë përlogaritur se çdo vit 670,000 fëmijë do të vdesin dhe 350,000 do të verbohen*** për shkak

të mungesës së një sasive të vogël të vitaminës A në dietën e tyre. Helen Keller International ka perlllogaritur se 4.4 milionë fëmijë parashkollorë janë tashmë të verbër nga kjo mungesë, 40% e të cilëve ndodhen në Indi. Pamjaftueshmëria e Vitaminës A rrit gjithashtu rrezikun e vdekshmërisë amënore.

- **Hekuri:** Mbi 30% e popullsisë në botë, një numër marramendës prej dy miliard njerëzish, janë **anemikë**, kryesisht për shkak të pamjaftueshmërisë së hekurit. Anemia për shkak të pamjaftueshmërisë së madhe të hekurit është shkaktare e 20% të **vdekjeve amënore**.
- **Pamjaftueshmëria e jodit** është një ndër shkaktarët kryesorë globalë të vonimit të parandalueshëm **mendor dhe dëmtimit të trurit**.

VDEKSHMËRIA FOSHNJORE DHE FËMINORE

Çdo ditë **10,000** foshnja lindin të vdekura dhe 10,000 të sapolindur vdesin brenda një muaji nga dita e lindjes. Më shumë se nëntë milionë vdesin çdo vit para se të bëhen 5 vjeç, mbi një të treta për shkak të *kequshqyerjes*. Gjashtë milionë prej këtyre vdekjeve të fëmijëve janë të parandalueshme. Në Afrikën nënsahariane, një në tetë fëmijë vdes para ditëlindjes së pestë, pothuajse njëzetfishi i mesatares së rajoneve të zhvilluara. [UNICEF]

Diarrea ka vrarë më shumë fëmijë 10 vitet e fundit sesa të gjithë njerëzit e vrarë në konfliktet e armatosura që prej Luftës së Dytë Botërore. Ajo mbetet vrasësja e dytë më e madhe për fëmijët nën pesë vjeç, duke shkaktuar vdekjen e 1.8 milionë fëmijëve çdo vit. [UNICEF]

Vendet me vdekshmërinë më të lartë foshnjore janë **Afganistani** me 119 vdekje për çdo 1000 lindje të gjalla, e më pas **Nigeri** (108 vdekje), **Mali** (107 vdekje), **Somalia** (102) dhe **Republika e Afrikës Qendrore** (95). Krahasoni këto shkallë vdekshmërie me Monakon, vetëm 1.8 vdekje për 1000 lindje dhe Japoninë me vetëm 2.2, të ndjekur nga afër nga Bermuda, Singapori dhe Suedia. [Geoba.se, përllogaritje për vitin 2013]

JETËGJATËSIA E PRITSHME PËR GRATË*

“Përllogaritje për vitin 2013”

10 Vendet me jetëgjatësi më të shkurtër

• Afrika e Jugut	48.5
• Svazilanda	49
• Çadi	49.8
• Afganistani	51
• Guinea Bissau	51.1
• Zimbabveja	51.7
• Republika e Afrikës Qendrore	51.8
• Namibia	51.9
• Lesotho	52
• Mozambiku	52.8

10 Vendet me jetëgjatësi më të lartë

• Monako	93.8
• Makau	87.5
• Japonia	87.4
• Singapori	86.2
• San Marino	85.8

• Hong Kongu	85.1
• Guernsi	85.0
• Andora	84.7
• Franca	84.7
• Italia	84.6

*Burimi: Libri i Fakteve Botërore, CIA, 2012 (CIA World Factbook, 2012)

VENDE NGA AFËR

- **Afganistan:** Një ndër vendet më të rrezikshme në botë për gratë shtatzëna dhe fëmijët e vegjël. Çdo 30 minuta, një grua afgane vdes gjatë lindjes së fëmijës. Gratë afgane vuajnë gjithashtu një prej shkallëve më të larta të tuberkulozit në botë. Një në tre gra vuan nga dhuna fizike, psikologjike ose seksuale. 70%-80% përballen me martesat e detyruara. [OBSh & Rrjetet e Integruara të Informacionit Rajonal]
- **Kamerun:** Një në katër femra i nënshtrohen “hekurosjes së gjoksit” ose “sheshimit të gjoksit”, shtypjes dhe masazhimit të gjoksit të një vajze në pubertet, duke përdorur mjete të forta ose të nxehta, në përpjekje për të ndaluar zhvillimin e tij të mëtejshëm ose zhdukjen. Meqenëse në disa zona mendohet se vajzat gjoksi i të cilave ka filluar të rritet janë gati për marrëdhënie seksuale, mamatë që e kryejnë këtë praktikë thonë se është një mënyrë për të parandaluar ngacmimin e vajzave ose shtatzëninë e parakohshme; ato thjesht po mbrojnë nderin e familjes. Mjeti më i përdorur për hekurosjen e gjoksit është një dërrasë për shtypje, zakonisht e përdorur për shtypjen e ushqimit. Mjete të tjera të përdorura përfshijnë gjethe, banane,

lëvore arrëkokosi, gurë për bluarje, garuzhda, shpatulla dhe çekiç e nxehur mbi qymyr.¹

- **Kinë:** Për shkak të politikës së vazhduar të “fëmijës së vetëm”, lënia pas dore e pasardhëseve femra është e dukshme në mënyrë dramatike. Sipas OBSH-së: “Në shumë raste, nënat ka më shumë gjasa të dërgojnë djemtë sesa vajzat në qendra shëndetësore, veçanërisht tek mjekë privatë, dhe djemtë mund të trajtohen në një fazë më të hershme të sëmundjes së vajzat.” Gra shtatzëna në Kinë janë detyruar të kryejnë aborte në muajin e tetë e madje edhe në muajin e nëntë. *[Shikoni gjithashtu “Statistika Jetësore – Vrasja e Foshnjave të Lindura dhe të Palindura Femra”]*
- **Indi:** Sipas të dhënave të OKB-së në vitin 2012, India është vendi më i rrezikshëm në botë për të qenë foshnjë femër. Një femër indiane e moshës 1-5 vjeç ka 75% më shumë të ngjarë të vdesë se një djalë indian. Sipas UNICEF-it, 55 milionë fëmijë nën moshën pesë vjeç në Indi janë nënpenhë. Në shumë shtëpi indiane, femrat janë pjesëtarët e fundit të familjes që ulen të hanë. Shpesh ato mbijetojnë me tepricat. Pothuajse gjysma e grave indiane 15-49 vjeç janë anemike për shkak të kequshqyerjes, gjë që çon gjithashtu në shkallë tepër të larta vdekshmërie amënore.² *[Shikoni gjithashtu “Statistika Jetësore – Lindja e Fëmijëve”]*
- **Uzbekistan:** Sipas raporteve nga një sërë burimesh në vitet 2011 dhe 2012, përfshirë BBC dhe Moscow Times, abortet dhe sterilizimet e detyruara janë pjesë e politikës së tanishme

1 <http://lindaraftree.com/2012/06/14/new-research-on-the-practice-of-breast-flattening-in-cameroon/>

2 <http://health.india.com/diseases-conditions/international-womens-day-2013-arent-you-ashamed-to-be-indian/>

në Uzbekistan për gratë me dy a tre fëmijë, si mënyrë për të zbatuar me detyrim kontrollin e popullsisë dhe për të përmirësuar shkallën e vdekshmërisë amënore.³

*Shënim: Një pjesë e madhe e të dhënave në këtë pjesë vijnë nga Organizata Botërore e Shëndetësisë.

3 <http://www.bbc.co.uk/programmes/b01fjx63>; <http://www.themoscowtimes.com/news/article/uzbeks-face-forced-sterilization/401279.html>

SOS: Vrasjet për “Nder” – Mosdënimi për Vrasje

5,000 deri në 20,000 gra vdesin çdo vit nga duart e të afërmeve që e konsiderojnë sjelljen e tyre të papërshtatshme ose të papranueshme. Numri i saktë i vrasjeve për “nder” në botë është i vështirë për t’u përcaktuar meqenëse shumica e vdekjeve bëhen në atë mënyrë që të duken si aksidente. Viktimat janë qëlluar me gurë, goditur me thikë, mbytur, djegur, u kanë hequr kokat, janë vrarë me korent ose janë varrosur të gjallë. Të ashtuquajturat krime të tyre mund të kenë qenë gjëra të vogla si shoqërimi me dikë pa leje ose thjesht biseda me një burrë ose madje gatimi i keq. Në kultura ku burrat nuk dënohen për marrëdhënie krejtësisht të jashtëligjshme, gratë humbin jetën pas thashethemit më të vogël për sjellje të papërshtatshme. Edhe viktimat e përdhunimeve mund të hiqen qafe nga familjet e tyre që mund të ndjehen të turpëruara. Vrasje të tilla janë raportuar në 26 vende, shumicën e rasteve në kultura me shumicë muslimane, por edhe në komunitete hinduiste, shike dhe të krishtera. Në vijim janë paraqitur raste përfaqësuese të vrasjeve për “nder”:

- Një nuse **egjiptiane** u sulmua nga i ati gjatë muajit të mjalitit meqenëse ishte martuar me një burrë që ai nuk e miratonte. Pasi i preu kokën vajzës, ai i bëri paradë gjithë krenari nëpër rrugë.
- Një nënë në **Pakistan** po flinte pranë foshnjës së saj tremuajshe kur i shoqi e qëllloi dhe e vrau. Një fqinj e kishte informuar se kishte parë një burrë pranë arës ku ajo punonte.
- Në mars 2012, agjencia Rojters (Reuters) raportoi se pranë qytetit **iraken** të Kirkikut, një burrë i kishte lagur vajzat e tij adoleshente me ujë të valuar dhe i kishte qëlluar. Dy nga të treja vdiqën. Gjatë mbrojtjes, burri deklaroi në gjykatë se dyshonte se vajzat kishin kryer marrëdhënie seksuale. Kontrollët mjekësore treguan se vajzat ishin të virgjëra.¹ Ai u dënua me dy vjet burg. Sipas një raporti të një shërbese të të Drejtave të Njeriut në Irak, 249 gra u vranë në vitin 2010; shumë prej krimeve ishin për “nder”.
- Një grua e re në **Jordani** u largua nga shtëpia për t’u martuar me burrin që donte, pa lejen e familjes. Pak vite më vonë, e motra u largua gjithashtu për t’u bashkuar me të. Vëllezërit e tyre e zbuluan ku po jetonin vajzat, u futën në shtëpinë e tyre dhe i masakruan për vdekje. Rasti ndodhi vetëm një ditë pasi parlamenti në Jordani rrëzoi një projektligj për dhënien e dënimeve më të ashpra për krime të tilla. Disa gra jordaneze kanë zgjedhur të qëndrojnë në burg edhe pas kryerjes së dënimit në vend që të kthehen pranë familjeve të tyre dhe të përballen me dhunë ose vdekje në duart e familjarëve të tyre.
- Në **Mbretërinë e Bashkuar**, policia regjistroi 2,800 sulme për “nder” në vitin 2011, 47% më shumë se në vitet e mëparshme.¹

¹ <http://www.bbc.co.uk/news/uk-16014368>

Mesatarisht, të paktën një grua vdes çdo muaj. Këto krime ndodhin pothuajse vetëm mes familjeve aziatike ose atyre të Lindjes së Mesme, shpesh kur gratë e tyre kërkojnë pavarësi më të madhe ose duket sikur përqafojnë vlera perëndimore. Për shembull, ato mund të refuzojnë një martesë me mblesëri ose mund të veshin rroba perëndimore. Në Britaninë e Madhe kriminelët ndiqen penalisht, por në disa vende vrasje të tilla janë të pranueshme për kulturën dhe mund të marrin vetëm dënime të lehta ose mund të mos dënohen fare (shikoni pjesën e mëposhtme rreth ligjeve në vende të ndryshme).

- Duke shpërfillur përgjërimet e vajzës së tij 14-vjeçare për t’ia kursyer jetën, Mehmet Halitogullari në **Turqi** i vuri një tel rreth qafës dhe e mbyti—gjoja për t’i kthyer nderin familjes pasi vajza ishte rrëmbyer dhe përdhunuar. “Vendosa ta vras meqenëse na ishte njollosur nderi”, – citon gazeta *Sabah* babain e vajzës. Një mijë gra u vranë në vitin 2009, shumica të goditura me thikë ose me armë nga pjesëtarët e familjes. Grupet e të drejtave të grave besojnë se një masë e madhe ishin vrasje për “nder”.
- “Çdo vit rreth 40 gra **palestineze** vriten nga etërit dhe vëllezërit e tyre”, – shkruan Geraldine Brooks në librin e saj “Nëntë Pjesë të Dëshirës”; “ato akuzohen për seks paramartesor ose jashtëmartesor. Shpesh gratë digjen pas vrasjes, kështu që vrasja konsiderohet aksident. Vrasësi bëhet hero lokal.”²
- Të ashtuquajturat krime për nder janë ndoshta më të zakonstat në **Pakistan**. Të paktën 943 gra u vranë në vitin 2011 për gjoja përfilitjen e nderit të familjeve të tyre, sipas Komisionit të të Drejtave të Njeriut në Pakistan. Shkalla e vrasjeve po rritet çdo vit gjersa gra të tjera kërkojnë divorc prej burrave

2 Geraldine Brooks, *Nine Parts of Desire* (New York, Doubleday, 1995), fq. 49.

abuzues. Rastet e shfityrimit të përhershëm të grave për shkak të sulmeve me acid u bënë aq të zakonit sa që në vitin 2010 parlamenti pakistanez u detyrua më në fund të merrej me këtë problem duke miratuar “Ligjin e Kontrollit të Acidit dhe Parandalimit të Krimeve me Acid”. Megjithatë, vetëm 10% e rasteve përfundojnë në gjyq dhe shumica e sulmuesve e shmangin dënimin duke paguar autoritetet.³

Rikthimi i Virgjërisë

Aq i ashpër është ndëshkimi i vajzave muslimane që humbin virgjërinë para natës së martesës sa që shumë vajza tani kërkojnë operacion për të rregulluar shenjat e rrezikut. Në fakt, Shërbimi Shëndetësor Kombëtar Britanik e përfshin këtë procedurë në gamën e tij të shërbimit të përkujdesjes falas, financuar nga taksapaguesit. Vajza të tjera i nënshtrohen operacionit në klinika private shëndetësore, me kosto deri në \$6,000.⁴ Një doktor në Harley Street thotë se kanë dy ose tre pacientë të tillë në ditë. Fenomeni, gjithsesi, nuk kufizohet vetëm në Mbretërinë e Bashkuar. Një kërkim në internet zbulon se procedura ofrohet haptazi në vende të tjera si Indi dhe Iran dhe ka shumë të ngjarë të kryhet fshehurazi në një shumicë vendesh.

LIGJET RRETH “KRIMEVE TË NDERIT” NË SHTETET ARABE

Kodet penale arabe në një sërë vendesh vazhdojnë të dhunojnë drejtpërdrejt të drejtat e grave në dy fusha madhore: zemërbutësia

3 <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17676542>

4 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1298684/Surge-virginity-repair-operations-NHS.html>

ndaj atyre që akuzohen për “krime nderi” dhe heqjet e akuzave kundër përdhunuesve që martohen me viktimat e tyre.

Shumica e ligjeve të mëposhtme kanë të bëjnë me trajtimin e atyre që vrasin ose lëndojnë të tjerët pasi i gjejnë duke kryer aktin e tradhtisë me partnerin/en ose bashkëshortin/en e këtyre të parëve. Në shumë raste, vrasësi ose përjashtohet nga dënimi ose merr dënim shumë të shkurtër. Vrasjet e kryera gjatë situatave të tjera të konsideruara imorale nuk diskutohen. [Shikoni gjithashtu STATISTIKA JETËSORE – Pabarazitë Gjinore]

ALGJERI

“Vrasja, plagosja dhe rrahja do të falen nëse kryhen nga bashkëshorti/ja ndaj bashkëshortit/es ose ndaj partnerit/es të tij/saj kur e zë gjatë aktit të shkeljes së kurorës.” [Kodi Penal Neni 279]

IRAK

Neni 409 i kushtetutës së kësaj qeverie e ul dënimin për vrasje në një maksimum prej tre vjetësh nëse një burrë “e zë gruan e tij ose njërën prej femrave nën varësinë e tij në gjendje shkelje kurore ose e gjen në shtart me një partner dhe e vret menjëherë ose vret njërin prej tyre”. Megjithatë, familjet shpesh i mbulojnë këto krime, duke i paraqitur vdekjet si vetëvrasje ose aksidente, dhe gjykatat janë dorëlehta.

Ligji shfajëson tërësisht një burrë që vret ose përpiket të vrasë një person tjetër që ka përdhunuar ose kryer marrëdhëni seksuale me detyrim me një të afërm me lidhje gjaku me vrasësin. Duke vazhduar më tej, në mbrojtje të vrasësit, nëse merret hak ndaj tij, hakmarrja do të konsiderohet rrethanë rënduese.

Neni parashikon gjithashtu se kur një burrë vret gruan e tij ose një të afërm nga gjaku për arsye nderi dhe pastaj vret një person tjetër që fyen vrasësin dhe akuzon për çnderim, krimi i dytë do të ketë rrethanë lehtësuese. Kushdo që vret hakmarrësin e mësipërm do t'i nënshtrohet dënimit me vdekje.

JORDANI

Ky vend jep dënime të ulura për burrat që vrasin gratë e tyre ose pjesëtare femra të familjes nëse i kanë sjell çnderim familjes. Nganjëherë familjet përdorin djemtë nën moshën 18 vjeç meqenëse minorenët e kryejnë dënimin vetëm në burgje riedukimi për të rinjtë dhe lirohen me dosje kriminale të pastër kur mbushin 18 vjeç.

“Ai që e zë gruan e tij ose një prej femrave të tij të jashtëligjshme duke shkelur kurorën me një tjetër dhe vret, plagos ose lëndon njërin prej tyre ose të dy, përjashtohet nga çfarëdo lloji dënimi. Ai që e zë gruan e tij ose një prej paraardhësve, pasardhësve ose motrave të tij në një shtrat të jashtëligjshëm dhe vret, plagos ose lëndon njërin prej tyre ose të dy, përfiton ulje dënimi.” [Kodi Penal, Neni 340]

Neni 98 i kodit është përdorur gjithashtu në mbrojtje për vrasjet e “nderit”. Ai lejon ulje dënimi për një kriminel që kryen një krim në një “gjendje tërbimi të madh” si rrjedhojë e një veprimi të jashtëligjshëm dhe të rrezikshëm nga ana e viktimës. *Nuk është e nevojshme që vrasja të provokohet nga prova të dukshme të pakujdesisë seksuale; praktikisht, thjesht dyshimi ose thashethemi për veprimin e “jashtëligjshëm dhe të rrezikshëm” të një gruaje mund të jetë provë e mjaftueshme për gjykatat.* Dënimi, kështu, mund të hiqet ose të ulet në tre deri në gjashtë muaj të shkurtër në burg.

KUVAJT

“Ai që e zë gruan e tij në aktin e kurorëshkeljes ose zë vajzën, mamanë ose motrën në aktin e marrëdhënies seksuale me një burrë dhe menjëherë e vret atë ose burrin që po shkel kurorën ose po kryen marrëdhënie seksuale me të, ose i vret të dy, do të dënohet me burg për një periudhë prej *jo më shumë se tre vjetësh* dhe një gjobë prej jo më shumë se 3,000 dinarësh ose me njërin nga këto dy dënime. [Kodi Penal, Neni 153]

LIBI

“Kushdo që e zë gruan, vajzën, motrën ose mamanë e tij në aktin e kurorëshkeljes ose marrëdhënies së jashtëligjshme seksuale dhe menjëherë e vret atë ose partnerin e saj, ose të dy, në përgjigje ndaj sulmit që i ka prekur nderin ose nderin e familjes, do të dënohet me dënim me burg. Nëse akti çon në plagosje të rëndë ose serioze të personave në fjalë në këto rrethana, dënimi do të jetë me burgim për jo më shumë se dy vjet. Thjesht rrahja ose lëndimi i lehtë në këto rrethana nuk do të dënohet.” [Kodi Penal, Neni 375]

MAROK

“Vrasja, plagosja dhe rrahja janë të falshme nëse kryhen nga një bashkëshort ndaj gruas së tij si dhe ndaj bashkëpunëtorit në rastin kur kapen në aktin e kurorëshkeljes. [Kodi Penal Neni 418]

OMAN

“Ai që e zë gruan e tij duke kryer kurorëshkelje ose zë mamanë, motrën ose bijën e tij në një shtrat të jashtëligjshëm, dhe menjëherë e vret ose plagos atë dhe/ose personin që po shkel kurorën me të ose ndodhet në shtrat me të, *mund të shfajësohet ose mund*

të marrë dënim të kufizuar sipas dispozitave të nenit 109 të këtij ligji.” [Kodi Penal, Neni 252]

AUTORITETI PALESTINEZ

Në Rripin e Gazës dhe Bregun Perëndimor, besohet se tre deri në katër gra vriten çdo muaj në emër të ruajtjes së nderit. Autoriteti Palestinez ndjek ligjin jordanez i cili jep dënime të ulura për vrasjen e grave ose të femrave të farestit nëse sjellin çnderim në familje.⁵

SIRI

Nën ligjin sirian, një vrasje për “nder” gjithmonë është menduar se ofron “rrethana lehtësuese” për vrasjen. Megjithatë, një ligj i ri eliminoi artikullin 548 të Kodit Penal, i cili ndalonte dënimin e burrave të shpallur fajtorë për vrasje “nderi”, dhe kërkoi dënim me burg për të paktën dy vjet.

Prapëseprapë, neni 192 i kodit penal sirian lehtëson shfajësimin e atyre që kryejnë krime nderi, duke u siguruar gjyqtarëve një sërë mundësish për dënime të ulura, si paraburgim ose burgim afatshkurtër, në rastet e vrasjeve të bazuara në qëllime nderi. Për ta mbyllur, neni 242 kodit i lejon gjyqtarët ta ulin dënimin si për burrat ashtu edhe për gratë nëse një vrasje është kryer në zemërim e sipër dhe është motivuar nga çfarëdo veprimi i jashtëligjshëm i viktimës.

Aktivistët thonë se rreth 200 gra vriten çdo vit në raste nderi nga burra që presin trajtim dorëlehtë nga ligji.

5 http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2010-07-11/india/28318807_1_honour-killings-family-honour-reports-by-human-rights

JEMEN

“Nëse një burrë vret gruan e tij dhe këdo që po kryen imoralitet me të në momentin e kurorëshkeljes, ose nëse i sulmon në një mënyrë që shkakton vdekje ose invaliditet, mundësia për *kisa*⁶ bie; bashkëshorti do të dënohet me burg për një periudhë jo më të gjatë se një vjeçare ose *gjobë*. Ky vendim gjen vend edhe për personin që zë një prej paraardhëseve, pasardhëseve ose motrave në aktin e imoralitetit seksual të jashtëligjshëm.” [Neni 232 i ligjit nr.12/1994]

HAPA VEPRIMI

Shikoni faqen në internet rreth “Vrasjeve me Bazë Gjinore” (Gendercide) dhe fushatat “Ndaloni Vrasjet për Nder” (Stop Honor Killings); faqet e internetit janë rradhitur në Shtojcën 2 nën “Vrasjet për Nder”. Mund t’u referoni miqve faqen në Facebook: International Campaign Against Honour Killings (Fushata Ndërkombëtare Kundër Vrasjeve për Nder).

***“Por Zoti është akoma në tempullin e tij të shenjtë;
ai sundon akoma nga qielli. Ai sheh me kujdes
gjithçka që ndodh këtu mbi tokë. Ai i vë të drejtët
dhe të këqinjët në provë; ai i urren ata që
e duan dhunën.”***

Psalmi 11:4,5; The Living Bible (Bibla e Gjallë)

6 *Kisa* do të thotë shpagim fizik për plagë të shkaktuara ose, në rastin e vrasjes së qëllimtë, vrasje e vrasësit.

SOS: Varfëria

Gratë përfaqësojnë një përqindje në raport të zhdrejtë me të varfërit e botës dhe janë gjithashtu grupi i të varfëruarve me rritjen më të shpejtë. Pothuajse gjysma e popullsisë së botës jeton me më pak se \$2 në ditë dhe 1.2 miliard njerëz jetojnë në varfëri të plotë, me vështirësi të skajshme për të mbijetuar me më pak se \$1.25 në ditë. 70% e tyre janë gra.

Një në tetë persona ndeshet me urinë. 24,000 vdesin çdo ditë nga uria dhe tre të katërtat janë fëmijë nën pesë vjeç. 925 milionë të tjerë vazhdimisht ushqehen pamjaftueshmërisht; mbi 25% e të gjithë fëmijëve në vendet në zhvillim janë nën peshë.

- Përafërsisht 1.3 miliard njerëz nuk kanë burim të besueshëm energjie elektrike dhe në vitin 2015 afërsisht 2.7 miliardë njerëz nuk do të kenë prani të shërbimit të duhur sanitar.
- Shtatëdhjetë përqind e njerëzve më të varfër në vendet në zhvillim jetojnë në zona fshatare, dhe gratë janë veçanërisht të pafavorizuara. Nëse do të kishin mundësi të njëjta me burrat për tokë, teknologji, shërbime financiare, shkollim dhe tregje, numri i njerëzve të uritur do të ulej me 100-150 milionë njerëz.

- Situata ekonomike për gratë në shumë shoqëri në zhvillim shpesh përkeqësohet në mënyrë të theksuar kur bëhen të moshuara, vejusha ose invalide, meqenëse u mungojnë sistemet e mbështetjes. Gratë e varfra bëhen të cënueshme ndaj lloj-lloj abuzimesh dhe shfrytëzimesh.

[Burimet: Programi Botëror i Ushqimit, FAO, IFAD, UNICEF, OBSH, OKB]

Mungesa e Strehimit

Askush nuk e di sa njerëz në botë nuk kanë një vend që mund ta quajnë shtëpi, por mendohet të jenë 100 deri në 200 milionë. 33% e grave anembanë globit ose janë të pastreha ose jetojnë në banesa të papërshtatshme, psh në lagje të varfra. Ka pasur gjithashtu rritje të familjeve ku drejtojnë gratë, rreth 33% në mbarë botën dhe nga 45% deri në 50% në disa pjesë të Afrikës dhe Amerikës Latine. Megjithatë gratë ka më pak gjasa të kenë punësim të qëndrueshëm dhe shumica paguhen më pak se kolegët burrat. Meqenëse u mungojnë punësimi i qëndrueshëm dhe titujt e pronësisë, ose banesa që mund t'i ofrojnë si dorëzani, 75% e grave në botë nuk mund të marrin kredi bankare zyrtare. [Shelter 2.0]

Varfëria, papunësia dhe mungesa e strehimit të përballueshëm janë tre arsye madhore për rritjen e numrit të atyre që flenë jashtë nëpër qytete. Evropa nuk bën përjashtim. Vetëm në Londër ka rreth 6,400 njerëz që flenë nëpër rrugë, dyfishi i numrit të gjashtë viteve më parë. Mes grave që ndodhen në këtë situatë përfshihen emigrante, punëtore seksi dhe gra me punë të paqëndrueshme, madje edhe profesioniste. Pak vende, për të mos thënë fare, kanë streha ose qendra të mjaftueshme krizash.

Shtimi i Lagjeve të Varfra

Një miliard njerëz, një në shtatë prej nesh, jetojnë në lagje të varfra. Prirja për t'u shpërngulur nga zonat fshatare drejt atyre qytetase ka bërë që qytetet të shtohen me 200,000 banorë të rinj çdo ditë. Sipas OKB-së, në vitin 2030 dy miliardë njerëz do të banojnë në lagje të varfra. Ata që nuk arrijnë të gjejnë punë zakonisht zптоjnë vendbanime të tejmbushura me kasolle me cilësi të ulët, higjienë të papërshtatshme, ujë të pasigurt dhe pa siguri për të ardhmen. Gratë shpesh mbartin barrën e vuajtjes për të siguruar për familjet e tyre.

Skllavëria në Bazë të Prejardhjes

Mijëra njerëz në **Afrikën Perëndimore** lindin sot në një klasë ose kastë skllëvërish në shoqëri, të konsideruar prej të tjerëve si fundi i shkallës shoqërore. Zakonisht kjo lloj skllavërie ka egzistuar prej brezash të tërë dhe ka rrënjë të thella. Pjesëtarët e grupeve të tilla diskriminohen, nuk lejohen të trashëgojnë ose zotërojnë prona apo të martohen jashtë kastës skllavërore. Fëmijët e lindur nga lidhje të tilla u përkasin zotërinjve të tyre, të cilët mund t'i dhurojnë si t'u pelqejë atyre. Ndonëse skllavëria u kthye në shkelje penale në **Niger** në vitin 2003, shumë vajza të reja dhe gra me prejardhje skllavërore shiten nga zotërinjtë e tyre për t'u bërë konkubina ose skllave të burrave të pasur, të njohura si “*Wahaya*” ose “gra të pesta”. Në **Mauritani**, qindra mijëra pjesëtarë të popullit hratin përbëjnë “kastën kryesore të skllëvërve”, zakonisht pronë e Arapëve të Bardhë (White Moors) të elitës drejtuese. Gratë diskriminohen dyfish, qoftë si pjesëtare të kastës ashtu edhe si gra, duke u rrahur dhe përdhunuar vazhdimisht nga zotërinjtë e tyre. Skllavëria në bazë të prejardhjes egziston akoma edhe në **Malin** verior, ndonëse vendi e hoqi zyrtarisht skllavërinë në vitet '60. [Shoqata Kundër Skllavërisë]

Indi: 44 përqind e njerëzve jetojnë nën vijën e varfërisë prej \$1 në ditë. Dalitët e Indisë, të njohur më parë si “të paprekshmit”, janë më të varfrit e të varfërve dhe gratë dalite janë veçanërisht të shtypura. Shumë detyrohen të bëjnë punët më të ulta, si pastrimi me dorë i banjove. Mbi një milion gra janë punësuar për të hequr jashtëqitje nga banjot dhe tubacionet e thara, për disa qindarka në ditë. Vetëm në gusht të vitit 2012 u miratua “Ligji i Ndalimit të Punësimit të Pastruesve me Dorë dhe i Rehabilitimit të Tyre” nga Parlamenti i Indisë. Megjithatë, grave dalite vazhdohet t’u mohohen të drejtat dhe ato abuzohen vazhdimisht haptazi. Janë gjetur raste edhe të heqjes së organeve të grave dalite, si psh të veshkave, pa dijeninë dhe miratimin e tyre.

Femrat që Punojnë në Emigrim

Femrat që Punojnë në Emigrim janë shtuar dhe tashmë përbëjnë 50% a më shumë të forcës punëtore prej 214 milionësh anëmbanë globit. Sipas Departamentit të Grave në OKB, gratë zakonisht lënë shtëpitë për t’u bërë punëtore emigrante, por shpesh gjenden tejet të shfrytëzuara. Ato shpesh nuk mund të përdorin shërbimet shoqërore dhe mbrojtjen ligjore dhe u nënshtrohen keqtrajttimeve të tilla si kushtet e këqija të punës dhe jetesës, pagat e ulta, mbajtja e jashtëligjshme e pagave dhe largimi i parakohshëm nga puna ndonëse mund të jenë duke dërguar para në shtëpi për të mbështetur familjet e tyre. [Shikoni gjithashtu “Statistika Jetësore – Refugjatët”]

PAMJE TË SHPEJTA NËPËR BOTË

- Gratë në **Afrikë** dhe **Azi** ecin mesatarisht 6 kilometra për të të marrë ujë. Kjo nevojë ka çuar në shumë raste të dëmeve të përhershme në shëndetin e tyre, përfshirë deformimet e

kurrizit dhe të legenit, si dhe dhe reumatizmen degjeneruese. Një shkarkim uji për tualetin është sa sasia e ujit që një njeri i zakonshëm harxhon në ditë për larje, pastrim, gatim dhe pirje në botën në zhvillim.

- Varfëria mund të pushtojë pavarësisht sa fort punon një person. Në **Afrikën nënsahariane**, gratë janë përgjegjëse për 70-80% të prodhimit ushqimor të familjes. Një përqindje e lartë kanë punë krahu, ndërsa vetëm një përqindje shumë e ulët kanë punë të kualifikuar me pagë të lartë.
- 12 vendet e renditura në fund të Treguesit të Zhvillimit Njerëzor (UN Human Development Index) nga OKB-ja, i cili vlerëson shëndetin, shkollimin dhe të ardhurat e përgjithshme, janë të gjitha në Afrikë. [UNDP]
- **Vendet e Amerikës Latine dhe Karaibeve** kanë patur rritje të mëdha ekonomike që kanë ulur nivelin e varfërisë, por nevojat janë më problematike në zonat fshatare, veçanërisht mes banorëve vendas. Ndryshimi mes shumë të pasurve dhe shumë të varfërve është i dukshëm.
- **Bolivia, Paraguaji and Gujana** mendohet të jenë tre vendet më të varfra të Amerikës së Jugut; **Haiti** mbetet më i varfri i Karaibeve.
- Në **Evropë** kriza ekonomike ka goditur fort. Sasia e ushqimit të shpërndarë njerëzve në Evropë nga Kryqi i Kuq ka arritur nivele të papara që prej Luftës së Dytë Botërore. **Bullgaria** dhe **Spanja** janë prekur në mënyrë të veçantë. Varfëria në lëndë djegëse po rritet gjithashtu. Sipas një sondazhi me 1,000 familje në **Mbretërinë e Bashkuar** në vitin 2013, një ndër katër familje duhet të zgjidhnin mes ushqimit dhe ngrohjes.

Ka më shumë njerëz që vdesin për shkak të të jetuarit në një shtëpi të ftohtë sesa ata që vdesin në aksidente rrugore çdo vit.

- **Azia Jugore** përmban përqendrimin më të madh të njerëzve vazhdimisht të varfër në botë. Më shumë se 500 milionë jetojnë me më pak se \$1.25 në ditë, sipas Bankës Botërore. Një e treta jetojnë në **Indi**, ku 60% e grave janë vazhdimisht të varfra, shumica e pjesës tjetër ndodhen në **Nepal, Bangladesh** dhe **Pakistan**. Ndonëse një numër i konsiderueshëm punojnë, ato janë zakonisht pa tokë ose pothuajse pa tokë dhe pjesëtare pakicash—kastash, fisesh ose pakicash kombëtare me status të ulët. Mundësitë e punësimit për gratë priren të jenë të kufizuara.

Të paktën 153 milionë dollarë janë harxhuar sot për produkte për humbjen e peshës në ShBA. Rreth 30 milionë dollarë do të kishin ushqyer më të varfrit e botës.

HAPA VEPRIMI:

Bëhuni pjesë e fushatave të WarOnWant.org, të cilat luftojnë kundër varfërisë globale, si ato që kërkojnë të drejtat e njeriut për punëtorët në fabrika dhe punishte shfrytëzuese.

Shumë misione të krishtera do ta mirëprisnin mbështetjen tuaj për projekte që fuqizojnë gratë e varfra, si skemat e mikrofinancimit dhe trajnimet për punë.

Hidhini një sy www.WorldHunger.org dhe faqeve të tjera për statistikat rreth urisë në botë—fantastike për t'u ndarë me grupe.

Klikoni tek thehungersite.org çdo ditë për të dhënë ushqim falas.

*“Mbroni të dobëtin dhe jetimin, sigurojini drejtësi
të vuajturit dhe të varfërit. Çlironi të mjerin dhe
nevojtarin...”*

Psalmi 82:3,4

SOS: Përdhunimi si Armë Lufte dhe Ekstremizmi Fetar

Më shumë se 70% e viktimave në konfliktet e fundit kanë qenë gra dhe fëmijë, sipas Departamentit të Grave në OKB: shumë më shumë se viktimat ushtarake. Ata që arrijnë të mbijetojnë shpesh bien pre e torturave, përdhunimit, skllavërisë seksuale, prostituimit të detyruar dhe gjymtimit.

Që në fillimet e luftës, ushtarët e kanë marrë si të drejtë të tyre përdhunimin si pjesë e plaçkës së luftës. Megjithatë, dhuna seksuale ka evoluar gjithashtu, duke marrë formën e taktikës së qëllimtë e të vazhdueshme për të terrorizuar armikun gjatë konflikteve.

Në të dyja rastet, pasojat për viktimat vazhdojnë gjatë edhe pas firmosjes së marrëveshjeve të paqes: zhvendosje, shtatzani të padëshiruara, infeksione seksualisht të transmetueshme, trauma psikologjike dhe damkosje. Vajzat që janë “turpëruar”, ndonëse pa pasur faj vetë, mund të presin mohimin e familjeve të tyre, pamundësinë për vazhdimin e shkollës dhe pakësimin e rasteve për punë. E ardhmja që i pret është e zymtë. Përkujdesja për fëmijët që janë pasojë e përdhunimit përbën vështirësi shtesë.

Vetëm në vitin 2008 Këshilli i Sigurisë i OKB-së miratoi një rezolutë që i shpallte përdhunimin dhe forma të tjera të dhunës seksuale krim lufte, krim kundër njerëzimit dhe akt që përbën gjenocid.

I tmerrshëm është fakti se një grup veprimi i OKB-së zbuloi se disa nga punonjësit e ndihmave, paqeruajtësit dhe pjesëtarë të tjerë personeli humanitar vendas dhe të huaj nga 23 organizata që ata studiuin *ishin vetë përgjegjës për shfrytëzim të mëtejshëm*. Pjesëtarët e stafit kishin kryer “çdo lloj abuzimi seksual me fëmijë dhe çdo lloj shfrytëzimi të imagjinueshëm” të grave dhe vajzave që jetonin në kushte të vazhdueshme emergjence. Fëmijë duke filluar nga 6 vjeç përfshiheshin në marrëdhënie seksuale me punëtorët e ndihmave dhe paqeruajtësit, për shembull, në këmbim të ushqimit, parave, sapunit dhe artikujve të tjerë.¹

Shembujt e mëposhtëm thjesht gërvishtin sipërfaqen e shpeshtësisë së kudogjendur të dhunës seksuale gjatë luftërave dhe trazirave të kaluara dhe të tanishme. Mund të përmendeshin edhe vende të tjera si Algjeria, Bangladeshi, Sri Lanka, Somalia dhe Uganda.

Lufta e Dytë Botërore

Ushtarët japonezë që pushtuan Kinën përdhunan gra në shkallë të gjerë në vitet 1937 dhe 1938; disa thonë deri në 80,000 gra. Qindra mijëra të tjera u rrëmbyen dhe u përdorën si “gra ngushëllimi” nga japonezët gjatë viteve të luftës. Trupat ruse kanë përdhunuar afërsisht dy milionë gra në formë hakmarrjeje ndaj viktimave të shkaktuara nga gjermanët.

1 http://www.un.org/en/pseataaskforce/docs/no_one_to_turn_under_reporting_of_child_sea_by_aid_workers.pdf

Ruandë

250,000 deri në 500,000 gra dhe vajza u përdhunuan gjatë gjenocidit në Ruandë, shumë prej të cilave pësuan sulme të shumëfishta pasi u detyruan të përjetonin vrasjen e njerëzve të tyre të dashur. Gjymtimi dhe tortura shpesh pasonin. Afërsisht 20,000 fëmijë u ngjizën nga këto sulme brutale, të cilët, sëbashku me nënat e tyre, kryesisht nuk mbaheshin pranë. Shpesh edhe nënat edhe fëmijët ishin të infektuar me HIV.

Sudan: Darfur

Kombet e Bashkuara raportojnë se forcat qeveritare të Sudanit dhe trupat militare të Janxhauidit (Janjaweed) rrëmbyen mijëra civilë nga kampet e refugjatëve në Darfur për skllavëri seksi dhe punë të detyruar. Gratë dhe vajzat e rrëmbyera, madje edhe katër vjeçare, u përdhunuan vazhdimisht dhe u detyruan të punonin për ushtarët. Dhuna arriti kulmin në vitet 2003 deri në 2006. Shumë fëmijë të lindur si rrjedhojë e këtyre akteve u braktisën nga nënat e tyre që përpiqeshin të hiqnin këtë damkë. Femra të tjera u shitën për martesë të detyruara me ushtarët. Përdhunimet vazhdojnë gjersa ky libër shkruhet.

Republika Demokratike e Kongos (RDK)

Ky vend rivalizon me Afrikën e Jugut për vendin e parë për përdhunime në botë. Afërsisht 1.7 deri në 1.8 milionë gra raportuan se janë përdhunuar gjatë jetës së tyre. Më shumë se 1,100 gra në ditë raportohet të jenë përdhunuar gjatë periudhës 12-mujore 2006-2007: më shumë se 400,000 gra të moshave 15 deri në 49 vjeç. Gjashtë përqind ishin nën 16 vjeç dhe 10% ishin më shumë se 65 vjeç. Një raport i vitit 2011 tregonte se dhuna seksuale ndaj civilëve vazhdon në lindje të vendit, me mbi 25,000 përdhunime

në vit, të kryera edhe nga forcat qeveritare të sigurisë ashtu edhe nga trupat militare.² Shumë viktime pësojnë përdhunime nga grupe. Meqenëse gratë e përdhunuara konsiderohen të papastra, kjo shpesh bën që askush të mos martohet me to ose sjell braktisje prej bashkëshortëve të tyre. Viktima nganjëherë madje vritet nga familja ose komuniteti nëse ata besojnë se ajo u ka sjellë nderim.

Konfliktet Ballkanike

Sipas një raporti të Këshillit të Evropës, më shumë se 20,000 gra u përdhunan gjatë luftërave në Bosnjë-Hercegovinë dhe Kosovë në vitet '90, shumica prej tyre nga grupe. Disa viktime u detyruan të bëheshin skllave seksuale dhe u lanë shtatzanë me detyrim nga ushtritë dhe grupet paraushtarake, si pjesë e sistemit të tyre për pastrim etnik.³

2012 dhe 2013

Amnesty International raportoi se përdhunimet nga ushtarë dhe pjesëtarë të forcave të armatosura kanë ndodhur dhe ndodhin akoma në shumë zona konfliktesh, përfshirë **Malin, Çadin, Sudanin dhe RDK-në**. Të mbijetuarat e përdhunimeve janë damkosur nga komunitetet e tyre dhe nuk kanë marrë mbështetjen dhe ndihmën e duhur. UNICEF ka vënë në dukje se përdhunimi i vazhdueshëm dhe dhuna seksuale po kryhen kundër grave dhe fëmijëve në **Mjanmar (Burma)** si metodë torture dhe kontrolli, shpesh nga oficerët ushtarakë ose në bashkëpunim me ta. Sipas një studimi në shtetin minoritar Shan, 61% të incidenteve të dokumentuara të përdhunimit kanë përfshirë përdhunimet në grup. Sulmet kishin

2 <http://www.asafeworldforwomen.org/conflict/cp-africa/drcongo/725-women-in-dr-congo.html>

3 <http://www.policymic.com/articles/6618/the-balkan-war-legacy-rape-as-a-weapon-of-war>

dëshmitarë, por meqenëse u kryen në mënyrë kolektive, ushtarët nuk kishin frikë për pasojat.⁴

Femrat Ushtarake në Shërbim në ShBA

Ndërkohë nuk ka statistika të disponueshme për atë që ndodh në vende të tjera, një dokumentar i kohëve të fundit ka nxjerrë në pah faktin se më shumë se 500,000 femra ushtarake janë sulmuar seksualisht në shërbim në ushtrinë amerikane. Numri i sulmeve që iu raportuan Mbrojtjes Publike në vitin 2010 ishte 19,000. Sipas këtij departamenti, një e treta e grave sulmohen seksualisht gjatë shërbimit të tyre ushtarak. Raste të panumërta fshihen pas mureve të fshehtësisë.⁵

Cënueshmëria e Grave Refugjate

Vajzat dhe gratë që i mbijetojnë dhunës seksuale zbulojnë se zgjidhjet ligjore janë shumë shpesh të paarritshme për to, të pafrytshme ose të pasigurta. Dijenja se sistemet gjyqësore nuk i mbrojnë gratë dhe fëmijët i lejon dhunuesit të sillen si të pandëshkueshëm. Shpesh gratë e pambrojtura në kampe refugjatësh sulmohen në strehat e tyre të përkohshme, shumë prej të cilave janë pa dyer ose të pakycura. “Seksi për mbijetesë” është pasoja kur viktimat që turpërohen nga përdhunimi dhe përjashtohen nga familjet dhe komuniteti i tyre nuk shohin zgjidhje tjetër për të siguruar ushqim dhe veshmbathje. Trupat e tyre janë zotërimi i vetëm që ata kanë për të shitur.

Përveç kësaj, trajtimi mjekësor për gratë dhe vajzat që kanë pësuar përdhunim shpesh është i papërshtatshëm ose i padisponueshëm.

4 http://www.unicef.org/eapro/Child_Maltreatment.pdf

5 <http://www.christianpost.com/news/the-invisible-war-female-soldiers-reveal-epidemic-of-sexual-assault-in-military-90042/#Q5wsvUO18pKQqk5O.99>

Mosnxjerrja e identitetit të viktimave të përdhunimit që kërkojnë trajtim mjekësor mund të vihet gjithashtu në dyshim.⁶

PËRDHUNIMI DHE EKSTREMIZMI FETAR

Dekadat e fundit ka pasur një rritje shqetësuese të përdhunimit si strategji për të poshtëruar gra nga pakica fetare dhe për të bërë fekttime të detyruara. Në vendet muslimane ku seksi femër tradicionalisht nuk gëzon privilegjet që u njihen shtetasve meshkuj, gratë e krishtera janë edhe më të rrezikuara si pjesëtare të popullatës së “pafe” e të dëbuar.⁷ Kjo prirje ka qenë e dukshme në shumë vende, por ne do t’u hedhim një sy tre prej këtyre vendeve.

- **Nigeri:** Prej vitesh grupi ekstremist islamik “Boko Haram” ka kallur frikë në zemrat e krishtera duke rrëmbyer gra. Muslimanët thonë se gruaja duhet të ndjekë fenë e burrit të saj; kjo interpretohet si leje e lirë për të rrëmbyer vajza të krishtera me qëllim përdhunimi dhe martese të detyruar. Statusi fetar i vajzave pas kësaj ndryshohet nga “e krishterë” në “muslimane” në kartat e tyre të identitetit.
- **Egjipt:** Më shumë se 500 vajza të krishtera janë rrëmbyer që prej revolucionit të vitit 2011 të salafistëve (ekstremistë muslimanë sunitë), të cilët i detyrojnë vajzat të bëhen muslimane dhe më pas i martojnë me burra muslimanë pa miratimin e tyre. Këto raste janë dokumentuar nga organizata joqeveritare e krishterë “Association of Victims of Abduction and Enforced Disappearance” (AVAED) (Shoqata e Viktimave të Rrëmbimit dhe Zhdukjes së Detyruar), e cila shprehet se Ministria e Brendshme e Egjiptit ishte bashkëpunëtore në rrëmbime. Avokati i shoqatës, Said

6 <http://www.refworld.org/docid/4f310baa2.html>

7 <http://www.worldwatchmonitor.org/research/2533678>

Fayez, nxorri në pah faktin se mosha e vajzave të rrëmbyera po ulet gjithnjë e më shumë, zakonisht 13-14 vjeç. [Barnabas Fund]

- **Pakistan:** Bashkë me femrat e kastave të ulta, pakica e krishterë në Pakistan është bërë prej kohësh shënjestër e trajtimit të pashpirt e poshtërues. Gjatë viteve të fundit janë kallëzuar një numër incidentesh poshtërimi, torture dhe “parakalimi” të grave të krishtera nëpër rrugë (shumë raste të tjera nuk kallëzohen). Vajzat e reja ngacmohen gjithashtu. Zakonisht policia lokale bën një sy qorr në këto raste.

Kombet Perëndimore

Fanatizmi fetar dhe urrejtja fetare ka nxitur shtimin shqetësues të sulmeve seksuale në botën e zhvilluar. Në Australi, për shembull, një përdhunues i lindur në Pakistan dëshmoi para Gjykatës së Lartë në New South Wales se viktimat e tij nuk kishin të drejtë t’i thonin ‘jo’ (seksit me detyrim), meqenëse nuk mbanin perçe. Shahid Mehdi, një studiues musliman në Kopenhagen, shprehu pak a shumë të njëjtën gjë, duke thënë se gratë që nuk mbanin perçe po e kërkonin vetë përdhunimin.

Norvegjia dhe Suedi kanë përjetuar një epidemi të vërtetë përdhunimesh vitet e fundit. Sipas policisë së Oslos, dy të tretat e keqbërësve janë emigrantë me prejardhje joperëndimore; 80% e viktimave të tyre janë gra norvegjeze. Përdhunimet në grup në Suedi zakonisht kryhen nga meshkuj emigrantë muslimanë ndaj vajzave vendase suedeze. Përdhunuesit shpesh japin si motive dëshirën për të pushtuar ose për të poshtëruar dhe çnderuar viktimat e tyre ose komunitetet e krishtera. Nganjëherë ata nxiten për të vepruar nga predikimet ekstremiste ose udhëheqësit islamikë. Po debatohet që përdhunimi të klasifikohet vërtet si krim urrejtjeje, jo krim seksual, që motivi shpesh është pushteti, jo pasioni.

HAPA VEPRIMI:

Mësoni më shumë për punën e Misionit për Drejtësi Ndërkombëtare (International Justice Mission, IJM) [www.ijm.org], i cili shpëton në mënyrë aktive viktimat e dhunës seksuale, siguron prova dhe mundëson shërbim pas përkujdesjes për gratë dhe familjet e tyre. IJM punon gjithashtu për të transformuar sistemet e drejtësisë në shumë vende. Ka folës të gatshëm për kishat dhe komunitetet e Mbretërisë së Bashkuar dhe ShBA-së. Shikoni paketën e tyre për ide fondmbledhjesh si vrapimet e sponsorizuara, lavazhet e makinave ose shitjen e produkteve brumore. Mbështetni fushatat e tyre të avokatisë.

“Përvojat traumatike është e pamundur të harrohen, por t’i kujtosh është gjëja e fundit që dëshiron të bësh. Kam mësuar se mund të gjesh njëfarë shpengimi edhe prej humbjeve më të mëdha. Viktimat e përdhunimit duhet t’i mbartin me vete kujtimet e tyre gjithë jetën. Ata nuk duhet të mbartin edhe barrën e heshtjes dhe turpit.”—Nancy Venable Raine, *After Silence, Rape and My Journey Back*.

SOS: Refugjatët

43.7 milionë njerëz anembanë globit janë refugjatë ose të detyruar për t'u zhvendosur, kryesisht për shkak të luftës ose fatkeqësive natyrore. 26.4 milionë njerëz janë zhvendosur brenda vendeve të tyre. 80% janë gra dhe fëmijë, përfshirë një numër të madh vejushash.

EMIGRANT, AZILKËRKUES, REFUGJAT APO I ZHVENDOSUR?

Ndonëse këto terma përdoren nganjëherë ndërkëmbyeshmërisht, një *emigrant* është një person që largohet nga një komb për t'u vendosur në një tjetër ku nuk është nënshtruar. Sipas Kombeve të Bashkuara, një *azilkërkues* ose *refugjat* është një person që “për shkak të një frike të mirëbazuar se do të përndiqet për shkak të racës, fesë, kombësisë, anëtarësisë në njëfarë grupi shoqëror a opinionit politik, ndodhet jashtë vendit të kombësisë së tij dhe nuk është në gjendje, ose, për shkak të kësaj frike, nuk është i gatshëm t’ia besojë mbrojtjen atij vendi.” Azilkërkuesit bëhen refugjatë pasi aplikimi që i kanë bërë qeverisë për azil të jetë pranuar.

Të gjithë njerëzit e lartpërmendur janë “të zhvendosur”; megjithatë, *një person i zhvendosur brenda (PZhB)* është një person që është detyruar të lërë shtëpinë, por mbetet brenda kufijve të vendit të tij/saj. PZhB-të shpesh quhen edhe refugjatë, ndonëse sipas ligjit nuk futen në këtë kategori. Në vitin 2011, vendet me më shumë PZhB ishin Kolumbia (3.8 milionë), Sudani (2.4 milionë), Republika Demokratike e Kongos (1.7 milionë), Somalia (1.4 milionë) and Iraku (1.3 milionë).¹ Ndonëse shpresa e shumë të zhvendosurve është të kthehen në shtëpitë e tyre, rimarrja e sigurt e pronave të tyre është shpesh e vështirë, në mos e pamundur, veçanërisht për gratë.

Pashtetësia: Harresa ligjore

Rreth 12 milionë njerëz të tjerë në botë janë “pa shtetësi”, në pamundësi për të pasur një kombësi të caktuar dhe pa njohje si nënshtetats në vendin ku banojnë. Ata mund të pranohen ose të mos pranohen si refugjatë. Njerëzit mund të ngelen pa shtetësi për një sërë arsyesh, përfshirë ndarjen e vendeve të tilla si Bashkimi Sovjetik dhe Jugosllavia, ose për shkak të formimit të vendeve të reja. Migruesit dhe grupet etnike si kurdët dhe romët në disa pjesë të Evropës janë shembuj të tjerë.

Njerëzit pa shtetësi nuk kanë mbrojtje ligjore ose të drejta për të marrë pjesë në procese politike, kanë mundësi të pamjaftueshme për shërbime sociale, mundësi të varfra punësimi dhe raste të pakta për të zotëruar prona ose për të udhëtuar si dhe mbrojtje të pakët ndaj trafikimit, ngacmimit dhe dhunës. Ndikimi i pashtetësisë tek gratë dhe fëmijët është në raport të zhdrejtë.²

1 <http://www.unhcr.org.uk/about-us/key-facts-and-figures.html>

2 <http://www.refintl.org/what-we-do/statelessness>

Kampet e refugjatëve

Qytetet me çadra dhe streha të tjera emergjence për njerëz të zhvendosur, të synuara për të qenë të përkohshme, nganjëherë detyrohen të mbahen në shërbim për vite të tëra. Qindra mijëra njerëz mund të jenë ngjeshur në një kamp të vetëm. Pamjaftueshmëria e ujit dhe higjienës shpesh çon në epidemi sëmundjesh. Femrat mund të mbeten krejtësisht pa furnizimet e tyre higjienike të përmuajshme; edhe organizatat e ndihmave rrallë i përfshijnë në pakot e ndihmave, dhe nuk ka ujë dhe sapun të mjaftueshëm për të larë lecat. Mungesa e veçimit dhe e masave mbrojtëse bazë, si kyçet në dyer, shpesh çon në ngacmimin dhe dhunimin e grave të pashoqëruara. Ato që tashmë kanë humbur shtëpitë dhe pjesëtarët e familjes duhet të durojnë edhe trauma të tjera.

Gratë dhe fëmijët e zhvendosur shënjestrohen gjithnjë e më shumë nga elementët e armatosur për vrasje, rrëmbime, rekrutim ushtarak me forcë dhe dhunë me bazë gjinore. Përveç kësaj, gratë dhe fëmijët në zona konfliktesh shpesh përballen me rreziqe të shtuara shëndetësore si ndërprerjet e shërbimeve mjekësore, duke lehtësuar transmetimin e HIV-it dhe SIDA-s. Gratë shpesh nuk kanë kushte të sigurta për lindjen e fëmijëve dhe kujdesin emergjent obstetrik.

Vendet më të mëdha të origjinës dhe të pritjes

Sipas të dhënave më të fundit nga Agjencia e Kombeve të Bashkuara për Refugjatët (UNHCR) në vitin 2011, **Pakistani** renditet në vendin e parë për pritjen e refugjatëve, me 1.7 milionë refugjatë. **Afganistani** ruajti vendin e parë ndër vendet e origjinës me 2.7 milionë refugjatë, i ndjekur nga **Iraku**, **Somalia**, **Sudani** dhe **Republika Demokratike e Kongos**. **Siria** e ka kaluar

Irakun që nga ajo kohë për vendin e dytë ndër vendet e origjinës dhe mund të zërë vendin e parë (shikoni më poshtë). 45% e refugjatëve vijnë nga Azia, 27% nga Afrika, 15% nga Evropa dhe 8% nga Amerikat.

Udhëtimi i shpresës

Kryetituj tragjikë për vdekjen e refugjatëve gjatë udhëtimit për një fillim të ri zënë gjithnjë faqet e lajmeve. 58 njerëz nga Afganistani dhe Pakistani mbyten gjersa anija e tyre kthehet përmbys në ujërat mes Australisë dhe Indonezisë. Trupat e 54 burrave dhe katër grave gjenden në një konteiner hermetik në një port të Mbretërisë së Bashkuar. Të tjerë udhëtarë ngrijnë, mbyten, vriten ose arrestohen; prapëseprapë, kjo nuk i pengon dhjetëra mijëra burra, gra dhe fëmijë që vazhdojnë të shesin gjithçka kanë për të paguar kontrabandistët e njerëzve. Më shumë se 80,000 njerëz u dënuan për hyrjen ose rihyrjen e jashtëligjshme në ShBA në vitin 2012. Gratë dhe vajzat rrezikojnë në mënyrë të veçantë të përballen me ngjarje të rrezikshme dhe degjeneruese gjatë udhëtimit të tyre. Rreziqet nuk mbarojnë as kur mbërrijnë në qendrat e përpunimit ose të izolimit, veçanërisht nëse nuk strehohen veçmas burrave.

Kërkimi i azilit

Pothuajse gjysëm milioni njerëz kërkuar azil në botën e zhvilluar në vitin 2012, rekord për 10 vitet e fundit. ShBA-ja mbeti pikëmbërritja më e parapëlqyer. Evropa mori aplikimet më të shumta për azil ndër të gjitha rajonet, me në krye Gjermaninë, e më pas Francën dhe Suedinë. Gratë, veçanërisht ato që janë vetëm, ato me aftësi të kufizuara ose të moshuarat, nuk janë gjithnjë në dijeni të të drejtave të tyre kur aplikojnë. Ato gjithashtu mund të ngurrojnë ose të kenë frikë t'ia shprehin atë që kanë kaluar intervistuesve meshkuj. Njerëzit e zhvendosur, në pamundësi për të siguruar dokumente

si certifikata lindjeje, shpesh duhet të presin vite të tëra deri sa të merret vendim për statusin e tyre. Ndërkohë, atyre mund t'u mohohen shërbime bazë si kujdesi shëndetësor e madje shkollimi i fëmijëve të tyre. Kualifikimet që burrat dhe gratë kanë fituar në vendet e tyre, diplomat dhe trajnimet e specializuara, mund të mos njihen. Nën atë beqare që nuk janë të autorizuar të gjejnë punë në vendin pritës dhe nuk i kanë mjetet e duhura për ushqim, qira e nevoja të tjera për fëmijët e tyre janë në një situatë dëshpëruese. Gratë të tjera refugjate përjetojnë abuzim shtëpiak për shkak të streseve të jetëve të tyre të reja. Burrat mund t'i izolojnë nga mundësitë që do t'i ndihmonin të fitonin rrjedhshmëri në gjuhën lokale dhe të ndërthureshin më mirë në komunitetet e tyre. Të sapombërriturit mund të përballen edhe me racizëm dhe diskriminim.

Mëria ndaj të huajve në shumë vende ka çuar në një valë të rritur të legjislacionit kundër emigrimit. Kjo do të thotë se miliona njerëz të zhvendosur, në vend që të gjejnë strehë, përfshihen në punë të detyruar dhe shfrytëzim seksual për të mbajtur frymën gjallë.

Vatra të nxehta refugjatësh për gratë

- **Siri:** Konflikti i brendshëm në këtë vend ka rezultuar në dy milionë refugjatë; numri i tyre vazhdon të rritet në mes të 2013-s. Shumica e tyre janë gra që nuk janë mësuar të dalin për të punuar dhe nuk kanë mjete mbështetjeje. Disa, në dëshpërimin e tyre, po i ofrojnë vetet ose bijat e tyre për martesë. Një grua që ndërmjetëson për martesë të tilla me burra arabë thotë se shumica prej tyre janë 50 deri në 80 vjeç. “Ata kërkojnë vajza me lëkurë të bardhë dhe sy blu ose të gjelbër. I duan shumë të reja, jo më shumë se 16 vjeç.”³ Ndërkohë, janë shtuar raportimet për gra siriane të rrëmbyera, sulmuara ose të

3 <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-22473573>

përdhunara në kampet e refugjatëve, veçanërisht në kampin e Zaatarit në Jordani ku janë 100,000 të larguar janë vendosur.

- **Sudani dhe Sudani i Jugut:** Lufta e stërzgjatur civile, e cila në fund çoi në ndarjen e Sudanit në dy vende në vitin 2011, shkaktoi zhvendosjen e 5.5 milionë njerëzve. Rreth 4 milionë janë të zhvendosur brenda vendit ndërsa 1.5 milionë kërkuar azil në vendet fqinje ose përtej detit. Disa mijëra që u përpoqën të largoheshin nga Veriu musliman drejt Sudanit të Jugut e kanë gjetur veten në kampe të tejmbushura e të pasigurta afër një pjese të kundërshtuar kufiri mes dy vendeve. Vejushat, gratë shtatzëna dhe të moshuarat në veçanti e kanë të vështirë të përshkojnë distancat e largëta të nevojshme për të gjetur ushqim dhe ujë dhe nganjëherë sulmohen nga vendasit jorefugjatë. Gratë e rritura dhe vajzat adoleshente kanë raportuar raste përdhunimi ose përpjekjeje përdhunimi, abuzimi seksual dhe ngacmimi, ndonëse shumë raste dhune nuk raportohen për shkak të frikës së njollosjes. Viktimat që ngelin shtatzënë për shkak të këtyre sulmeve fajësohen dhe mbahen larg.
- **Greqi:** Për qindra mijëra burra dhe gra në ankth që largohen nga Evropa Lindore, Lindja e Mesme, Azia dhe Afrika, Athina konsiderohet porta për në Perëndim. Shumë analistë besojnë se ka 1 deri në 1.3 milionë emigrantë në vend, të cilët përbëjnë 10% të popullsisë. Megjithatë, Amnesty International ka protestuar kundër ligjeve të reja që lejojnë burgimin e emigrantëve dhe azilkërkesve të parregullt, shpesh në kushte të tmerrshme, deri në një vit e gjysmë, për arsye të tilla si dyshimi për mbartjen e sëmundjeve infektive si HIV-i. Për shkak të sistemit mosfunksional të Greqisë, shumë gra dhe fëmijë të varfër refugjatë jetojnë nëpër rrugë.

- ***Britani:*** Afërsisht 30% e të gjithë aplikuesve për azil në Mbretërinë e Bashkuar (MB) janë gra. Shtatë ndër dhjetë prej tyre nuk janë të shoqëruara nga bashkëshortët e tyre, ndonëse rreth gjysma kanë fëmijë nën kujdesin e tyre. Ndër gratë beqare, pothuajse 40% janë nëna të ndara pa dëshirën e tyre nga fëmijët. Sipas një grupi për refugjatët, gjysma e grave janë përdhunuar ose sulmuar seksualisht para mbërritjes në MB; megjithatë, organizata bamirëse Asylum Aid (Ndihma për Azil) thotë se sipas skenarit të paracaktuar të Agjencisë Kufitare të MB-së gratë që pretendojnë se janë përdhunuar gënjejnë.

Gratë e zhvendosura shpesh izoloohen dhe mbahen larg, si dhe janë veçanërisht të cënueshme për shfrytëzim dhe keqtrajtim shtëpiak. Megjithatë, në shumë komunitete refugjatësh nëpër botë, dhuna ndaj grave shpesh shpërfillet nga autoritetet civile. Mosveprimi shpesh justifikohet si “respektim i ndryshimeve kulturore”. Për sa kohë që keqtrajtuesit meshkuj mbrohen nën petkun e korrektësisë politike, gratë nuk kanë kujt t’i drejtohen.

Shikoni gjithashtu pjesën në këtë libër që titullohet “Statistika Jetësore: Përdhunimi si armë lufte dhe ekstremizmi fetar”.

HAPA VEPRIMI:

Refugjatët ndoshta jetojnë më afër teje se ç’mendon ti. Zbulo ku ndodhen dhe ofroju ndihmë praktike dhe miqësi. Ndoshta mund të gjeshe edhe një kishë me refugjatë. Burimet rreth refugjatëve dhe emigrantëve si dhe ato në dispozicionin e tyre mund të gjenden tek disa prej agjencive të rradhitura nën “Refugjatët”

në Shtojcën 2 të këtij libri. Këto burime mund të të ndihmojnë me orientim kulturor, përfitime publike, përkujdesje për fëmijët dhe shumë çështje të tjera që kanë të bëjnë me të sapoardhurit.

Nxite kishën tënde ose grupin qytetas të kremtojnë Ditën Botërore të Refugjatëve. Kombet e Bashkuara kanë caktuar datën 20 qershor për këtë qëllim, por mund të bëhet fokusi i një të Diele Botërore të Refugjatëve, para ose pas asaj date. Mbase mund të përfshini edhe ngritje fondesh për një projekt të veçantë misionar që synon të ndihmojë refugjatët.

“Zot, ti i njeh shpresat e të përulurve. Me siguri do t’i dëgjosh klithmat e tyre dhe do të ngushëllosh zemrat e tyre duke i ndihmuar ata. Ti do të jesh me jetimët dhe me të gjithë të shtypurit, në mënyrë që njeriu i dalë nga dheu të mos i tmerrojnë më.”

Psalmi 10:17,18; The Living Bible

SOS: Skllëvërit Fetarë

Ndonëse quhet punë e detyruar fetare ose rituale, realiteti është që kjo është një ndër format më të neveritshme të skllavërisë së fëmijëve në ditët e sotme.

INDI DHE NEPAL

“Është e vështirë që ne të kuptojmë thellësitë e shfrytëzimit që vuajnë këto gra, thyerjen e shpirtrave të tyre. Një ‘devadase’ është dalite [e paprekshme], kështu që gjendet në shkallën e poshtme të shkallës shoqërore, gjithsesi. Megjithatë, kur është devadase nuk është asgjë, është më e ulta e më të ultave.”

—Dr. B. D’Souza, pediatër indian

Praktika u rrëzua ligjërisht para 150 vjetësh, por prindër të varfër në Indinë jugore dhe në Nepal vazhdojnë t’ua ofrojnë vajzat, madje edhe pesë vjeçare, zotave ose tempujve të hinduizmit me ceremoni “martesore”. Përveçse heqin qafe vajzat e padëshiruara, familjet shpresojnë se oferta do ta kënaqë hyjninë dhe do t’u sjellë të mira. Në të kaluarën vajza të tilla, nganjëherë të quajtura *devadase* ose *jogine*, shërbenin si skllave ose valltare të shenjta tempujsh. Me të arritur pubertetin, pritej që ato t’u siguronin shërbime seksuale meshkujve që ishin më të lartë se ato në shkallën

shoqërore. Misionarja Amy Carmichael ia kushtoi jetën shpëtimit të qindra fëmijëve të tillë dhe përkujdesjes për ta.

Në ditët tona skllavet e tempujve shfrytëzohen derisa priftërinjtë të lodhen me ta, e pastaj u shiten si konkubina fëmijë atyre që ofrojnë më shumë. Në fund, vajzat (si dhe fëmijët që ngjizen) hidhen në rrugë për të mbijetuar si të munden. Meqenëse janë akoma “të martuara me zotat”, nuk lejohet që të martohen me dikë tjetër. Shumica detyrohen të futen në shtëpi publike, gjersa byzylykët e dukshëm me emrat e tyre dhe gjerdanët e varur shpallin statusin e tyre të kaluar si prostituta tempujsh.

Sot ka rreth 70,000 *devadase* vetëm në shtetin e Karnatakës, dhe 250,000 në gjithë Indinë. Megjithatë, organizatat e grave po bëjnë fushata kundër kësaj dhe disa organizata të krishtera po u ofrojnë mënyra të tjera jetese vajzave të çliruara.

AFRIKA PERËNDIMORE

Mijëra vajza afrikano-perëndimore, madje edhe katër vjeçare, u janë ofruar gjithashtu zotave si shlyerje për një faj të kryer nga një i afërm. “*Trokoset*”, e përkthyer fjalë për fjalë “*gra skllave të zotave*”, janë pjesë të një tradite 300 vjeçare në rajonin e Voltës së Sipërme që përfshin Ganën, Nigerinë, Beninin dhe Togon. Deri në shekullin e tetëmbëdhjetë, priftërinjtë e idhujve pranonin kaishë si oferta nga familjet që kishin frikë nga hakmarrja e zotave, por më vonë priftërinjtë vendosën që një virgjëreshë e re do të ishte më e dobishme për qëllime shtëpiake dhe seksuale.

Kohëzgjatja e shërbimit të një skllaveje pritet të jetë tre deri në pesë vjet, në varësi të natyrës së mëkatit që po shlyhet. Megjithatë, shumica e familjeve të *trokoseve* nuk e përballojnë çmimin shumë

të lartë shpengues për t'i riblerë vajzat. Përveç kësaj, ata i druhen vërtet pakënaqësisë së zotave. Nëse një prift vdes, gruaja bëhet pronë e pasardhësit të tij. Por nëse vajza vdes pa u shpenguar nga familja e saj, familja duhet ta zëvendësojë me një vigjërëshë tjetër. Ata duhet ta zëvendësojnë edhe nëse ajo arratiset. Cikli mund të vazhdojë për breza të tërë.

Skllavet *trokose* jetojnë në kushte çnjerëzore; përdhunohen dhe rrihen vazhdimisht, u jepen vetëm rrece për të veshur dhe detyrohen të lypin ushqim, nuk shkollohen dhe nuk u kushtohet vëmendje mjekësore, punojnë me orar të zgjatur në arat e priftit. Ato janë shpesh të sëmura. Foshnjat e lindura prej këtyre vajzave duhet të bëhen gjithashtu skllavër të priftit, ndonëse ai nuk mban përgjegjësi për t'u kujdesur për to dhe nëna duhet të sigurojë për ta. Ato që kundërshtojnë rrihen deri sa të nënshtrohen.²

Përmes përpjekjeve të organizatave joqeveritare, shumë tempuj tashmë e kanë ndalur praktikën e *trokoseve* dhe 2,900 gra janë liruar dhe rehabilituar. Në vitin 1998, Gana miratoi një ligj që e ndalonte këtë praktikë. Megjithatë, mijëra vajza janë akoma në skllavëri—disa përlllogarisin deri në 35,000 të tilla në të katër vendet. Zbatimi i ligjit është i vështirë meqenëse shumë njerëz këmbëngulin se kjo është pjesë e kulturës së tyre dhe i druhen fuqisë së zotave—dhe të priftërinjve.

Shënim: Burimi kryesor për materialin e kësaj pjese është Shoqata Kundër Skllavërisë (Anti-Slavery Society).

HAPA VEPRIMI:

Mbështetni punën e “Shërbesat për Çdo Fëmijë” (Every Child Ministries) dhe “Nevojat Ndërkombëtare” (International Needs). Të dyja ndihmojnë në lirim dhe rehabilitimin e vajzave *trokose* dhe punojnë për zhdukjen e sistemit. Ndoshta ju, kisha ose grupi juaj, mund të ngrini fonde që do t’u mundësojnë atyre të blejnë jetën e fëmijëve të skllavëruar.

“Rrjeti për Lirinë e Dalitëve” (Dalit Freedom Network) është një prej atyre pak agjencive joqeveritare që po punojnë mes *devadaseve* të Indisë. Ai ngre gjithashtu zërin për mjerimin e grave dhe fëmijëve dalitë, si dhe siguron shkollim dhe kujdes shëndetësor. Shikoni Shtojcën 2 për faqe interneti.

*“Shpirti ynë shpëtoi si zogu nga laku i gjuetarit;
laku u këput dhe ne shpëtuam.”*

Psalm 124:7

SOS: Trafikimi i Vajzave dhe Grave

Tregtia e jashtëligjshme e qenieve njerëzore është çështja kryesore e të drejtave të njeriut në shekullin XXI. Ajo është një ndër bizneset me rritjen më të shpejtë dhe me më shumë fitim në botë, me fitim prej 32 miliardë dollarë në vit, ose 87 milionë dollarë në ditë. Rreth 27 milionë të rritur dhe 13 milionë fëmijë në këtë planet janë viktimat e trafikimit njerëzor. Çdo komb është përfshirë.

- Shumica e njerëzve të importuar dhe eksportuar brenda dhe jashtë kufijve përdoren për punë të detyruar ose seks. Tetëdhjetë përqind janë femra. Gratë shtatzëna nuk bëjnë përjashtim; në fakt nganjëherë ato shënjestrohen dhe foshnjat e tyre shiten në tregun e zi kur lindin.
- Pesëdhjetë deri në gjashtëdhjetë përqind e atyre që trafikohen janë *foshnja dhe fëmijë*. 1.2 milionë fëmijë (dy të tretat vajza) bien pre çdo vit. Kërkesa e madhe për foshnja të adoptuar siguron treg të gatshëm. Rreth gjysma e fëmijëve më të rritur përdoren për seks, ndërsa të tjerët për krah të lirë pune të detyruar dhe për të lypur. Disa vajza rrëmbehen, të tjera shiten

nga prindër të varfër; sa më e re të jetë vajza, aq më i lartë është fitimi i trafikantëve. Frika nga SIDA po e shtyn tregun drejt partnerëve seksualë më të rinj. Jeta mesatare e një fëmije të ngecur në tregtinë e skllëvërve seksualë është dy vjet. Ato ose rrihen deri sa vdesin, infektohen me HIV dhe SIDA ose me meningjit bakterial, ose mund t'u japin mbidozë drogërash.¹

- Sot skllëvërit kushtojnë më pak se ç'kanë kushtuar ndonjëherë në histori. Papunësia, varfëria, zhvendosja dhe diskriminimi gjinor kanë kontribuar për të pasur një furnizim me punëtorë të cënueshëm që skllavërohen lehtësisht nga lakmitarët. Dhe ndryshe nga droga, një person mund të shitet e rishitet vazhdimisht.
- Rrjeti i trafikimit përfshin rekrutues (ata që fitojnë dhe abuzojnë me besimin e viktimave të tyre); kontrabandistë ose transportues; njerëz që sigurojnë ID dhe dokumente udhëtimi të rreme; roje për t'u siguruar që viktimat të mos largohen; dhe klientë (pronarë dhe menaxherë klubesh nate, bordellesh dhe punëmarrës të tjerë në pikëmbërritje); si dhe ata që dorëzojnë ose pastrojnë paratë e përfshira.
- Në rreth 43% të rasteve, rekrutuesit i njohin viktimat. Shumë gra të reja joshen për të shkuar në një vend tjetër nga premtimet e rreme për punë të ligjshme ose nga "të dashurit" që i tërheqin vajzat në marrëdhënie. Trafikantët e seksit mund të fitojnë 20 herë më shumë se ç'kanë paguar për një vajzë. Ata shpesh i kushtëzojnë viktimat vetë duke përdorur lënien pa ushqim, drogërat, dhunën, poshtërimin dhe përdhunimin, dhe gjithashtu u mësojnë sesi të kryejnë akte seksuale.

¹ <http://www.mannafreedom.com/get-informed-about-human-trafficking/what-is-human-trafficking/>

- *Heqja e organeve*, ndonëse jo aq mbizotëruese sa trafikimi për punë dhe seks, është reale. Organizata Botërore e Shëndetësisë llogarit se 7,000 veshka merren në mënyrë të jashtëligjshme nga trafikantët çdo vit meqenëse kërkesa është më e lartë se oferta për organet që janë të disponueshme për transplante. Çmimi i shitjes së veshkave është \$62,000 ndërsa mëlçitë shiten dy herë më shumë, kurse zemrat dhe mushkëritë edhe më shumë.²

Në disa vende, njerëzit e pastrehë janë shënjestruar për heqje me forcë të organeve dhe janë lënë si të vdekur. Në vitin 2013, një gjykatë e BE-së dënoi pesë doktorë për heqje dhe transplant të jashtëligjshëm të organeve.

Dhuruesit ishin rekrutuar nga vende të varfra të Evropës Lindore dhe Azisë Qendrore dhe u ishin premtuar 15,000 euro (\$19,540) për organet e tyre.³ Rasti i parë i një individi (femër) të trafikuar në Britani për heqje organi u zbulua në vitin 2012. Sipas “Doktorët Kundër Heqjes së Detyruar të Organeve” (Doctors Against Forced Organ Harvesting), Kina u ka hequr organe të burgosurve të egzekutuar prej pothuajse 30 vjetësh. Megjithatë, raportet sugjerojnë se janë hequr organe edhe prej të burgosurve të gjallë të ndërgjegjes, dhe janë transportuar për të nxjerrë fitim.⁴

- Trafikimi i seksit ka luajtur rol madhor në përhapjen mbarë-botërore të HIV-it dhe SIDA-s. Meqenëse vajzat e detyruara të prostituohen paguhen më shumë për seks pa prezervativë, shumica e “pronarëve” të tyre preferojnë këtë praktikë.

2 <http://fightslaverynow.wordpress.com/why-fight-there-are-27-million-reasons/otherformsoftrafficking/organ-removal/>

3 <http://www.rawstory.com/rs/2013/04/29/five-doctors-jailed-in-kosovo-for-illegal-organ-harvesting-and-transplants/>

4 <http://www.dafoh.org/unethical-organ-harvesting/forced-organ-harvesting-in-china/>

“Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave”, shpesh e përshkruar si deklaratë ndërkombëtare e të drejtave të grave, u miratua në vitin 1979 nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së. Sipas përcaktimit, trafikimi i grave përfshinte “skllavërinë seksuale, në përgjithësi dhe nga ushtria, mashtrimin e grave emigrante, martesat me ‘porosi postare’ dhe martesat e rreme.” Konventa i nxiste kombet “të merrnin masat e duhura, përfshirë legjislacionin, për të ndaluar të gjitha format e trafikimit të grave, si dhe shfrytëzimin ose prostituimin e grave.” Të gjitha kombet që e ratifikuan deklaratën i vendosën vetes detyrim ligjor për zbatimin e saj. Shtatë shtetet anëtare të OKB-së që nuk e kanë ratifikuar ose vënë në fuqi konventën janë Irani, Palau, Somalia, Sudani i Jugut, Sudani, Tonga dhe ShBA-ja. ShBA-ja dhe Palau e kanë firmosur, por nuk e kanë vënë në fuqi akoma.

Të paktën 60 vende kanë miratuar ligje të forta kundër trafikimit gjatë dekadës së fundit. Përpos këtyre masave, trafikimi vazhdon të shtohet.

EVROPË

Një studim i vitit 2012 nga Organizata Botërore e Punës (International Labour Organization) tregonte se 880,000 njerëz në Bashkimin Evropian janë në punë të detyruar, përfshirë shfrytëzimin seksual. Shumë prej tyre janë nën moshë. Një pjesë e madhe vijnë nga Evropa Qendrore dhe Lindore. Komisioni i BE-së u shpreh se kriza ekonomike po çon në rritjen e numrit të njerëzve që trafikohen për seks, punë të rëndë dhe dhurim organesh. Mungesa e kontrolleve kufitare mes vendeve të BE-së e ka lehtësuar trafikimin, dhe prostitucioni i legalizuar në shumë

vende krijon edhe mundësi për krime. Njëzetënjë shtete anëtare kanë dështuar në zbatimin e ligjit kundër trafikimit.⁵

- **Moldavi:** Gratë e vendit më të varfër të Evropës janë eksporti kryesor i vendit. Që nga viti 1991, mbi 450,000 vajza nga vetëm 4 milionë banorë gjithsej, janë zhdukur në këtë vend të vogël ish-sovjetik.
- **Bullgari:** Sëbashku me Rumaninë, dy vendet më të varfra të BE-së e ushqejnë gjithashtu industrinë e trafikimit. Ato me origjinë etnike rome (cigane) janë më të cënueshëm. Ndonëse shifrat e sakta janë të pamundura të jepen për shkak të operacioneve të fshehta, afërsisht 10,000 gra bullgare mendohet të jenë viktimat e tanishme të operacioneve ndërkombëtare të trafikimit në vende të ndryshme.
- Një e treta e viktimave në **Rumani** janë fëmijë. Fëmijët e pastrehë në veçanti janë trafikuar gjithnjë e më shumë me justifikime të rreme dhe janë detyruar të prostituohen në Spanjë, Greqi, Gjermani dhe Hollandë. Lindja e mijëra fëmijëve në Rumani dhe shumë vende të tjera nuk është regjistruar, kështu që ata thjesht “zhduken”.
- **Shqipëri:** Më shumë se 8,000 vajza shqiptare janë dërguar për tregti seksi në Itali, mbi 30% e të cilave nën 18 vjeç. Vajza adoleshente rrëmbehen pothuajse çdo ditë nëpër rrugë fshati, disko e madje edhe shkolla. Fëmijët shfrytëzohen duke i detyruar të lypin, të kryejnë krime të vogla dhe të merren me punë të tjera në shumë pjesë të Evropës.

5 <http://euobserver.com/social/119800>

- Mediat e **Austrisë** raportuan në vitin 2013 për planet e një biznesmeni austriak për të hapur bordellon më të madhe në Evropë, një MotelQejfi prej 14.2 milionë eurosh, në një vend të fshehtë afër kufirit me Çekinë. Pronari synon t'u ofrojë 1,000 vizitorëve çdo ditë femra me “çmime të përballueshme”. Një studim i vitit 2010 nga Rrjeti Evropian për Parandalimin e HIV-it/STI-së dhe Nxitjen e Shëndetit mes Punëtorëve Emigrante të Seksit tregonte se 78% e punëtorëve të seksit në Austri nuk kishin kombësi austriake.⁶
- **Itali:** Trafikimi i grave dhe vajzave për prostitucion dhe punë të detyruar në Itali është problem në rritje. Vajzat transportohen zakonisht nga Shqipëria, Nigeria, ish Bashkimi Sovjetik dhe Evropa Lindore.
- **Gjermani:** Policia ndalon ose kontaktohet nga 600 deri në 800 gra të reja çdo vit të cilat janë viktimat të trafikuesve të njerëzve. Sipas llogaritjeve, mendohet se të paktën 10,000 gra, kryesisht nga Evropa Lindore dhe Qendrore, jetojnë si prostituta të detyruara ndër 300,000-400,000 punëtorë seksi me kohë të pjesshme ose të plotë. Një numër shumë i vogël arrijnë të arratisen e të largohen.⁷ Megjithatë gratë që i arratisen prostitucionit konsiderohen “emigrante të jashtëligjshme” në Gjermani dhe lejohen të qëndrojnë proceseve gjyqësore vetëm nëse dëshmojnë kundër keqbërësve. Ndonëse ndërmarrin rrezik të madh personal duke dëshmuar, ato deportohen nga vendi kur çështja mbyllet, zakonisht pa kompensim financiar. Prostitucioni është i ligjshëm, sikurse edhe bordellot, ndonëse shumë janë regjistruar në mënyrë të jashtëligjshme si klube shëndeti.

6 <http://www.praguepost.com/news/16280-out-in-the-open.html>

7 <http://www.dw.de/germany-lags-behind-in-protection-of-forced-prostitutes/a-16837388>

- **Greqi:** Ky vend po përdoret gjithnjë e më shumë edhe si pikëmbërritje, edhe si pikë kalimi për trafikim, me 16,000 – 20,000 gra në vend në çfarëdolloj kohe. Një vëzhgues akademik përlllogariti se afërsisht 40,000 gra, shumica 12-25 vjeç, trafikohen në Greqi çdo vit për prostitucion. 75% e vajzave mashtrohen duke menduar se do t'u jepen punë të tjera.
- **Hollandë:** Numri i viktimave të raportuara të trafikimit pothuajse është trefishuar 10 vitet e fundit. 25,000 gra, shumë prej të cilave nga vende të varfra, punojnë si prostituta, dhe një ekspert i OJQ-së “Barazi Tani” (Equality Now) thotë se rreth 80-90% e grave janë të huaja.⁸ Shumë vajza afrikane sillen këtu dhe rishiten në vende të tjera evropiane.
- **Ukrainë:** Përafërsisht 117,000 ukrainas janë detyruar të skllavërohen gjatë viteve, shumica e të cilëve janë gra dhe vajza. Shumica e grave bien pre e ofertave joshëse të punës dhe më vonë detyrohen të prostituohen. Jetimët janë të cënueshëm për shkak të mungesës së mbrojtjes dhe mbikqyrjes kur largohen nga institucionet shtetërore.⁹
- **Mbretëri e Bashkuar:** Një studim i Qendrës për Drejtësi Shoqërore (Center for Social Justice) në vitin 2013 identifikoi 1,000 raste trafikimi, duke paralajmëruar se shifrat zyrtare ishin “pasqyrim i zbehtë i përmasave të vërteta të problemit.” Raporti nxorri në dritë një “botë tronditëse të nëndheshme” dhe vajtoi faktin se punonjësit socialë “nuk ishin të pajisur” për të identifikuar viktimat e skllavërisë së ditëve tona. Edhe policia shpesh nuk arriti të siguronte mbrojtjen aq të nevojshme.

8 <http://www.praguepost.com/news/16280-out-in-the-open.html>

9 <http://www.mannafreedom.com/get-informed-about-human-trafficking/what-is-human-trafficking>

AZI

Azia Juglindore është një prej eksportueseve më të mëdha të skllëvërve të seksit për në bordellot e Japonisë, Kinës, Australisë, Evropës dhe Shteteve të Bashkuara. Pronari i një bordelloje në Azinë Juglindore mund ta blejë një grua ose një fëmijë edhe për \$50.¹⁰

- **Tajlandë:** Ky vend vazhdon të jetë një prej qendrave kryesore të trafikimit të njerëzve. Koalicioni Kundër Trafikimit të Grave (The Coalition Against Trafficking in Women) ka përlogaritur se një milion gra dhe fëmijë të kombësive të ndryshme janë trafikuar për në Tajlandë, numri më i madh i të cilëve importohen për prostitucion nga **Burma (Mjanmari)**. Të paktën 50,000 vajza dhe gra burmeze punojnë në Tajlandë si prostituta në çfarëdolloj kohe. Dhjetëra mijëra vajza transportohen gjithashtu nga **Kina Jugore, Kamboxha, Laosi, Vietnami, Uzbekistani dhe Rusia**.

Trafikimi i brendshëm është po ashtu në nivele të larta në Tajlandë, me prindër që i dërgojnë vajzat e tyre në tregtinë e seksit në Bangkok për të fituar para për familjen. Një trafikant në vend paguan zakonisht \$25 për të marrë me “qira” një fëmijë lypës.* 3,000 gra dhe fëmijë të tjerë tajlandezë dërgohen çdo vit në **Kamboxhën** fqinje për prostitucion, si dhe në **Kinë** për punë shtëpie. Një numër i madh grash tajlandeze – deri në 70,000 – vuajnë në kushte skllavërore në industrinë japoneze të seksit.

- **Nepal:** Afërsisht 12,000 deri në 15,000 vajza mes moshave 6 dhe 16 vjeç dërgohen përtej kufirit për në Indi çdo vit. Shumica prej tyre ose rrëmbehen nga trafikuesit, ose shiten nga prindërit e varfër për punë shtëpie ose në fabrikë, ose për industrinë e

¹⁰ <http://www.mannafreedom.com/get-informed-about-human-trafficking/what-is-human-trafficking/>

seksit, nëse janë adoleshente. Trafikantët ua shesin vajzat dhe gratë ndërmjetësve të qytetit për rreth \$1000, të cilët më pas i shesin në bordello. Kur vajzat infektohen me SIDA, sikurse ndodh me një numër të madh, ato nuk mbahen më. E njëjta gjë ndodh edhe me foshnjat me HIV.

- **Kina:** Ky është vend madhor burimi, kalimi dhe mbërritjeje për trafikimin. Një shifër e lartë prej 90% të 600,000 kinezëve që kërkojnë punë jashtë vendit kalojnë nëpër kanale të jashtëligjshme, duke përdorur grupe kriminale ndërkombëtare dhe banda vendase. Numri i grave kineze të detyruara të prostituohen jashtë vendit po rritet dhe deri në 20,000 fëmijë rrëmbehen çdo vit për adoptim të jashtëligjshëm. Përveç kësaj, pakësimi i femrave për shkak të vijëdrejtimit të “fëmijës së vetëm” në Kinë ka çuar në trafikimin e të paktën 250,000 grave dhe fëmijëve brenda Kinës.

AZIA JUGORE

- **Bangladesh:** Vëzhguesit e të drejtave të njeriut përllogarisin se më shumë se 20,000 gra dhe fëmijë trafikohen çdo vit nga ky vend me qëllim prostitucionin e detyruar. Në vitin 2013, “International Christian Concern” raportoi shpëtimin e më shumë se 140 fëmijëve nga qendrat përgatitore islamike (medresetë) gjatë nëntë muajve të mëparshëm. Shumica e fëmijëve si këto të trafikuar brenda vendit shënjestrohen për shkak të besimit të tyre të krishterë. Pothuajse gjysma e atyre që u shpëtuan janë femra; ato thanë se ishin përdorur për punë të detyruar në shtëpi muslimane dhe skllavëri seksi.¹¹

11 <http://www.persecution.org/2013/05/05/young-christian-girls-trafficked-into-forced-labor-and-sex-slavery/>

- **Pakistan:** Sipas një raporti të Komisioni Aziatik të Drejtave të Njeriut, ndoshta 20,000 fëmijë që vuajnë nga mikrocefalia dërgohen për të shërbyer si lypës me detyrim. Mikrocefalia është çrregullim zhvillimor neurologjik që bën që fëmijët të kenë kokë të vogël. Mijëra fëmijë pakistanezë, edhe katër vjeçarë, trafikoheshin në Emiratet e Bashkuara Arabe dhe vende të tjera të Gjirit për të punuar si xhokej devesh. Kjo praktikë keqtrajtuese u ndalua në vitin 2002, por nuk u vu në zbatim deri në vitin 2005.¹²

LINDJA E MESME

Organizata Ndërkombëtare e Punës raportoi në vitin 2013 se një numër i madh prej ndoshta 600,000 punëtorësh emigrantë mund të jenë bërë pre e punës së detyruar në Lindjen e Mesme. Shumë jetojnë në kushte të mjerueshme; përdhunohen, abuzohen dhe mbahen të burgosur.¹³

- **Liban:** Gra nga Etiopia, ish BRSS-ja, dhe deri në 170,000 srilankas kanë shkuar në Liban me pritjen se do të punojnë si punëtore shtëpie; përkundrazi, raportohet që ato janë detyruar të punojnë si skllave dhe shfrytëzohen seksualisht.
- **Turqia:** Pikëmbërritje e viktimave të trafikimit, veçanërisht e grave nga ish Bashkimi Sovjetik
- **Irak:** Adoleshente të virgjëra raportohet që u shiten trafikantëve të njerëzve për \$5,000, dyfishin e atyre që nuk janë të virgjëra. Vajzat trafikohen drejt Irakut verior, Sirisë dhe Emirateve të Bashkuara Arabe.*

12 <http://www.soschildrensvillages.ca/news/news/child-charity-news/pages/child-trafficking-pakistan-715.aspx>

13 <http://edition.cnn.com/2013/04/09/world/meast/mideast-migrant-workers>

- **Arabia Saudite:** Përlllogaritet që 1,000 deri në 1,500 fëmijë nga India dhe vendet fqinje kontrabandohen drejt Arabisë Saudite çdo vit për të lypur për punëmarrësit e tyre gjatë sezonit të Haxhit. Ato ka gjasa të përballen me rrahje e madje edhe gjymtime nganjëherë për të shtuar mundësitë e fitimit të më shumë parave. Vetëm një numër i vogël arrijnë të kthehen në shtëpi.

AFRIKË

- **Afrika e Jugut:** Pikë e rëndësishme kalimi mes vendeve në zhvillim dhe ShBA-së, Evropës dhe Kanadasë. Trafikimi i grave dhe fëmijëve për prostitucion tashmë është bërë burimi i tretë më i madh i të ardhurave për krimin e organizuar, pas drogërave dhe armëve. Vajzat zakonisht rrëmbehen në qendra tregtare, ndalesa autobusësh dhe stacione taksish dhe drogohen. Gjersa janë të droguara, përdhunohen dhe u bëhen fotografi, të cilat përdoren për t'i kërcënuar dhe kontrolluar. U merren rrobat dhe këpucët që të mos arratisen. Afrika e Jugut ka rreth 30,000 fëmijë prostituta.
- **Mozambik:** Sipas UNICEF-it, çdo vit rreth 1,000 gra dhe fëmijë u shiten bordellove në Afrikën e Jugut dhe vende të tjera. Trafikantët mund ta blejnë një vajzë për një shumë të vogël prej \$2 e deri në \$1,000.*
- **Ganë:** Tregu i trafikimit njerëzor në Ganë mundëson blerjen e një fëmije prej prindërve për \$50. Trafikanti mund ta shesë ose japë me qira atë fëmijë për deri në \$300, duke nxjerrë \$250 fitim në vit.*
- **Nigeri:** UNESCO e radhit trafikimin e njerëzve si krimin e tretë më të zakonshëm në Nigeri, pas mashtimit dhe trafikimit të

drogës. Nën at adoleshente nganjëherë detyrohen t'u dorëzojnë foshnjat e sapolindura trafikantëve, të cilët mund ta shesin secilën foshnjë për adoptime të jashtëligjshme deri në \$6,400, në varësi të gjinisë. Ndonëse shitblerja e foshnjave mund të dënohet me 14 vjet burg, pak trafikantë kapen.¹⁴ Transportimi i grave të reja nigeriane drejt vendeve të tjera është po ashtu biznes madhor. Vajzat shpesh detyrohen përmes kërcënimeve ndaj familjeve e të tyre dhe ritualeve të vuduizmit. Sipas përlllogaritjeve të Kombeve të Bashkuara, vetëm në Itali, 8,000 deri në 10,000 gra trafikohen për industrinë e prostitucionit çdo vit. Ata detyrohen t'u ripaguajnë kontrollorëve të tyre 40,000 deri në 78,000 dollarë.¹⁵

AMERIKA LATINE

- **Brazil:** Ekonomia e përmirësuar e këtij vendi ka tërhequr një numër gjithnjë e më të madh emigrantësh nga Bangladeshi, Haiti and Afrika, duke nxitur grupet kriminale që specializohen në kontrabandë. Pasi mbërrijnë në Brazil, emigrantët shfrytëzohen dhe detyrohen t'u paguajnë kontrabanduesve \$10,000. Mesatarisht 1,000 brazilianë transportohen çdo vit jashtë vendit dhe u nënshtrohen kryesisht shfrytëzimit seksual dhe punës si skllëvër.
- **Kolumbi:** Interpoli përlllogarit që 35,000 femra trafikohen çdo vit jashtë Kolumbisë, për një fitim prej afërsisht 500 milionë dollarësh. Mosha mesatare e viktimave të trafikuar është 14 vjeç.¹⁶

14 <http://www.guardian.co.uk/law/2011/jun/02/nigeria-baby-farm-raided-human-trafficking>

15 <http://www.vosonline.com/content/most-trafficked-into-italys-sex-trade-nigerians-150206105/370025.html>

16 <http://www.orphanhopeintl.org/facts-statistics/>

- **Meksikë:** Kryeson listën e Kombeve të Bashkuara për burimin e furnizimit të Amerikës së Veriut me fëmijë të vegjël. Shumica dërgohen në organizata ndërkombëtare pedofilësh. Shumica e fëmijëve mbi 12 vjeç përfundojnë në prostitucion.

KARAIBE

- **Republika Dominikane:** Ka shkallën më të lartë të trafikimit në Karaibe. Raportohet që gra dhe fëmijë dominikanë i nënshtrohen prostituimit në vetë vendin e tyre si dhe nëpër Karaibe, Evropë, Amerikë të Jugut dhe Shtetet e Bashkuara. Rrjetet kontrabanduese kanë dërguar më shumë se 50,000 syresh në tregtinë e huaj të seksit. Vajzat shpesh joshen për martesë me mashtrim dhe më pas shiten për prostitucion nga të ashtuquajturit “bashkëshortë” të tyre.
- **Haiti:** Që prej tërmetit të vitit 2010 është zhvilluar një rrjet i gjerë. Përlllogaritet se 200,000 deri në 300,000 viktima janë trafikuar brenda vendit, ndërsa shifrat e trafikimit ndërkombëtar janë në pak mijëra. Kontrabandistët kërkojnë deri në \$5,000 për person në këmbim të premtimeve (të rreme) të punës ose paketave arsimore. Mbi 3,000 haitianë u shitën në Amerikën e Jugut në vitin 2011.¹⁷

AMERIKA E VERIUT

- **Kanada:** Përlllogaritet se 300,000 njerëz janë viktima të trafikimit të njerëzve në Kanada: 150,000 njerëz janë sjellë në vend nga jashtë shtetit dhe po aq njerëz janë trafikuar

17 <http://www.alterpresse.org/spip.php?article13616#.UZ35pNhTEow>

nga brenda vendit.* Çdo javë, në vend futen rreth 12 vajza dhe gra 16-30 vjeç me leje qëndrimi si vizitore. Më pas ato u shiten pronarëve të bordellove në Markham, Skarboro, Toronto e Los Anxheles dhe mbahen në robëri deri sa të paguajnë \$40,000. Mafiet vietnameze dhe kineze po e zgjerojnë fushën e veprimtarisë së tyre në bordellot e Torontos, duke trafikuar gra nga Azia juglindore. Brenda Kanadasë, trafikimi për seks i femrave është në nivele të larta mes vajzave të Kombit të Parë ose aborigjene.

Një kontrollor i paguan një trafikanti rreth 5,000 dollarë kanadezë për të blerë një vajzë dhe mund të fitojë deri në \$280,000 prej saj në një vit.*

- **ShBA:** Trafikimi i njerëzve është raportuar në të gjitha 50 shtetet, më rëndom në Nju Jork, Kaliforni dhe Floridë. Sipas përlloraritjeve të FBI-së, deri në 18,000 gra dhe fëmijë kalojnë kufijtë, kryesisht për industrinë e seksit, por edhe për të bërë para për “pronarët” e tyre si shërbëtores, shitës çikërrimash në metro dhe autobusë, punëtorë në punishte rropatëse dhe bujqësi, si dhe lypës. Shumica e fëmijëve janë 12 deri në 14 vjeç kur përfshihen në industrinë e tregtisë së seksit. Në vitin 2008, Patrulla Kufitare Amerikane ndaloi afërsisht 8,000 minorenë të pashoqëruar në kufi. Në vitin 2012, numri u rrit në rreth 25,000.¹⁸

Shtetet e Bashkuara janë vend kryesor i pikëmbërritjes për fëmijë të vegjël që rrëmbehen dhe trafikohen për adoptim nga çifte pa fëmijë, të cilat nuk janë të gatshme të presin për fëmijë përmes procedurave dhe agjencive të ligjshme të adoptimit. Vendi më i madh i burimit është Meksika. Fëmijë meksikanë

18 <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/04/201342387040405.html>

mbi 12 vjeç rrëmbehen gjithashtu dhe trafikohen për në ShBA për prostitucion fëmijësh.

Gra kineze shiten gjithashtu në ShBA për bordellot e Nju Jorkut dhe Korolinës së Veriut, e më pas detyrohen të punojnë për të paguar \$40,000 për lirinë e tyre. Disa gra të trafikuar detyrohen të paguajnë për transportin e tyre duke kryer marrëdhënie seksuale me deri në 500 burra.

HAPA VEPRIMI:

Shqyrtoni organizimin e një “E diel për lirinë” në kishën tuaj që nxit ndërgjegjësimin për çështjen e trafikimit. Shikoni faqen e internetit “Not for Sale” (Jo Për Shitje) dhe faqe interneti të organizatave të tjera të rradhitura nën “Traffic in Women and Girls” (Trafikimi i Grave dhe Vajzave) në Shtojcën 2.

Sa i pajisur është qyteti ose vendi juaj për të kup-tuar e për t’u marrë me viktimat e skllavërisë njerëzore? Zbuloni cilat qendra strehimi dhe cilët punonjës mbështetës, nëse ka, janë të disponueshëm. Në shumicën e vendeve ka mangësi në strehimin e sigurt dhe këshillimin e vajzave dhe grave tepër të traumatizuara, veçanërisht të atyre që kanë lindur në një vend tjetër. Salvation Army (Ushtria e Shpëtimit) është njëra nga agjencitë që e ka kthyer në përparësi përkujdesjen për të mbijetuarit. Mbase mund të bëheni vullnetarë. Nxisni politikanët të paraqesin masa të tjera për të ndihmuar dhe përfshini të tjerët për të kërkuar ndërhyrje bashkë me ju.

*Por ky është një popull që e kanë vjedhur dhe zhveshur;
janë zënë të gjithë nga leqe në burgjet e nëndheshme dhe
janë mbyllur në burgje. Janë bërë objekt plaçkitjeje, por
askush nuk i ka çliruar.”*

Isaia 42:22

*Burimi i informacionit: Havoscope, Global Black Market Information
(Informacion për Tregun e Zi Botëror), tek havoscope.com.

SOS: Vejushat

Kur një grua ngelet e ve, ajo bëhet pjesë e një prej grupeve të njerëzve më të mëdhenj, më të mbajtur larg e më të padukshëm në botë. Gratë që tashmë janë të traumatizuara bëhen viktimat e shoqërisë.

Nga 245 milionë vejushat e botës, 115 milionë jetojnë në varfëri të skajshme dhe 81 milionë janë abuzuar thjesht ngaqë janë vejusha. Më shumë se 1.5 milionë nga fëmijët e tyre do të vdesin para se të bëhen pesë vjeç.

AFRIKË

Miliona vejusha në Afrikën nënsahariane grabiten, rrihen, përdhunohen dhe dëbohen nga shtëpitë e tyre, shpesh nga vetë familjarët e burrave të tyre të ndjerë, meqenëse gratë konsiderohen të padenja për të drejta të barabarta pronësie. Trajtimi i jashtëligjshëm është edhe më i zakonit kur bashkëshorti vdes nga SIDA.

- **Kamerun:** Në malësi, kur një burrë vdes, shoqëria shpejt e akuzon gruan për shtrigësi. Ajo detyrohet të rruajë kokën dhe

të vishet vetëm me rrece për shtatë javë. Ajo nuk mund të lahet ose të gatuajë. Për një vit në vazhdim ajo nuk mund të fitojë para ose të funksionojë si kreu i familjes. Keqtrajtimi i vejushës konsiderohet dënim, provë besnikërie dhe ushtrim pastrimi. Për burrin e ve, nga ana tjetër, ka pak pasoja. Ai mund të kthehet në punë menjëherë dhe mund të martohet shpejt.

- **Gana** ka gjashtë “kampe shtrigash”, secili me deri në 1,000 gra, të cilat janë larguar deri atje për të shmangur rrahjet, torturën ose vdekjen pasi janë quajtur shtriga. Sipas një reportazhi të BBC-së në shtator të vitit 2012, shumica e grave në këto kampe janë të moshuara dhe ndoshta tre të katërtat janë vejusha, fakt që sugjeron se akuzat janë bërë me qëllim marrjen e pronës së vejushave. Kushtet e kampit janë minimale, pa ujë të rrjedhshëm ose energji elektrike, dhe mjetet për mbijetesë që kampi ofron janë të pakta.
- **Mali:** Një ligj i ri për familjen në vitin 2012 i pakësoi të drejtat e vejushave të Malit. Para këtij ligji atyre u lejohej automatikisht t’i mbanin fëmijët e tyre. Tani një këshill familjar e vendos kush i mban ata.
- **Zimbabve:** Është e zakonshme që vejushat në zona fshatare të akuzohen për vdekjen e bashkëshortëve të tyre, si dhe për bërjen magji mbi njerëzit dhe infektimin e tyre me SIDA. Gra të tilla dhe fëmijët e tyre zakonisht dëbohen nga shtëpitë e tyre dhe u hiqet trashëgimia. Vejushat janë grupi më i varfër dhe më i damkosur në shoqëri.
- Vejushat **nigeriane** po ashtu fajësohen shpesh për vrasje të burrave të tyre, përveç rasteve kur arrijnë të japin prova të pafajësisë së tyre. Mundësitë për punësim janë të pakta dhe shumica jetojnë në mjerim.

- Në **Svazilandë**, gratë kanë vetëm të drejta të kufizuara për të zotëruar tokë, për të kryer marrëveshje kontraktuale dhe për të funksionuar të pavarura nga baballarët dhe bashkëshortët e tyre. Kur burrat e tyre vdesin, gratë svaze mbeten pa tokë, para ose aftësi për të fituar jetesën.
- **Zambia:**¹ Si në shumë zona të tjera, vejushat vuajnë diskriminimin dhe padrejtësinë dhe shpesh u mohohen trashëgimitë. Aktet e kërkuara të vajtit mund të përfshijnë:
 - Detyrimin për t’u zvarritur përreth shtëpisë së funeralit ose varrit the burrit të vdekur
 - Qëllimin me shuplaka dhe lënien pa ushqim
 - Ndalimin e larjes ose ndërrimit të rrobave për ditë ose javë të tëra, e madje edhe një muaj
 - Mbajtjen poshtë një bataniyeje deri në kohën e varrimit
 - Fyerjen dhe bërtitjen me fjalë të pista
 - Akuzimin se ka vrarë burrin e saj dhe hedhjen në gjyq me telashe të mëdha
 - Gjysmë-zhveshjen
 - Heqjen e një pjese ose të gjithë pasurisë së tyre
 - “Pastrimin” seksual (shikoni më poshtë); për shembull, kur u kërkohet me këmbëngulje që të kryejnë marrëdhënie seksuale me një të afërm të burrit të vdekur
 - Mosdhënien e kujdestarisë së fëmijëve të tyre, madje edhe të foshnjave të vogla
 - Detyrimin për të jetuar me familjarët e bashkëshortit
 - Mohimin e lirisë së lëvizjes për muaj e madje vite të tëra; në thelb, arrest shtëpie.

1 <http://allafrica.com/stories/201109020279.html>; <http://www.thebelievers.org/widows.html>

Në disa zona të Afrikës, vejushat detyrohen t'u nënshtrohen ritualeve seksuale për të ruajtur pronën e tyre. **“Trashëgimia e bashkëshortes”** i jep të drejtën një të afërmi mashkull të bashkëshortit të ndjerë ta marrë vejushën për grua, shpesh në një familje poligamike. **“Pastrimi ritual”** zakonisht përfshin marrëdhënie seksuale me një të mënjanuar të shoqërisë, psh pijanecin e fshatit, i cili paguhet nga familja e burrit të vdekur. Kjo mendohet se e pastron gruan nga shpirtrat e këqinj të burrit të saj. Kjo praktikë është jo vetëm përulëse dhe poshtëruese, por edhe e rrezikshme, duke çuar shpesh në përhapjen e SIDA-s. Gratë që kundërshtojnë vazhdimisht rrihen, përdhunohen dhe mbahen larg. Meqenëse ato qindra mijëra “pastrues” në punë anembanë Afrikës është e qartë se po përhapin sëmundje, disa por jo të gjitha fshatrat, e kanë ndërprerë këtë praktikë.²

AZI

- **Nepal:** Forma më e rëndë e abuzimit të një vejushe është etiketimi i saj si *bokshi* (shtrigë), dhe vendosja e përgjegjësisë mbi të për vdekjen e bashkëshortit të saj. Gra të tilla mund të vriten me gurë, të rrihen ose të digjen deri në vdekje. Vejusha të tjera, veçanërisht në pjesët jo-qytetase të Nepalit³, zakonisht trajtohen si të dëbuara dhe abuzohen fizikisht nga autoritetet në komunitetet e tyre. Në disa zona të tjera vejushat detyrohen të rruajnë kokat e tyre dhe të veshin rroba të bardha. Në shumicën e pjesëve të vendit ato detyrohen të hanë ushqim vegetarian me erëza të kufizuara, etj. Vejushat duhet të gatuajnë për veten dhe nuk mund të prekin ushqim të prekur nga të tjerët.

2 <http://www.genderacrossborders.com/2011/10/28/scrape-her-head-and-lay-her-bare-widowhood-practices-and-culture/>; <http://www.bnltimes.com/index.php/sunday-times/headlines/national/12079-sex-cleanser-slept-with-104-widows>

3 <http://asiafoundation.org/in-asia/2012/08/08/legislating-against-witchcraft-accusations-in-nepal/>

• Indi: Djegia e Vejushave

Tradita hindu sati ose *suti* i urdhëronte vejushat të hidheshin (ose t'i hidhnin) në pirgjet e djegies funerale të bashkëshortëve të tyre. Ky ligj u shpall i jashtëligjshëm në vitin 1829 pas vdekjes mizore të mijëra grave. Megjithatë, praktika vazhdoi edhe për shumë vite më pas dhe ndodh akoma shumë rrallë.⁴

Pas ndalimit me ligj të sutisë, vejushat iu nënshtuan një ceremonie që i poshtëronte haptazi. Atyre u rruanin kokat dhe u ndalohej të përdornin zbukurime personale. Edhe në ditët tona, *aftësisht 40 milionë vejusha* të Indisë, hindu apo muslimane, zakonisht fajësohen, turpërohen dhe u grabiten të drejtat e pronësisë. Shumë lënë shtëpitë e tyre për t'iu larguar familjes abuzuese të bashkëshortit. Në komunitetet fisnore, vejushat mund të akuzohen si shtriga dhe të vriten. Vejushat hindu që rimartohen shikohen vëngër; sa më e lartë të jetë kasta apo pozita shoqërore, aq më të shumta janë kufizimet e tyre. Në disa kasta praktikohet martesë *levirate*: vejusha martohet me një vëlla të të ndjerit. Bijat e vejushave përballen me një të ardhme edhe më zymtë. Meqë askush nuk mund të sigurojë një pajë për to, ato martohen me këdo që është i gatshëm t'i marrë, zakonisht me burra të moshuar.⁵

Të Braktisurat

Në vitin 2001, pas festivalit të madh hindu Kumbh Mela në Allahabad që tërhoqi miliona adhurues nga e gjithë India, familjet braktisën 10,000 nëna të vjetra vejusha dhe të afërm të tjerë të padëshiruar. Këto gra të varfëra e shëndetliga mbijetuan

4 <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=RDCI&type=&coi=IND&rid=&docid=4b17a0cdf&skip=0>

5 Po aty.

si mundën nga njëra ditë tek tjetra, me shpresën se dikush do të kthehej për t'i marrë. Njerëz të padëshiruar u braktisën sërish në vitin 2013 pas Kumbh Mela dhe tashmë përllëgaritet se 10,000 prej tyre jetojnë në mjerim në qytetet e shenjta të Allahabadit dhe Varanasit.⁶ 15,000 vejusha të tjera hindu të mbajtura larg presin vdekjen në qytetin e shenjtë të Vrindavenit në Indinë qendrore, me besimin se vdekja atje do t'i çlirojë nga cikli i pafund i rimishërimit.⁷

- **Sri Lanka:** Vite luftimesh të brendshme në këtë vend kanë lënë shumë mijëra gra vejusha. Gratë e burrave që kanë vdekur në forcat e armatosura kanë të drejtë përfitimesh vetëm nëse nuk rimartohen. Por gratë pa burra konsiderohen anormale në këtë kulturë dhe janë të cënueshme ndaj shfrytëzimit seksual dhe ekonomik. Vejushat kanë po ashtu frikë se nëse rimartohen, fëmijët nga bashkëshortët e tyre të parë do të keqtrajtohen.

LINDJE E MESME

- **Afganistan:** Me afërsisht dy milionë vejusha lufte, Afganistani është quajtur kryqendra botërore e vejushave. Deri në 50,000 vejusha vetëm në Kabul çdo ditë mundohen fort për të ushqyer dhe mbrojtur fëmijët e tyre. Shumica kanë pasur pak shkollim dhe nuk kanë punuar kurrë jashtë shtëpive të tyre. Për pjesëtarët e tjerë të familjes, një vejushë është barrë.⁸
- **Irak:** Mbi dy milionë gra në këtë vend janë vejusha, me shumicën e burrave të vdekur për shkak të luftës. Disa pranojnë “martesa

6 <http://articles.latimes.com/2012/oct/16/world/la-ig-india-widows-20121016>

7 <http://www.rawa.org/temp/runews/2007/05/17/forgotten-women-turn-kabul-into-widows-capital.html>

8 <http://english.cntv.cn/program/asiatoday/20120924/107612.shtml>

të përkohshme” për të mbijetuar, paçka se u bashkëngjiten turp i madh dhe damkë shoqërore. [Shikoni gjithashtu “Statistika Jetësore: Nuse në Rrezik”]

HAPA VEPRIMI:

Dita Ndërkombëtare e Vejushave, e cila kremtohet më 23 qershor çdo vit, u caktua nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 2010 për të nxjerrë në pah dhunimet e të drejtave të grave të veja me synimin që të siguronte mbrojtjen e tyre nën ligjin kombëtar dhe ndërkombëtar, duke i fuqizuar ato dhe duke u kthyer dinjitetin njerëzor. Pse të mos e ngrini profilin e këtyre grave që vuajnë duke mbajtur Ditën Ndërkombëtare të Vejushave? Ndoshta kisha juaj ose një grup tjetër grash mund të mbledhë fonde për të mbështetur një projekt misionar që përfshin ndihmën për vejushat.

***Feja e pastër dhe pa njollë përpara Perëndisë dhe
Atit është kjo: të vizitosh jetimët dhe të vejat në
pikëllimet e tyre ...***

Jakobi 1:27

SOS: Gratë dhe Pandemia e SIDA-s*

Në vitin 2012, UNAIDS e përcaktoi virusin e imunodeficiencës njerëzore (HIV) si shkaktarin kryesor të vdekjes së grave në moshë riprodhimi në botë. 7,400 njerëz infektohen me HIV çdo ditë, dhe gratë përbëjnë pothuajse gjysmën e *34 milionë njerëzve që jetojnë me këtë virus*. Vetëm në vitin 2011 u infektuan afërsisht 1.2 milionë gra dhe vajza. Raporti i diagnozave të raportuara me SIDA është më shumë se tre herë më i lartë në krahasim me vitin 1985. Shumica dërmuese e marrin sëmundjen përmes marrëdhënieve seksuale me burra.

“Kura e Virgjërshës”

Në Evropën e shekullit 18, burrat me sifiliz paguanin për të kryer marrëdhënie seksuale me vajza të vogla meqenëse besonin se një virgjërshë mund t'i shëronte. Në ditët tona, shumë burra në Azi dhe Afrikë besojnë se marrëdhënia seksuale me një të virgjër mund të kurojë virusin e SIDA-s. Kjo ka çuar në një rritje tragjike të infektimit mes vajzave të reja.

Trashëgimia e Vejushave dhe Pastrimi

Në disa vende afrikane është traditë prej kohësh që gratë burrat e të cilëve kanë vdekur të “trashëgohen” nga vëllezërit e tyre ose të afërm të tjerë të afërt. Në shumë raste, vejusha duhet të “pastrohet” duke kryer marrëdhënie seksuale me një të afërm para se të trashëgohet. Ky ritual disashekullor në Zambia, Kenia, Malaui, Ugandë, Tanzani, Ganë, Senegal, Angolë, Breg të Fildishtë, Kongo dhe Nigeri besohet se është i nevojshëm për të çliruar shpirtin e burrit të ndjerë. Moskryerja e tij do ta vinte në rrezik tërë fshatin. Nuk është çudi që këto tradita kanë nxitur përhapjen e shpejtë të HIV-it dhe SIDA-s: burrat ua kanë kaluar HIV-in grave të tyre para vdekjes dhe vejushat janë detyruar të kryejnë marrëdhënie seksuale me të afërm të infektuar me HIV.

FAKTET

- Fiziologjikisht, gratë janë deri në katër herë më të cënueshme ndaj infektimit me HIV sesa burrat. Çdo minutë, diku në botë një grua e re infektohet për herë të parë me HIV. Vajzat 15-24 vjeçare janë më të cënueshmet dhe gratë e reja me partnerë seksualë 10 a më shumë vjet më të mëdhenj të moshë kanë dy deri në katër herë më shumë gjasa për t'u infektuar sesa gratë e reja me partnerë të së njëjtës moshë ose një vit më të rritur.
- Shumë gra me HIV nuk po marrin përkujdesje të rregullt.
- Transmetimi nga burrat tek gratë ka dy herë më shumë gjasa të ndodhë se transmetimi nga gratë tek burrat. Rreziku është veçanërisht i lartë në rastin e seksit të padëshiruar me një partner të infektuar, meqenëse nuk ka gjasa të përdoret prezervativi. Dhuna si në rastet e prostitucionit të detyruar,

incestit ose përdhunimit, përfshirë përdhunimin bashkëshortor, i vënë gratë dhe vajzat në rrezik për infektim me HIV. Një raport afrikanogjor sugjeron se një në shtatë raste të infektimit të grave të reja me HIV mund të ishte parandaluar nëse nuk do të ishte ushtruar dhunë nga partneri intim.

- Në disa shoqëri besohet rëndom se vetëm vajzat e “këqija” kanë njohuri për seksin para se të martohen. E vërteta është se mungesa e informacionit luan rol të madh në cënueshmërinë e vajzës dhe mund të rezultojë fatale në fund. Në shkallë botërore, më pak se 30% e grave kanë njohuri të saktë dhe të gjerë rreth HIV-it.
- Vdekshmëria e nënave në botë do të ishte 20% më e ulët në mungesë të HIV-it.
- Rreth 17.3 milionë fëmijë anembanë botës vuajnë si “jetimë të SIDA-s” për shkak të vdekjes së të paktën njërit prind. Në Ruandë, mendohet se 45,000 familje drejtohen nga fëmijë për shkak të vdekjes së prindërve që ka lidhje me SIDA-n. Nëntëdhjetë përqind e këtyre krerëve të familjeve janë vajza.
- Damka e madhe shoqërore e të qenët i/e infektuar me HIV bën që shumë gra të rrezikojnë transmetimin e virusit tek foshnjat e tyre përmes ushqimit me gji, meqenëse mosushqyerja me gji do t'i lajmëronte komunitetet për statusin e tyre si të infektuar me HIV. Në shkallë botërore, vetëm 57% e grave shtatzëna të infektuara përfshihen në programet e Parandalimit të Transmetimit Nënë-Fëmijë (PTNF).
- Mbartësit e HIV-it janë shumë më të cënueshëm ndaj sëmundjeve zhvillimore si tuberkulozi dhe format e rënda të

malaries meqenëse sistemet e tyre imunitare thjesht nuk mund t'u përgjigjen siç duhet sëmundjeve.

- Në shkallë botërore, 46 përqind e njerëzve që kanë nevojë për trajtim antiretroviral nuk e marrin atë.
- Përpos shtimit dhe disponueshmërisë së kontrolleve për HIV, *rreth një në pesë njerëz nuk janë në dijeni se e mbartin atë*. Njerëzit e diagnostikuar me vonesë kanë 10 herë më shumë gjasa të vdesin brenda një viti pas kontrollit.

“Kjo epidemi fatkeqësisht mbetet një epidemi grash.” Michel Sidibé, Drejtoreshë Ekzekutive e UNAIDS

PAMJE TË SHPEJTA NËPËR BOTË:

- **Afrika nënsahariane** mbetet epiqendra e pandemisë së SIDA-s, me një në 20 të rritur të infektuar me HIV. 58% e të gjithë mbartësve të HIV-it janë gra. Vajzat adoleshente kanë deri në tetë herë më shumë gjasa për t'u infektuar me SIDA sesa djemtë.
- **Svazilanda**, e pasuar nga **Botsvana and Lesotho**, kanë aktualisht shkallën më të lartë të përhapjes së HIV-it në botë, me 26%, 25% dhe 24%. **Afrika e Jugut** renditet e katërta me pak nën 18% ose 5.6 milionë njerëz që jetojnë me HIV dhe SIDA. Pothuajse një e treta e vdekjeve të vitit 2011 në Afrikën e Jugut kishin lidhje me SIDA-n. Ndonëse shkalla e vdekjeve po bie, numri i jetimëve të SIDA-s po rritet.

- Pas Afrikës nënsahariane, rajonet më të prekura janë **Evropa Lindore dhe Azia Qendrore**. Vdekjet e lidhura me SIDA-n janë shtuar me 21%. Injektimi i drogës është një mënyrë kryesore e infektimit, mbase për shkak se vetëm pesë përqind e injektuesve të drogës përdorin mjete sterile. Vetëm 25% e atyre që kanë të drejtën e trajtimit e marrin atë trajtim. Përhapja e HIV-it është dy herë më e lartë mes grave të reja sesa mes burrave të rinj në këto rajone.
- Në **Amerikën Latine** epidemia është ulur disi, por mbulimi me PTNF është vetëm 56%, dhe vetëm 68% e njerëzve të infektuar marrin trajtim antiretroviral. Në **Karaibe** infeksionet e reja janë ulur me 42%.
- **Amerika e Veriut**: Ka pasur rritje të numrit të njerëzve që jetojnë me HIV dhe SIDA. Në **Shtetet e Bashkuara**, 80% e rasteve me HIV janë mes grave afro-amerikane dhe hispanike. Seksi hereroseksual është mënyra mbizotëruese e transmetimit. Nju Jorku ka pakrahasueshmërisht numrin më të lartë të femrave që jetojnë me HIV, i ndjekur nga Florida, Teksasi, Kalifornia dhe Nju Xhersi. Më shumë se 8 në 10 gra janë diagnostikuar, por vetëm 70% janë të lidhura me kujdesin shëndetësorë. Në **Kanada** rreth një në katër njerëz nuk janë në dijeni se janë mbartës të HIV-it. Gjysma e të gjitha diagnozave pozitive tek femrat vitet e fundit janë dhënë kur ato ishin nën 20 vjeç. [AVERT]
- Numri i infektimeve të reja në **Lindjen e Mesme dhe Afrikën Veriore** është rritur me më shumë se 35% që prej vitit 2001, dhe vdekjet janë shtuar me 17%. Shumica e grave infektohen nga bashkëshortët ose partnerët e tyre që përfshihen në sjellje me rrezikshmëri të lartë dhe janë kryesisht të pavetëdijshëm për statusin e tyre. Vetëm 7% e grave shtatzëna të infektuara

me HIV marrin PTNF. Martesat e parakohshme në këtë rajon i detyrojnë vajzat e reja të kryejnë marrëdhënie seksuale kur trupat e tyre nuk janë plotësisht të zhvilluar. Kjo i bën ato të cënueshme ndaj çarjeve dhe brejtjeve që mund të çojnë në infektim me HIV. Në **Senegal**, burrat e përfshirë në anketë besonin se gjymtimi gjenital i femrave është me përfitim meqenëse ul dëshirën e grave dhe i ndihmon t'u rezistojnë burrave. E vërteta është se kjo praktikë rrit rrezikun e grave për infektimin me HIV dhe SIDA. [Shikoni pjesën tek "Statistika Jetësore – Gjymtimi Gjenital i Femrave".]

- **Evropë: Britania e Madhe** kishte më shumë diagnoza të reja me HIV se çdo vend tjetër në vitin 2011; megjithatë **Franca** dhe **Spanja** kanë dyfishin e përhapjes së HIV-it në popullatë. Një në 25 afrikanë në MB mbartin HIV: 40 herë më shumë se në popullatën e bardhë. 91 përqind e transmetimit ndodh përmes seksit heteroseksual, por 4.5% është nga nëna tek fëmija. Rreth një në katër njerëz në Britani nuk e dinë se e mbartin virusin. [Terrence Higgins Trust]

Shtimi i Vuajtjes

Në shumë zona gratë që mbartin HIV-in u nënshtrohen *abuzimit fizik dhe emocional, akuzave për tradhti, diskriminimit, mohimit dhe madje, nganjëherë, edhe vrasjes* kur statusi i tyre pozitiv del në dritë. Në disa vende gratë madje shpallen përgjegjëse për vdekjet nga SIDA të bashkëshortëve të tyre.

Pothuajse katër të dhjetat e vendeve në botë akoma nuk kanë dispozita specifike ligjore për të parandaluar ose trajtuar diskriminimin për shkak të HIV-it. Në Nigeri, për shembull, një të pestës së njerëzve që mbartin HIV-in u mohohen shërbimet shëndetësore. Njëzet vende kanë ligje që lejojnë deportimin e

individëve që zbulohet se mbartin HIV-in. Dyzetekatër vende kanë disa lloje kufizimesh mbi udhëtarët e infektuar me virusin, ndërsa pesë vende e ndalojnë plotësisht hyrjen.

Sterilizimi i detyruar i grave që mbartin HIV në Namibi doli në dritë në vitin 2007 dhe ka fakte se ka pasur të paktën 15 sterilizime që nga viti 2008. Histori të ngjashme janë dokumentuar në Zambia dhe në Republikën Demokratike të Kongos.

Lajmi i Mirë

Ndonëse epidemitë kombëtare vazhdojnë të përhapen në shumë vende, në 25 vende ka pasur 50% ose më shumë rënie të infektimeve të reja që nga viti 2001.

Në vitin 2011, 57% e grave shtatzëna që jetonin me HIV në vendet me të ardhura të pakta ose mesatare morën kura të frytshme me ilaçe për të parandaluar transmetimin nënë-fëmijë. Gjysma e të gjitha uljeve të infektimeve të reja gjatë dy viteve të fundit kanë ndodhur mes foshnjave të sapolindura.

Në **Afrikën nënsahariane** numri i vdekjeve të lidhura me SIDA-n ka rënë me një të tretën gjatë vitet e fundit dhe ka më shumë njerëz që po trajtohen, përfshirë 59% të grave shtatzëna që mbartin HIV-in.

Mbi tetë milionë njerëz tashmë marrin ilaçe antiretrovirale. Disponueshmëria është përmirësuar meqenëse çmimi ka rënë në mënyrë dramatike nga \$10,000 për person në vitin 2000 deri në më pak se \$100 për njeri për kurat më të lira të rekomanduara nga Organizata Botërore e Shëndetësisë. Megjithatë, shtatë milionë njerëz që kanë nevojë për ilaçe akoma nuk arrijnë t'i marrin ato.

81 vende i kanë shtuar investimet e tyre të brendshme për kërkime rreth SIDA-s dhe për trajtime me më shumë se 50% mes viteve 2006 dhe 2011. Deri në vitin 2015, llogaritet që nevoja vjetore të jetë 22-24 miliardë dollarë.

*Burimet më të përdorura: UNAIDS Fact Sheet and Global Reports; Kaiser Family Foundation

HAPA VEPRIMI:

Çdo vit, Dita Botërore e SIDA-s, 1 dhjetori, është rast për t'u bashkuar për të luftuar kundër kësaj sëmundjeje shkatërruese. Ndihmohini të tjerët të kuptojnë çështjet duke vënë në dispozicion libra dhe fletushka, ose kërkojini një personi mbartës të HIV-it të ndajë me grupin tuaj. Organizoni një mbledhje fondesh për një projekt për jetimët e SIDA-s ose për një agjenci tjetër që po ndihmon njerëzit e prekur nga SIDA.

Shtojca 1

Fjalë të Urta me Bazë Gjinore

Thëniet dhe lutjet tradicionale janë pjesë e stofit të kulturës sonë. Ndonëse disa prej fjalëve të urta në vijim nuk përdoren më zakonisht, ato pasqyrojnë akoma qëndrime të rrënjosura thellë ndaj grave.

“Gruaja e duhur duhet të jetë e bindur si skllave ... Femra është femër për shkak të njëfarë mungese cilësish – e metë prej natyrës.”
– *Aristoteli*

“Vendi i gruas është në shtëpi ose në varr.” – *Fjalë e urtë pashtune, Afganistan*

“Burri do fillimisht të birin, pastaj devenë, e pas tyre, gruan e tij.” “Parajsa e gruas është nën këmbët e burrit të saj.” – *Fjalë të urta arabe*

“Burrat janë superiorë ndaj grave në bazë të cilësive që Zoti i ka dhënë njerëtl më shumë se tjetrit, si dhe në bazë të mënyrës sesi e përdorin atë që kanë.” – *Kurani, 4:34*

“Vdekja e gruas është si goditje në kyçin e këmbës. Vdekja e burrit është si goditje në kokë.” – *Fjalë e urtë e Panxhabit*

“Lindjen e një vajze, dhuratë diku tjetër; këtu dhuro një djalë.” – *Veda e Lashtë Atharva, Indi*

“Zot, të falenderoj që nuk u linda grua.” – *Pjesë e lutjes së mëngjesit të një çifuti ortodoks*

“Urtësia në një grua mund të gjendet kur gomari të ngjitet në një shkallë.” “Një grua, një pemë arre dhe një qen, sa më shumë t'i godasësh, aq më mirë u bën.” – *Fjalë të Urta, Joruba, Nigeri*

“Një grua dhe një burrë invalid janë njësoj.” – *Fjalë e Urtë, Kikuj, (Kenya)*

“Ajo ka lindur grua për shkak të një mijë mëkateve që kreu në botën e mëparshme. – *Thënie budiste*

“Gratë janë njerëz, por më të ulta se burrat.” “Është ligj i natyrës që gruas të mos i lejohet të ketë vullnet të vetin.” – *Konfuci, Kinë*

“Ka tre vepra të padenja për një bir, më e madhja prej të cilave është dështimi për të prodhuar bij.” – *Mensi, dishepull i konfucianizmit*

“Nëse ke një bir mund të thuash se ke pasardhës. Këtë nuk e thua dot as kur ke dhjetë vajza.” – *Vietnam*

“Burrat janë si ari, gratë si pëlhurë e bardhë.” – *Kamboxhë*

“Gratë kanë flokë të gjatë dhe mendje të shkurtër.” – *Suedi*

“Nuk ka gra të mençura.” – *Japoni*

“Një burrë pa tru dhe një grua pa burrë kurrë nuk mund të qëndrojnë në këmbë.” – *Estoni*

“Stalla, gardhi dhe gruaja gjithmonë kanë nevojë për rregullim.”
– *Shtetet e Bashkuara*

“Për ta mbajtur gruan në shina, rrihe; nëse del nga shinat, rrihe.”
– *Porto Riko dhe Spanjë*

“Rrihe gruan vazhdimisht... Nëse ti nuk e di arsyen, ajo do ta dijë.” – *Zambia*

“Dashuria nis tek fundi i shkopit.” – *Kore*

“Gratë janë si qentë: sa më shumë t'i rrahësh, aq më shumë të duan.” – *Argjentinë*

“Gozhdat tek qerrja dhe koka e gruas bëjnë punë vetëm kur i godet fort.” – *Raxhastan, Indi*

“Duaj shumë, fshikullo mirë.” – *Angli*

Shtojca 2

Faqe të Dobishme Interneti

Secili prej nesh mund të japë ndihmë për të ndryshuar rrjedhën për vajzat dhe gratë e zëna në tragjeditë e përshkruara në këtë libër. Faqet e internetit të rradhitura më poshtë janë vetëm përzgjedhje përfaqësuese e organizatave dhe fushatave që mund t'ju ndihmojnë të mësoni më shumë dhe që mund të zgjidhni t'i mbështesni.

SIDA

The Global Coalition on Women and AIDS	http://www.womenandaids.net
--	---

World AIDS Day	http://www.worldaidsday.org/
----------------	---

Lindja e Fëmijëve

Ethiopiaid	www.ethiopiaid.org.uk
------------	--

Every Mother Counts	www.everymothercounts.org/
---------------------	--

The Fistula Foundation	www.fistulafoundation.org/
------------------------	--

Freedom from Fistula Foundation	www.freedomfromfistula.com
---------------------------------	--

UN Population Fund	www.unfpa.org/public/mothers
--------------------	--

Women Deliver	www.womendeliver.org/
---------------	--

Worldwide Fistula Fund	http://worldwidefistulafund.org
------------------------	---

Punësimi i Fëmijëve

Anti-slavery Society	http://antislaverysociety.addr.com/slaverysasia.htm
Dalit Freedom Network (India)	http://www.dalitnetwork.org/
Do Something.org	http://www.dosomething.org/tipsandtools/background-sweatshops
Child Labor Coalition	http://www.stopchildlabor.org/
Childs Rights and You (CRY–India)	www.cry.org
Fair Wear Campaign (Australia)	http://www.fairwear.org.au/
Free to Work, a project of “Not for Sale”	www.free2work.org
Global March Against Child Labour	http://www.globalmarch.org/issues/Child-Labour
International Labour Organization	www.ilo.org
The Young Center for Immigrant Children’s Rights (USA)	www.theyoungcenter.org/

Martësat e Fëmijëve

Girls Not Brides	http://girlsnotbrides.org/
Help the Child Brides (USA)	www.helpthechildbrides.com
Plan-UK Petition against early and forced marriages	http://www.plan-uk.org/what-we-do/campaigns/because-i-am-a-girl/get-involved/take-the-vow/

Fëmijët në Ushtri

Child Soldiers International	www.child-soldiers.org
Child Victims of War	childvictimsofwar.org.uk
Save the Children	http://www.savethechildren.org/
War Child International	www.warchild.org

Shurdhët

Deaf Ministries International	www.deafmin.org/
Deaf Missions	www.deafmissions.com
Deaf Peoples	http://deafpeoples.imb.org/
Deaf World Ministries	www.deafworldministries.com/
D.O.O.R. International (Deaf Opportunity Outreach)	www.doorinternational.com
Silent Blessings	www.silentblessings.org/
World Federation for the Deaf	www.wfdeaf.org/

Njerëzit me paaftësi – E përgjithshme (Shikoni gjithashtu “Dhuna ndaj Grave me Paaftësi”) (“Violence to Disabled Women”)

Ecumenical Disability Advocates Network	www.edan-wcc.org/
Joni and Friends	www.joniandfriends.org
Through the Roof	www.throughtheroof.org/

Dhuna Shtëpiake

Iranian & Kurdish Women's Rights Organisation (UK)	http://ikwro.org.uk
Say No–Unite to End Violence	http://saynotoviolence.org/
Stop Violence Against Women	http://www.stopvaw.org/Domestic_Violence2

Shënim: Për dijeni, numratorët telefonikë dhe kërkimet në internet mund të sigurojnë linja ndihme dhe shërbimesh të disponueshme në shumë vende dhe qytete.

Shkollimi

Children in Crisis	www.childrenincrisis.org/
Day of the Girl	http://dayofthegirl.org
Plan International	www.plan-uk.org/
Save the Children	www.savethechildren.org/
10X10 Campaign	http://10x10act.org/
UN Special Envoy for Global Education	educationenvoy.org
United Nations Girls Education Initiative	http://www.ungei.org/
World Vision	http://www.worldvision.org/our-work/education

Gjymtimi Gjenital i Femrave (FGM/GjGjF)

Amnesty International	www.amnesty.org/
END FGM European Campaign	http://www.endfgm.eu/en/
Equality Now	http://www.equalitynow.org/
STOP-FGM-NOW.COM	www.stop-fgm-now.com/

Shënim: Ka grupe në Facebook dhe Twitter që kanë faqe kushtuar kësaj çështjeje, psh. STOP FGM

Vrasja e Foshnjave të Palindura Femra

The 50 Million Missing Campaign (India)	http://50millionmissing.wordpress.com/
Gendercide Watch	http://www.gendercide.org/
Women's Rights Without Frontiers (China)	http://www.womensrightswithoutfrontiers.org/

Fistula – shikoni tek Lindja e Fëmijëve (Childbirth)***Çështjet Shëndetësore – E përgjithshme***

Global Alliance for Women's Health	www.gawh.org/home.php5
------------------------------------	--

Vrasjet për Nder

Facebook: International Campaign against Honour Killings	
Gendercide Watch	www.gendercide.org

Gratë Muslimane

Sawera (Pakistan)	http://www.asafeworldforwomen.org/
Women Against Shariah	http://www.womenagainstshariah.com/
Women Living Under Muslim Laws	www.wluml.org/

Varfëria

Dalit Freedom Network (India)	www.dalitnetwork.org/
Food for the Hungry	www.fh.org/
Food for the Poor	www.foodforthe poor.org/
Freedom from Hunger	www.freedomfromhunger.org/
The Hunger Site	www.thehungersite.com
Urban Neighbours of Hope	http://www.unoh.org/

Përdhunimi si Armë Luftë – Shikoni tek “Gratë në Zona Luftë” (“Women in War Zones”)**Refugjatët**

Refugee Highway Partnership	http://www.refugeehighway.net/
UN Refugee Agency	www.unhcr.org
Refugees International	www.refintl.org
Women’s Refugee Commission	www.womenscommission.org/
Worldwide Refugee Information	www.refugees.org

Skllëvërit Fetarë

Anti-Slavery International	http://anti-slaverysociety.addr.com/slaverysasia.htm
EveryChild	http://www.everychild.org.uk/devadasi
Every Child Ministries (Africa)	http://www.ecmafrica.org/
International Needs	http://www.ineeds.org.uk/
Servants of the Goddess	www.servantsofthegoddess.com

Fëmijët e Rrugës

Action for Street Kids (ASK)	http://action4streetkids.org.uk/
Action International	www.actioninternational.org/
Child Hope	www.childhope.org.uk
Every Child Ministries (Africa)	http://www.ecmafrica.org/
International Day for Street Children	www.streetchildrenday.org/
International Street Kids	www.internationalstreetkids.com
Railway Children (UK)	www.railwaychildren.org.uk
Street Kids for Christ (Philippines)	www.streetkids.net/
Teen Challenge	Globaltc.org
Toybox (Latin America)	www.toybox.org.uk
Viva Network for Children at Risk	http://www.viva.org
War Child	Warchild.org.uk

Trafikimi i Grave dhe Vajzave

Coalition against Trafficking in Women	www.catwinternational.org/
ECPAT (End Child Prostitution, Pornography & Trafficking of Children for Sexual Purposes)	www.ecpat.net/
Free for Life International	www.freeforlifeintl.org/
Global Alliance Against Traffic in Women	www.gaatw.org/
Manna Freedom	www.mannafreedom.com
Not for Sale	www.notforsalecampaign.org/
Stop the Traffik	www.stopthetraffik.org/

Dhuna ndaj Grave me Paaftësi***Vejushat***

Helping Orphans and Widows (H.O.W.)	http://acthow.org/
Afghan Renascent Youth Association (ARYA)	www.aryahelps.org/
Widows' Rights International	www.widowsrights.org/

Gratë në Zona Luftë

HEAL Africa	www.healafrika.org/empowering_women/
Synergy of Women for Victims of Sexual Violence	http://www.donordirectaction.org/synergie/
Women for Women International	www.womenforwomen.org

Faqe të Tjera Interneti të Rekomanduara për të Drejtat e Grave dhe Vajzave

A Safe World for Women	www.asafeworldforwomen.org
Girl Effect	www.girleffect.org
Human Rights Watch	www.hrw.org
Humanium	www.humanium.org
United Nations	www.un.org/womenwatch/ , http://www.unwomen.org/en
United Nations Development Fund for Women [UN Women]	http://www.unwomen.org/en

Shtojca 3

Libra të Sugjeruar

- Ali, Nujood, *I am Nujood, Age 10 and Divorced* (Crown, 2010).
- Batstone, David, *Not for Sale: The Return of the Global Slave Trade* (Revised & Updated, HarperOne, 2010).
- Belles, Nita, *In Our Backyard: A Christian Perspective on Human Trafficking in the United States* (Xulon, 2011).
- Brooks, Geraldine, *Nine Parts of Desire: The Hidden World of Islamic Women* (London: Hamish Hamilton, 1995).
- Chang, Leslie T., *Factory Girls: From Village to City in a Changing China* (Spiegel & Grau, 2008).
- Dirie, Waris, *Desert Flower* (William Morrow, 1998).
- Haugen, Gary, *Good News about Injustice: A Witness of Courage in a Hurting World* (InterVarsity Press, 2009, 1999).
- Haugen, Gary, *Terrify No More* (Thomas Nelson, 2005).
- Henry, Sharon, *Radhika's Story: Surviving Human Trafficking* (New Holland, 2010).

- Hosseini, Khaled, *A Thousand Splendid Suns* (London: Bloomsbury, 2007).
- Jewell, Dawn Herzog, *Escaping the Devil's Bedroom* (Kregel, 2008).
- Kara, Siddarth, *Bonded Labor: Tackling the System of Slavery in South Asia* (Columbia University Press, 2012).
- Kristof, Nicholas D. and Sheryl WuDunn, *Half the Sky: Turning Oppression into Opportunity for Women Worldwide* (Knopf, 2009).
- Lloyd, Rachel, *Girls Like Us: Fighting for a World Where Girls Are Not for Sale, an Activist Finds Her Calling and Heals Herself* (Harper Perennial, 2011).
- Love, Fran and J. Eckheart, eds, *Ministry to Muslim Women: Longing to Call Them Sisters* (William Carey Library, 2000).
- Muhsen, Zana and A. Crofts, *SOLD: One Woman's True Account of Modern Slavery* (Time Warner, 1994).
- Nazer, Mende and Damien Lewis, *Slave: The True Story of a Girl's Lost Childhood and Her Fight for Survival* (Virago, 2007).
- Parshall, Phil and Julie, *Lifting the Veil; The World of Muslim Women* (Georgia, US: Gabriel Publishing, 2002).
- Roper, Matt, *Street Girls: Hope on the Streets of Brazil* (UK: Paternoster Lifestyle, 2001).

- See, Lisa, *Snow Flower and the Secret Fan* (Random House, 2005).
- Shakib, Siba, *Afghanistan, Where God Only Comes to Weep* (London: Century, 2002).
- Shannon, Lisa, *A Thousand Sisters: My Journey into the Worst Place on Earth to Be a Woman* (Seal Press, 2010).
- Shelley, Louise, *Human Trafficking: A Global Perspective* (Virginia, George Mason University, 2010).
- Westwater, Julie, *Street Kid: One Child's Desperate Fight for Survival* (Harper Element, 2006).
- Worden, Minky, *The Unfinished Revolution: Voices from the Global Fight for Women's Rights* (The Policy Press, 2012)

Shtojca 4

7 Mënyra për të Mprehur Vizionin tuaj për Botën

1. Kërkojini Perëndisë të heqë “pika të verbëra” që mund të keni zhvilluar. Lutuni që Ai t’ju hapë sytë e zemrës që ta shikoni botën siç e sheh Ai.
2. Zhvilloni të qenët i informuar. Krijoni zakonet e shënimit të lajmeve që merrni nga gazeta, radioja ose televizioni dhe përdorini si nxitje për ndërmjetësim.
3. Praktikoni vizionin Veprat 20:20; shkoni “shtëpi më shtëpi!” Zhvilloni zakonet e lutjes në ecje (ose vrapim) gjersa kaloni pranë shtëpive. Kultivoni miqësi me një fqinj, ndoshta me një që nuk ka lindur në vendin tuaj. Mund të befasoheni sa ngrohtësisht pranoheni nëse u afroheni të tjerëve si nxënës, duke shprehur interes të vërtetë për të kuptuar kulturën e tyre.
4. Vazhdoni të ushtroni mendjen dhe zemrën tuaj. Arrini horizonte të panjohura përmes artikujve, librave dhe dokumentarëve televizivë. Përdorni udhëzuesit për lutje si *Operation World*. Vëritë qëllojnë vetes që të mbani mend gjëra të reja çdo herë.
5. Interesohuni në mënyrë aktive në punën misionare që kisha juaj mbështet. Njihuni me misionarët duke lexuar përditësimet e tyre dhe duke u lutur sipas tyre. Ftojini në shtëpinë tuaj nëse ju jepet mundësia.

6. Investoni një pjesë të parave tuaja të fituara me djersë në një projekt jashtë vendit tuaj. Kjo është mënyrë e sigurt për të përqendruar interesin tuaj!
7. Shqyrtoni mundësinë e shfrytëzimit të një kohe pushimesh për të marrë pjesë në një projekt misionar këtë vit, qoftë në vendin tuaj, qoftë jashtë vendit. Agjencitë misionare ofrojnë një gamë të gjerë rastesh të shkëlqyera përgjatë vitit. Do të ktheheni në shtëpi me më shumë se nxirje lëkure!

CIP KATALOGIMI NË BOTIM BK TIRANË

Meroff, Deborah

SOS: Shpëtoni motrat tona: një udhëzues veprimi për të ndihmuar gra dhe vajza në rrezik anembanë botës / Deborah Meroff

përkth. Albert Hysa

red. Kathryn Church

Tiranë : Vernon Publishing, 2017

208 f. ; 14.2 x 20 cm.

Tit. origj.: SOS: Save Our Sisters

ISBN 978-9928-104-64-9

1. Gra 2. Diskriminimi i seksit 3. Dhuna në familje

316.647.82 -055.2

Dhuna, trafikimi dhe diskriminimi gjinor po shtohen për miliona vajza dhe gra që jetojnë në shekullin XXI. “SOS: Shpëtoni Motrat Tona” është udhërrëfyes i thjeshtë por i fuqishëm për çështjet e të drejtave të njeriut që ndikojnë më shumë në gjysmën e popullsisë së botës sonë.

Megjithatë ky libër shkon përtej nxjerrjes në pah të fakteve të shëmtuara të vrasjes së foshnjave të palindura femra, nuseve fëmiqë, vajzave në ushtri, gjymtimit gjenital të femrave, vrasjeve për “nder” apo abuzimeve të tjera. Qëllimi i tij është të frymëzojë individë dhe kisha për t’u lutur dhe për të vepruar për të ndihmuar që rrjedha të ndryshojë drejtim.

Merreni vetë parasysh rrezikun gjersa hapni këto faqe! Sapo Perëndia t’ju infektojë me pasionin e Tij për të pafuqishmit, do të ndryshoni rrënjësisht.

“Një prej librave më të rëndësishëm në jetën time!”

Dr. George Verwer,

Themelues dhe Drejtues Emeritus i OM International

Version i shkurtuar i *“Guximi i Vërtetë: Ndeshja e Grave me Botën, për Hir të Perëndisë”*

Deborah Meroff është fotografetare që ka udhëtuar në 115 vende gjersa ka shërbyer me OM International. Përgjatë 28 viteve të fundit ajo ka shkruajtur shumë artikuj dhe tetë libra, përfshirë *“EVROPA: Kthimi i Shpresës”* dhe *“Psalme nga Deti”*.

